



T.C.

İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

İKTİSADİ İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ

**AFRİKA ÜLKELERİNDE FAALİYET YÜRÜTEN TÜRK SİVİL TOPLUM
KURULUŞLARININ YAPTIKLARI YARDIM ÇALIŞMALARINI NASIL
YÜRÜTTÜKLERİ VE YARDIM ÇALIŞMALARININ NASIL ALGILANDIĞI
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

LİSANS TEZİ

030316041 - Ebru Önen

030315012 – Furkan Oğul

030316040 - Zübeyde Sarı Karaman

Danışman:

ZEYNEP SELEN ARTAN BAYHAN

İSTANBUL, 2020



T.C.

İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

İKTİSADİ İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ

**AFRİKA ÜLKELERİNDE FAALİYET YÜRÜTEN TÜRK SİVİL TOPLUM
KURULUŞLARININ YAPTIKLARI YARDIM ÇALIŞMALARINI NASIL
YÜRÜTTÜKLERİ ve YARDIM ÇALIŞMALARININ NASIL ALGILANDIĞI
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

LİSANS TEZİ

030316041 - Ebru Önen

030315012 – Furkan Oğul

030316040 - Zübeyde Sarı Karaman

Danışman:

ZEYNEP SELEN ARTAN BAYHAN

İSTANBUL, 2020

T. C.

İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalı'nda
030316041-Ebru Önen, 030315012-Furkan Oğul ve 030316040-Zübeyde Sarı'nın
hazırladıkları “AFRİKA ÜLKELERİNDE FAALİYET YÜRÜTEN TÜRK SİVİL TOPLUM
KURULUŞLARININ YAPTIKLARI YARDIM ÇALIŞMALARINI NASIL
YÜRÜTTÜKLERİ ve YARDIM ÇALIŞMALARININ NASIL ALGILANDIĞI ÜZERİNE
BİR İNCELEME” konulu lisans tezi ile ilgili komisyonumuzca yapılan değerlendirme
sonucunda, adayların tezlerinin başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

İMZA

İMZA

Dr. Öğr. Üyesi Talip Yiğit

Dr. Öğr. Üyesi Z. Selen Bayhan

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederiz.

Furkan Oğul

Zübeyde Sarı Karaman

Ebru Önen

F.O.

Z.S.

E.Ö.

14.06.2020

14.06.2020

14.06.2020

ÖZET

Günümüzde Türkiye’den birçok Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Afrika ülkelerinde insani yardım faaliyeti yürütmektedir. Yürütülen bu faaliyetler, yardım kavramının yardımı götüren kuruluşlar ile yardım alıcı çeşitli Afrika ülkesi vatandaşlarındaki algısının araştırılması gereğini ortaya çıkarmıştır. Tarihsel süreçte gelişmiş ülkelere gelişmekte olan Afrika ülkelerine yapılan geçici insani yardımlar zaman içerisinde sürdürülebilir kalkınma yardımlarına evrilmiş, 1990’lı yıllardan itibaren ise insani yardım başlığı altında Afrika ülkelerinde faaliyet yürüten Sivil Toplum Kuruluşu sayısı hızla artmıştır. Bu çalışmada, Türkiye’den Afrika’ya insani yardım taşıyan 6 farklı STK temsilcisi ve 6 Afrika ülkesi vatandaşı ile görüşme yapılmıştır. Sivil Toplum Örgütlerinin yaptıkları yardım türleri, motivasyonları, yardımlara bakış açıları ve iş birlikleri ile 6 farklı Afrika ülkesi vatandaşlarının insani yardıma bakış açıları analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsani yardım, Sivil Toplum Kuruluşu, Afrika’nın imajı

ABSTRACT

Today, many Non-Governmental Organizations (NGO) from Turkey have been carrying out humanitarian aid activities in several African countries. This development necessitates to investigate how the notion aid has been perceived by NGO organizations as its providers and citizens of various African countries as its receivers. Over time, temporary humanitarian aid coming from developed countries to developing African countries has evolved into sustainable development aid, and the number of Non-Governmental Organizations operating in African countries for humanitarian aid has increased rapidly since 1990s. In this study, a total of 12 interviews have been conducted, six with different NGO representatives carrying humanitarian aid to Africa from Turkey and six with citizens from different countries in Africa. The types of aid, motivations, perspectives and collaborations of non-governmental organizations, and the perspectives of citizens from six different countries from Africa are analyzed.

Keywords: Humanitarian aid, Non-Governmental Organization, Image of Africa

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER VE TABLOLAR	10
GİRİŞ	11
1.1.Araştırmanın Problemi	12
1.2.Araştırmanın Amacı	12
1.3.Araştırmanın Önemi	12
1.4.Evren ve Örneklem.....	12
1.5.Araştırmanın Sayıltıları	12
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	13
1.7. Araştırmanın Soruları	13
1.7.1. STK'lara Sorulan Sorular	13
1.7.2. Afrikalı Kıtasının Farklı Ülkelerinde Yaşayan Kişilere Sorulan Sorular.....	14
İKİNCİ BÖLÜM	15
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	15
2.1. Yoksulluk	15
2.1.1. Yoksulluk Eleştirisi	16
2.2. Sosyal Adalet.....	17
2.3. İnsani Yardım ve Kalkınma Yardımları.....	18
2.3.1. İnsani Yardımın Tarihsel Değerlendirmesi	19
2.3.2. İnsani Yardımların Politik Gelişimi	20
2.3.3. Soğuk Savaş Öncesi Dönem.....	20
2.3.4. Soğuk Savaş Dönemi.....	21
2.3.5. Soğuk Savaş Sonrası Dönem.....	22
2.3.6. İnsani Yardımda Sivil Toplum	23
2.3.7. Yardımların Etkinliğinin Ölçümü.....	24
2.3.8. İnsani Yardımın Temel İlkeleri	26
2.3.9. Afrika'ya Yapılan İnsani Yardımlara Eleştirel Bir Değerlendirme	27

2.4. Dış Yardımda Türkiye.....	31
2.4.1. Türkiye'nin Afrika Açılım Politikası	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	37
YÖNTEM.....	37
3.1. Araştırmanın Modeli	37
3.1.1. Çalışma Alanının Seçimi	38
3.1.2. Mülakat ve Görüşme Süreci	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	40
ANALİZ	40
4.1. STK'ların Amaç ve Motivasyonları	40
4.1.1. Yardımı Nasıl Tanımladıkları.....	43
4.1.2. İhtiyaç Sahibi ve Yardım Edilecek Kimseleri Nasıl Tanımladıkları.....	45
4.2. Yardım Türleri.....	46
4.2.1. Sağlık Yardımları	46
4.2.2. Gıda Yardımı	50
4.2.3. Su Kuyusu Açma Faaliyetleri.....	52
4.2.4. Diğer Yardım Türleri.....	54
4.3. İhtiyaç Analizi	55
4.4. İşbirliği – Talep	60
4.5. Yardımların Denetimi	65
4.6. Çalışanların Meslek Grupları ve Nitelikleri	69
4.6.1. Çeşitlilik	69
4.6.2. Yabancı Dil Bilgisi ve Raporlama Yetkinliği	71
4.6.3. Diğer	72
4.7. Afrika Kıtasında Yaşayan Kişilerle Yapılan Görüşmeler	73
4.7.1 Yardımlar	73
4.7.2. En Çok Yapılan Yardım Türü.....	73

4.7.3 Su Kuyuları ve Mescitler	74
4.7.4. Geçici Yardımlar; Kurban ve Gıda Yardımı Hakkında	75
4.7.5. Kalıcı Yardımlar; Eğitim, Meslek Edindirme.....	77
4.7.6. Yardımların Karşılığı (Yardımlar Hakkında);	79
4.8. Derneklerin Yardım Süreçleri ve İşbirlikleri	80
4.9. Yardımların Arka Planı	82
4.10. Afrika	84
4.10.1. Afrika'nın İmajı.....	85
4.10.2. Fotoğraflama ve Reklam	88
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	90
SONUÇ	90
KAYNAKÇA	94
EKLER	99
EK-1: Türkiye'nin Dış Temsilciliklerinin Bulunduğu Afrika Ülkeleri.....	99

ŞEKİLLER VE TABLOLAR

Şekil 1: Reel Yardım Miktarı ve Hayali Yardımın İçeriği, Kaynak: Action Aid International, 2005: 10

Tablo 1: 2018 yılında en çok insani yardım gerçekleştiren ülkeler ve yardım miktarları, Kaynak: <https://tr.euronews.com/>

Tablo 2: En çok resmi kalkınma yardımı yapan OECD üyesi 10 ülkenin ve Türkiye'nin resmi kalkınma yardımı tutarları 2018, Kaynak: Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2018

Tablo 3: Yıllara Göre STK'ların toplam insani yardım miktarları, Kaynak: Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2018, TİKA

Tablo 4: STK'lar tarafından açılan su kuyusu sayıları, Kaynak: Türkiye Kalkınma Yardımları Raporlarından kendi derlememiz.

GİRİŞ

Afrika kıtası, birkaç yüzyıl öncesinde verimli topraklarda bolluk içerisinde yaşayan krallıkların olduğu bir kıtayken günümüzde en çok gıda ve insani yardım alan kıta halinde gelmiştir. Uluslararası Para Fonu (IMF) 2005 raporuna göre, gelişmiş ülkelere Afrika kıtasına yapılan kalkınma ve insani yardım miktarı son 50-60 yıl içinde 1 trilyon Amerikan dolarından fazla olmasına rağmen kıtanın yoksulluk durumunda herhangi bir değişiklik olmamıştır. (Vásquez, 2005; Yontcheva & Masud, 2005; Easterly W. , Washington Post, 2006; Easterly W. , Cato Unbound, 2006; Örgel, 2019). Nobel Ekonomi ödülüne sahip Amartya Sen, 1980'lerde yaptığı bir araştırmasında; Afrika'da süre giden açlık ve kıtlığın sebebinin yiyecek yokluğu veya kıtlığı değil bazı kesimlerin yiyeceğe ulaşmada yaşadığı sistematik eşitsizlik olduğunu söylemiştir (Lakitsch W. &, 2015; Örgel, 2019).

Türkiye özelinde baktığımızda, ilk dış yardım politikalarının Turgut Özal döneminde, 5 Haziran 1985 yılında genelinin Afrika ülkelerine yapılan yardımlarla başladığını görmekteyiz. Aynı şekilde dış yardımlarımızı koordineli bir şekilde yürütmek amaçlı 1992'de, Dış İşleri Bakanlığı'na bağlı bir teknik yardım teşkilatı olarak TİKA kurulmuş, 1999'da ise bu kuruluş, doğrudan Başbakanlık'a bağlanmıştır (Karagöz F. , 2013). Afrika Açılımı politikası kapsamında Türkiye hükümeti, 2005 yılını Afrika yılı ilan etmiştir. Bu politika kapsamında TİKA'da çalışmalar başlatılmış, Afrikalıların ihtiyaçları BM tarafından Binyıl Kalkınma Hedefleri kapsamında belirlenmiş ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda kalkınma ve yardım projeleri oluşturulmuştur (Kulaklıkaya, 2019).

Dünya genelinde ve Türkiye genelinde yapılan tüm bu yardımlara rağmen Afrika kıtasında yoksulluğun devamlı hale gelmesi yapılan kalkınma ve insani yardımların sorgulanmasını gerekli hale getirmektedir. Bu sebeple araştırmada dünya çapında yapılan yardımların Afrika'nın yoksulluğuna etki edememesi de göz önüne alınarak Türkiye sivil toplum kuruluşlarının motivasyonlarının neler olduğu, Afrika'da gerçekleştirdikleri yardım faaliyetlerinin bölge halkı tarafından nasıl algılandığı ortaya konmaya çalışılacaktır. Aynı zamanda derinlemesine mülakatlarla, Türkiye bazında yapılan yardımların yerli insanların bakış açısıyla nasıl olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Türkiye’de bulunan başta Deniz Fener Derneği, Yeryüzü Doktorları Derneği, Afrika Araştırmacıları Derneği, İnsana Değer Veren Dernekler Federasyonu, İHH İnsani Yardım Vakfı ve Türk Kızılayı olmak üzere Sivil Toplum Kuruluşlarının Afrika kıtasında yürüttükleri insani yardım faaliyetlerinin bu faaliyetleri yürüten STK’larda nasıl bir algı oluşturduğudur. Bu STK’ların yaptıkları yardımların hizmet alıcılarının bu yardımları nasıl algıladığı olumlu ve olumsuz etkilerini anlamaya çalışmaktır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Afrika ülkelerine Türkiye’de bulunan Deniz Fener Derneği, Yeryüzü Doktorları Derneği, Afrika Araştırmacıları Derneği, İnsana Değer Veren Dernekler Federasyonu, İHH İnsani Yardım Vakfı ve Türk Kızılayı aracılığıyla yapılan insani yardımların yardımların Afrika ülkelerinde yaşayan yerel halkın bu yardımlar üzerindeki algısı ile yardım götüren STK’ların bu yardımlara yönelik algısının incelenmesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Afrika ülkelerinde, Deniz Fener Derneği, Yeryüzü Doktorları Derneği, Afrika Araştırmacıları Derneği, İnsana Değer Veren Dernekler Federasyonu, İHH İnsani Yardım Vakfı ve Türk Kızılay’ını tarafından her yıl düzenli olarak insani yardım faaliyetleri yürütülmektedir. Yardımların yardımı yapan STK’lar ile hizmet alıcı halkta nasıl bir algı oluşturduğunu görünür kılmak açısından yapılan araştırmanın önem taşıdığı düşünülmektedir.

1.4. Evren ve Örneklem

Nitel araştırma yöntemlerinin kullanılacağı bu araştırmanın evrenini insani yardım faaliyetleri yürüten Sivil Toplum Örgütleri ile olan Afrika’daki gelişmekte olan ülke vatandaşları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Türkiye’den Afrika ülkelerinde faaliyet yürüten Sivil Toplum Kuruluşları ile Türkiye’de yaşayan Afrika ülkeleri vatandaşları oluşturmaktadır.

1.5.Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırmada kabul edilen sayıtlar şunlardır:

Deniz Fener Derneği, Yeryüzü Doktorları Derneği, Afrika Araştırmacıları Derneği, İnsana Değer Veren Dernekler Federasyonu, İHH İnsani Yardım Vakfı ve Türk Kızılayı’nın Afrika ülkelerinde yürüttüğü faaliyetlerin çoğunlukla hangi alanlarda yürütüldüğü konusunda bilgi verilecektir.

Bu STK'lar tarafından Afrika ülkelerinde her yıl düzenli olarak insani yardımların halkın ihtiyaç durumuna göre yapılıp yapılmadığı anlaşılmaya çalışılacaktır.

Araştırmada, Afrika ülkelerinde insani yardım faaliyetleri Deniz Fener Derneği, Yeryüzü Doktorları Derneği, Afrika Araştırmacıları Derneği, İnsana Değer Veren Dernekler Federasyonu (IDDEF), İnsani Yardım Vakfı (İHH) ve Türk Kızılayı ve Türkiye'de yaşayan Afrika ülkeleri vatandaşı bireylerden geçerli ve güvenli bilgi alınacağı varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Türkiye'de bulunan ve Afrika ülkelerinde insani yardım faaliyetlerinde bulunan Deniz Fener Derneği, Yeryüzü Doktorları Derneği, Afrika Araştırmacıları Derneği, İnsana Değer Veren Dernekler Federasyonu, İHH İnsani Yardım Vakfı ve Türk Kızılayı ile Türkiye'de yaşayan Togo, Tanzania, Fildişi Sahili, Burkina Faso, Benin ve Etiyopya vatandaşları ile yapılan görüşmeler sonucu ortaya çıkan veriler ile gerçekleştirilecektir. Araştırma yapılırken birebir görüşme ve yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılarak veri toplanacaktır.

1.7. Araştırmanın Soruları

1.7.1. STK'lara Sorulan Sorular

- Size göre yardım nedir? Neden yapılmalıdır? Kimlere yardım yapılmalıdır? Kim yardım yapmalıdır?
- Yardım yapmakta ki amaçları ve motivasyonlarınız nelerdir?
- Yardım edeceğiniz ülkeleri hangi seçenekleri göz önünde bulundurarak belirliyorsunuz? (Neden Afrika'nın x ülkesi gibi)
- En çok hangi yardım türünü ulaştırıyorsunuz, neden?
- Belirlediğiniz ülkelerin ihtiyaçlarını tespit ediyor musunuz? Tespit ediliyorsa neye göre ve nasıl belirliyorsunuz?
- Yardım yapılacak bölgenin yerel mekanizmalarıyla iş birliği yapıyor musunuz?
- Türkiye'deki diğer STK'larla işbirliği yapıyor musunuz? Yapıyorsanız nasıl? Yapılmıyorsa hangi sebeplerden dolayı yapmıyorsunuz?

- Türkiye’deki Afrikalı dernek veya kişilerle işbirliği yapıyor musunuz?
- Yardımları ulaştıran görevlileri nasıl seçiyorsunuz? (Hangi meslek gurubu veya nasıl bir uzmanlık arıyorsunuz, gibi.)
- Yardımları ulaştıran kişilerin bir denetleme mekanizmanız var mıdır? Varsa nelerdir?
- Yapılan yardımlardan sonra süreç nasıl işliyor? Takibi var mı?
- Yaptığınız yardımların türü, miktarı ve nereye olduğuyla ilgili bizimle paylaşabilir misiniz?

1.7.2. Afrikalı Kıtasının Farklı Ülkelerinde Yaşayan Kişilere Sorulan Sorular

- Size göre yardım nedir? Kimlere yardım yapılmadı? Kimler yardım yapar?
- Türkiye’den Afrika’ya (özellikle sizin bölgenize) genelde ne tür yardımlar yapılır? Yardımları yapan dernekleri biliyor musunuz?
- Dernekler çalışmalarını oralarda nasıl yürütüyor biliyor musunuz? Yerel kaynaklarla iletişime-etkileşime geçiyorlar mı?
- Türkiye’de ki STK’lar Türkiye’de yaşayan Afrikalılarla veya Afrikalı derneklerle etkileşime geçiyorlar mı? Biliyor musunuz?
- Bu yardımlar hakkında ne düşünüyorsunuz? (Nasıl bir ihtiyacı karşılıyor?) (Karşılıyor mu?) (Yardımların olumlu olumsuz karşılıklarına örnek verebilir misiniz?)
- Siz STK olsaydınız bölgenize ne tür yardımlarda ve hangi alanlarda yardımlarda bulunurdunuz? Bölgenizin (hatta Afrika’nın) en çok hangi alanda yardıma ihtiyacı olduğunu düşünüyorsunuz?

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere yapılan yardımlar incelendiğinde yardımların amacının yoksulluğu azaltmak, sosyal adaletin sağlanması ve kişilerin temel insan haklarının yerine getirilmesi olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde, uluslararası kuruluşlardan veya gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere yapılan dış yardımların, 20. yüzyılda sivil toplum kuruluşları aracılığıyla insani yardım anlayışından kalkınma yardımları anlayışına evrildiği görülmektedir. Bu evrilmenin, insani yardım niteliğindeki dış yardımların geçici nitelikte olmasının tekrar yardım gereksinimi ortaya çıkarması ve kalkınma yardımları yoluyla ülkelerin sürdürülebilir kalkınma yöntemleriyle gelişimlerini destekleme yöntemi olduğu söylenebilir. Bu çalışmada, Türkiye’deki STK’lar aracılığıyla Afrika’ya yapılan yardımların niteliğini, sürecin nasıl yürütüldüğünü, yardım alan ve yardım yapanların bu yardımlara yüklediği anlamlar incelenecektir. Bu noktada, yoksulluk, sosyal adalet, insani yardım ve kalkınma yardımlarının tanımlarına bakılması faydalı olacaktır

2.1. Yoksulluk

Yoksulluk teriminin ilk tanımı, 1901 yılında Seeböhm Roventree tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre; yoksulluk toplam gelirin, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesidir (Arpacıoğlu & Yıldırım, 2011). Yoksulluğun yalnızca insanların yeterli gıdaya sahip olmaması şeklinde algılanması yanlış olacaktır. Günümüzde yoksulluğa yönelik farklı tanımlamalar yapılmakta ve uluslararası kuruluşlar yoksulluk hesaplamaları için farklı ölçütler kullanmaktadır.

Literatürde, mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk, insani yoksulluk gibi çeşitli yoksulluk türlerinin tanımlamalarına rastlamak mümkündür. Mutlak yoksulluk; hane halkının ya da bireyin asgari yaşam düzeyini sürdürebilmesi için gerekli, en temel ihtiyaçlarını karşılayamaması durumudur. Göreceli yoksulluk ise, Adam Smith’in tanımına göre temel ihtiyaçlarını karşılayabilmenin yanı sıra toplumun genel refah düzeyinin altında kişisel kaynaklara sahip olan engellenmiş kişilerdir. Tanımdan anlaşıldığı üzere göreceli yoksulluk kavramı yoksulluğu göreceli olarak yorumlamakta ve sosyal yönüne ağırlık vermektedir, bununla birlikte yoksulluğu bireyin toplumun diğer bireyleri karşısındaki durumuna göre tanımlamaktadır (Arpacıoğlu & Yıldırım, 2011). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)’nin 1997 İnsani Gelişme Raporunda ilk defa ‘İnsani Yoksulluk’ kavramı kullanıldığı

görülmüştür. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) insani gelişme kavramını kişi başına gelirin hesaplanmasıyla yanı sıra temel ihtiyaçları karşılayabilme düzeyini ve özgürlük ve kişilik gibi diğer insanı insan yapan unsurlarla birlikte ele almakta ve insani yöne vurgu yapmaya çalışmaktadır (Demir, 2006; Arpacıoğlu & Yıldırım, 2011). Bauman'a göre artan yoksulluk tartışmasının genellikle içine yerleştirildiği bilişsel çerçeve salt ekonomiktir. Servet ve gelirin paylaşımı ve ücretli istihdama ulaşabilme ile ilgilidir. Küresel düzenin yeniden üretilmesinde ve pekiştirilmesinde de yoksulların rolü vardır ve küresel düzenin kendi kendini sürdürebilmesi için yoksullara ihtiyaç duymaktadır (Bauman Z. , 2000).

Tanımların çeşitliliğinden de anlaşılmaktadır ki yoksulluğun tek ve mutlak tanımı yapılamamaktadır. Bunun nedeni yoksulluğun yalnızca ekonomik gerekçelerle sınırlandırılmayacağı gibi ülkeden ülkeye, kültürden kültüre farklılık göstermesidir. Büyük savaşlar ve bunun ardından gelen sanayileşmedeki artışlarla birlikte 20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana dünyada bir refah artışı gerçekleşmekte, bununla birlikte dünyada yoksulluk sürmektedir. Dünya Bankası tarafından belirlenmiş olan 1 dolarlık yoksulluk sınırı baz alınarak hesaplandığında yoksul durumdaki insan sayısı seneler içinde artış göstermektedir.

1980'lerde başlayan dünyadaki sosyo-ekonomik ve kültürel değişimlerle birlikte yoksulluk kavramı kalkınma ile ilgili tartışmaları da ön plana çıkarmıştır. Yoksulluk Dünya Bankası tarafından yapılan Dünya Kalkınma Raporunda ana tema olarak işlenmiş, bununla birlikte yoksulluk çalışmaları da hızlanmış, konunun salt ekonomik bir sorun olmanın ötesine geçmesiyle uluslararası kuruluşların da konuya ilgileri artmıştır. Yoksulluğun ortadan kaldırılması ve refah seviyesinin yükselmesiyle birlikte daha iyi bir yaşam standardı elde etmek her dönem kamu politikalarının asıl amacı olmuştur ve bu politikaların sürdürülebilir hale getirilmesi tüm dünya için önem taşımaktadır (Arpacıoğlu & Yıldırım, 2011).

2.1.1. Yoksulluk Eleştirisi

Yoksulluk denince akla gelen en önemli sosyologlardan biri olan Simmel, yoksulluğu karşılıklı haklar ve sorumluluklar arasındaki ilişki olarak tanımlamaktadır. Yardıma ihtiyacı olan alma hakkına sahiptir ve bu sahip olduğu hak yardımı alırken daha az sıkıntı çekmesine sebep olur. Zira zengin ihtiyaç sahibine vermekle sorumludur. Simmel aynı zamanda toplumun ihtiyaç sahibine yardım etmesinin düzenin dönmesini destekleyici bir durum olduğunu ileri sürer. Toplumun yoksula yardım etmesi sonucu, yoksullar toplumu tehdit eden aktif ve zararlı bir

unsur olmaktan çıkacağını, yoksulun azalan enerjisiyle dengenin korunacağını ve soylarının bozulmasını engelleyeceğini öne sürer (Simmel, 1908/1971c: 154), (Ritzer, 1992) .

Nitekim yoksullara yardım yoksulun refahından çok devletin refahı için yapılan bir eylemdir. Simmel'in görüşüne göre devlet burada etkin bir role sahiptir. Yardım etme sistemi bürokratikleştikçe yoksulun refahı giderek bireysellikten uzaklaşmaya başlar. Aynı zamanda yoksulluğun toplum tarafından özel bir kategori olarak korunduğu ve bazı insanların bu kategoriye girmesine müsaade edildiği için karşımıza çıktığını söyler. Birey, kendisine yardım edilmeye başlandığı zaman yoksul hisseder. Yoksulu yoksul yapan şey birbirleri arasında gerçekleştirdikleri etkileşim değil, toplumun ve devletin bu gruba karşı oluşturduğu bütüncül bir tavidir. Bu sebeple yoksulluk, yoksula has bir durumdan kaynaklanması sebebiyle değil, toplumun verdiği tepkiyle de tanımlanması gerekmektedir (Erdoğan, 2002; Bilen, Şan, & Aydın, 2005).

Yoksul, direkt bir şekilde toplumun en alt tabakasında olan bir grup olarak açıklanamaz. Yani Simmel'e göre yoksulluk; paranın yokluğuna veya miktarına göre tanımlanamaz. Yoksulluk kavramını doğru tanımlayabilmek için bütünüyle ve çok yönlü bir şekilde değerlendirmek gerekmektedir. Eğer kişi, toplumun temel değer ve birikimlerinden mahrum kalıyorsa da yoksulluk sorunu gelişecektir (Çiğdem, 2002; Bilen, Şan, & Aydın, 2005).

Yoksulluk doğuştan edinilen bir durum olduğu için değil, sonuç olarak her toplumda rastlanabilen sosyolojik bir olgudur. Simmel'e göre, toplumun üst tabakalarında bulunan kimseler eğer etrafındaki kimselerden daha aşağıda bir konumdalarsa kendilerini yine yoksul hissedeceklerdir. Bu sebeple yoksulluğu yok etmeyi amaçlayan devlet politikaları kesinlikle başarılı olamayacaktır. Hatta toplum ne kadar zenginleşirse zenginleşsin toplumda her zaman kendilerinden daha üst tabakada bulunan insanlar olacağı için kendini yoksul hisseden bir kesim olacaktır (Ritzer, 1992; Bilen, Şan, & Aydın, 2005).

2.2. Sosyal Adalet

Sosyal adalet pek çok alanda sıkça dile getirilen bir kavramdır. 21. yüzyıldaki küreselleşme ve neoliberalleşme ile birlikte refah tartışmaları sosyal adaleti küresel boyutta önemli bir konu haline getirmiştir. Günümüzde birçok organizasyon ve yapılanmanın sosyal adalet ile ilgili faaliyetler ve çalışmalar yürüttüğü görülebilmektedir. Sosyal adalet kavramının içeriğinin biliniyor olması bu alanda yapılacak çalışmaları analiz etmede önemli bir katkı sunacaktır.

Bauman'a (2000) göre popüler etiğin birincil kavramı adaletsizliktir; "adalet" ise bunun karşıtı ve türevi bir birimdir. Burada adalet yalnızca adaletsizliğin düşmanı olarak anlam kazanmaktadır, adaletsizlik ise elde olan tek veridir. Adalet, kurtuluş, kayıpların telafisi, hasarın giderilmesi, çekilen acıların tazminatı yani adaletsizlik eyleminin doğurduğu çarpıklığın düzeltilmesidir. Adalet, adaletsizliğin vuku bulduğu halin reddedilmesi olarak ele alınmakta ve adaletsizlik algısı da mevcut durum ile bir önceki durum arasındaki karşılaştırmadan doğmaktadır (Bauman, 2014).

Sosyal adaleti tanımlanması da oldukça zor bir konudur. Bu konudaki bir çağdaş tanımı, sosyal adalet konusunda üzerinde önemli çalışmaları olan Lea Ann Bell yapmıştır. Bell (1997: 3), kaynakların eşit dağıtıldığı ve tüm bireylerin bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan güvende içinde yaşadığı bir toplumun adil bir toplum olduğunu belirtmiştir (Sunal, 2011). Sunal'a (2011) göre yapılan tanımlamalar, farklı açıdan yaklaşımları ortaya koymaktadır. Sosyal adalet en yalın anlatımla, nimet ve külfetlerin toplumdaki dağıtımının adil bir şekilde yapılmasıdır. Bir başka deyişle, toplumdaki herkesin eşitçe bir paylaşım hakkına sahip olduğuna dair ortak bir kanaat bulunmasıdır.

2.3. İnsani Yardım ve Kalkınma Yardımları

Yardım kelimesinin anlamı sözlükte “kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, bir ülkeye bağış veya ödünç olarak verilen para ve ihtiyaç maddeleri; bağış, iane, işlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için sağlanan katkı, destek” şeklinde tanımlanırken; *insani yardım* kavramı yine sözlük anlamı ile “doğal afet zamanlarında insanın temel gereksinimleri olan sağlık, barınma vb. konularda yapılan yardım, iyilik olsun diye yapılan herhangi bir yardım” şeklindedir. İnsani yardım kavramı olarak ele alındığında “savaş, açlık, yoksulluk, doğal afet ve kriz bölgelerinde mağdur olan insanlara acil, sosyal, eğitim, sağlık, kültürel ve bilinçlendirme gibi alanlarda yapılan yardımlar” olarak tanımlı yapılabilmektedir (Kavak, 2014).

Global Humanitarian Assistance insani yardımın tanımını şu şekilde yapmaktadır: “İnsani yardım, doğal tehlikelerden kaynaklanan insan yapımı krizler ve afetler sırasında ve sonrasında hayat kurtarmak, acıyı hafifletmek ve insan onurunu korumak ve bu tür durumların meydana geldiği durumlara hazırlıklı olmak ve bu durumların önlenmesi ve güçlendirmedir” (Defining humanitarian assistance, Global Humanitarian Assistance, tarih yok). Kalkınma Yardımları Komitesi (*Development Assistance Committee-DAC*)’nin dış yardım tanımı şöyledir:

“Devletler, yerel hükümetler ve diğer idari ajanslar gibi resmî organizasyonlar tarafından ekonomik kalkınmayı ilerletmek ve gelişmekte olan ülkelerde refah düzeyini arttırmak amacıyla başka bir ülkeye, sivil toplum örgütlerine ve uluslararası organizasyonlara en az %25’i hibe olarak verilen resmî kalkınma yardımlarıdır” (Arslan & Kiper, 2015).

Jenny Edkins’e göre, ‘İnsanilik’ yapısı gereği 'apolitik' olamayacaktır ve yapılan her insani faaliyet veya müdahalenin mutlaka siyasal bir sonucu ortaya çıkacaktır (Özlük, 2016). Kurt Mills, insani eylemlerin askeri ve siyasal kazançlar için yönlendirildiğini iddia etmekte ve bunu "Neo - humanitarianism" adını vermektedir (Mills, 2002). Kalkınma yardımları ve insani yardımların birbirinden farklı veya benzer olup olmadığı uzun zamandır tartışılan bir konudur. Bu noktada farklılıklar insani ihtiyaçlara ve ülkelerin koşullarına göre değişebilmektedir. Genellikle insani faaliyetler kalkınma faaliyetleriyle paralel olarak yürütülmektedir, çünkü doğal afet ve insani krizler gibi durumlar sonrasında insani yardımların sağlanmasında siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal zorluklardan dolayı var olan aktörler yetersiz kalabilmektedir. Bu durum bir yandan insan hakları savunucularının insancıl hukuk ve insani ilkelerine göre desteklenmesine mani olmakta, diğer yandan ise sorumluluk almaktan kaçınmaya yöneltmektedir (Kaiwana, 2017).

2.3.1. İnsani Yardımın Tarihsel Değerlendirmesi

Tarihin her döneminde, başta doğal afetler, salgın hastalıklar ve savaşlar nedeniyle birçok insan yardıma muhtaç hale gelmiştir. Muhtaç hale gelen insan gruplarına da yardım sağlayan kişi ve kurumlar ortaya çıkmıştır. Modern tarihte bilinen ilk organize olarak gerçekleştirilmiş insani yardım çalışması 1870’li yıllarda Çin’de yaşanan bir kuraklık sonucu gelişen ve yaklaşık 13 milyon insanın ölümüne neden olan kıtlığın ardından gerçekleştirilmiştir. Avrupalı misyoner grupların başını çektiği bu yardım girişimleriyle Çinli tüccarlar ve soylular sınıfının da desteğiyle bir Shandong Açlıkla Mücadele Komitesi oluşturulmuş ve uluslararası bir yardım kampanyası ile oldukça yüklü miktarda yardım gerçekleştirilmiştir (Örgel, 2018).

Üç büyük dinin -Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam’ın- öğretilerinde önemli bir yer tutan yardımlaşma, bu dinlerin hâkim olduğu toplumlarda toplumların yaşamlarına bağlı olarak gelişmiştir. Hristiyan toplumlarda Hristiyanlığın “charity/hayırseverlik” kavramı çerçevesinde, İslam toplumlarında ise zekât ve sadaka kavramları etrafında ve vakıf yapılanmaları üzerinden yardımlaşma sağlanmıştır. Tarihte yardımlaşmalar dini kuruluşlar ve hayırseverler aracılığıyla

gerçekleştirilmiş ve gerek toplumların kendi içerisinde gerekse toplumlar arasında yardımlaşmalar görülmüştür.

Modern anlamda insani yardım anlayışı, 19.yüzyılda Avrupa’da sanayi devriminin gerçekleşmesinin akabinde Avrupa ile ilişki içerisinde olan diğer toplumları etkileyecek bir süreç içerisinde ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi’nin ardından ortaya çıkan teknolojik gelişmeler ve ardından gelen büyük savaşlar daha geniş insan kitlelerini etkiler hala gelmiştir. Gerek savaşlarla gerekse doğal afetlerle yardıma gereksinim duyan insan sayısındaki artış uluslararası bir insani yardım modelinin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Özellikle 20. Yüzyılın ilk yarısında meydana gelen iki dünya savaşı, Birleşmiş Milletler gibi çeşitli resmi ve sivil insani yardım kuruluşlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

2.3.2. İnsani Yardımların Politik Gelişimi

Sanayi Devrimi ve ardından gelen teknolojik gelişmeler, büyük savaşlar ve bunlarla birlikte doğal afetler ve iç çatışmaların ardından yardıma gereksinim duyan insan kitlelerine yönelik kurumsal çalışmalar 20. yüzyılda görünür hale gelmiştir. Savaşlarda askeri güç kullanarak sonuç elde etmeye çalışan gelişmiş ülkeler bu tarihten sonra “yumuşak güç” uygulamalarıyla hareket etmeye başlamışlardır. İnsani diplomasi yoluyla bu yumuşak güç uygulamalarını yerine getirilmesinde ekonomik ve sosyo-kültürel faaliyetler, insani yardımlar ön plana çıkmaya başlamıştır.

Michael Barnett’e göre, Fransız Devrimi ile II. Dünya Savaşı arası dönemde 19. yy hümanizmini, kısa dönem acil yardımları olarak ortaya çıkmış ve emperyalizm etkisinde kalmıştır. Siyasetten bağımsızlığı iddia edilen bu “emperyalist hümanizmin” aslında oldukça siyasi ve kendi görüşünü dayatmacı bir yapıya sahip olduğunu ifade etmektedir. 1990 sonrası insani yardım alanında başlayan büyümeyi ve sayıları giderek artan insani yardım kuruluşlarını bu Liberal Hümanitarist yaklaşıma bağlamaktadır (Borgwardt, 2012; Örgel, 2018).

2.3.3. Soğuk Savaş Öncesi Dönem

1929 büyük buhranı sonrasında ABD ekonomi politikalarında değişikliğe giderek eyaletlerin kendi içerisinde yürüttükleri mali idareyi merkezi yönetime kaydırmış oldu. ABD’deki bu politika değişikliği dış politikayı da etkiledi ve iki büyük dünya savaşı sonrası müttefik olması

istenen ülkelere yapılacak kalkınma desteklerinin devlet tarafından uygulamasına başlandı. Buna örnek olarak Truman yardımları görülebilir (Coyne, 2013; Örgel, 2018).

Dış yardımlar bir ulusal politika aracı olarak önem kazanmaya 18. Yüzyıldan itibaren başlamış ve Avrupa’da artan askeri kaygılarla birlikte 19. yüzyılda kesintili olarak devam etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri(ABD), Birinci Dünya Savaşında kendi müttefiklerine çok miktarda ödünç kaynak sağlamış ve daha sonrasında bunları müttefikleri için hibeye çevirmiştir. Dış yardımlara yeni bir içerik kazandırılması 1943-1946 yılları arasında faaliyet gösteren gösteren Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (UNRRA) ile sağlanmıştır. Dünya Bankası (WB) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) da dış yardımlar konusunda krediler yoluyla önemli roller üstlenmişlerdir.

2.3.4. Soğuk Savaş Dönemi

Kalkınma fikrinin dayandırıldığı nokta genellikle 1949’da ABD Başkanı Harry Truman tarafından ilan edilen “dördüncü nokta” (Point- Four) denizaşırı kalkınma yardımı programıdır (Weltmeyer, 2006; Karagöz F. , 2010) (Veltmeyer, 2006: 44; Karagöz, 2010, 2). Bu noktadan hareketle, Wolfgang Sachs ve post kalkınma kuramındaki diğer kuramcıları, kalkınmanın bir emperyalizm biçimi olarak 1940’ların sonlarında ortaya çıktığını iddia etmektedir. 1950’lerin sonları itibariyle pek çok az gelişmiş ülke bağımsızlıklarını kazanmış, bu ülkeler Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu dünyasında Doğu-Batı çatışmasından avantajlar elde etmiş ve stratejik önem kazanmışlardır. Soğuk Savaş’ın tarafları ise bu ülkelerin bağımsız devletler olduğunu kabul etmişler ve bu ülkeleri etki alanlarına alabilmek için uluslararası yardımlara başvurmuşlardır (De Rivero, 2003: 21, aktaran: Karagöz, 2010).

Truman ve Marshall yardımları bu dönemde ABD tarafından gerçekleştirilen “kalkınma” temelli yardımların tipik örnekleridir. Bu dönemde dış yardımlar İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşmaya başlayan bloklaşma sürecinde bağımsızlıklarını kazanmış ve yardım gereksinimi duyan ülkelerin etki altına alınması çabasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) kurularak, II. Dünya Savaşı sonrasında evlerinden kaçmak zorunda kalmış veya evlerini kaybetmiş milyonlarca Avrupalı’ya yardım etmek amaçlanmıştır. Başarısız devlet (failed state) gözüyle bakılan devletlere yönelik dış yardım anlayışı bu dönemde gelişmiştir.

2.3.5. Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Soğuk Savaş sonrası dünya düzeni, özellikle BM gibi önemli uluslararası kuruluşların uluslararası politikalar yönüyle önemini tekrar ortaya çıkarmıştır. Belder'e göre, Soğuk Savaş düzeninin şekillendirdiği örgütün yapısı üzerine eleştiriler ve artmasına karşın bölgesel ve küresel meselelerin tartışılması, yürütülen politika ve eylemlere meşruiyet kazandırma veya meşruiyetinin altını oyma noktasında BM'nin etkinliği yadsınamaz (Belder, Dipama Samiratu, & Parlar Dal, 2015). BM'nin kuruluşu ile birlikte insancıl (humanitarian) yaklaşımlar, insani yardım, açlık gibi afetlere müdahaleden suçu önleyici ve koruyucu yaklaşımlar gibi geniş bir perspektife yayılmış oldu. Ardından Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi kuruluşlar insani yardımın ilk ayağı sonrasında krediler yoluyla ekonomilerin sürdürülebilirliğini artırma yönünde iyileştirme çalışmalarını gündeme getirmiştir. Bununla birlikte ülkelerin gelişmişlik ölçütleri içerisinde anne-bebek ölümleri, temiz suya ulaşma gibi kriterlerin dâhil olması, az gelişmiş ülkelere yapılan kalkınma yardımlarının insani yardımların bir parçası olarak görülmesine yol açmıştır. Soğuk Savaş sonrası özellikle 1990'lı yıllarda dünyada artan liberalleşmeyle birlikte gelişmekte olan ülkeler insani yardım ve çeşitli diğer dış yardımlarını çeşitli ulusal veya uluslararası kuruluşlar üzerinden yürütmeye başlamışlardır. 1992'de Türkiye'de TİKA'nın kurulması buna bir örnektir. Afrika'da yürütülen insani yardım faaliyetlerinde de sivil toplum kuruluşları (NGO'lar) ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle Uluslararası Kızılhaç Federasyonunun faaliyetleri bu coğrafyada göze çarpmaktadır.

2.3.6. İnsani Yardımda Sivil Toplum

Literatürde, sivil toplum kuruluşlarının farklı isimlendirildiği görülmektedir. “NGO”, yani hükümetler dışı organizasyon kavramı ve oluşumu, son yıllarda tüm dünyada sosyal hayatta hızla yayılmaktadır. Bugün Türkçede “sivil toplum kuruluşu” olarak kullanılan kavram Türkiye’de ise özellikle 1980 sonrası etkili olmaya başlamıştır. Günümüzde gelişmekte olan coğrafyalara en iyi yardım etme aracı olarak sivil toplum örgütleri göze çarpmaktadır. Küreselleşme ile birlikte dünyadaki sert güç kullanımından yumuşak güç uygulamalarına geçişin en tipik örnekleri olarak sivil toplum kuruluşları görülmektedir. Günümüzde sivil toplum kuruluşlarının sayılarının ve faaliyetlerinin artmasına rağmen yoksulluğun önlenememesi ve yardıma gereksinim duyan insan sayısındaki artışın devam ediyor olması tartışmalara neden olmaktadır. Uluslararası ilişkilerde yaşanan krizler, savaşlar ve ekonomik sorunlar, bu problemlerin çözümleri için alternatif arayışlarına sebep olmuştur. Savaş gibi yıkıcı etki bırakan durumlardan uzaklaşma ihtiyacı diplomasiyi ön plana çıkarmıştır.

Günümüzde ise diplomasiyi tek aktörü yalnızca diplomatlar değildir. Sivil toplum kuruluşları, diasporalar, siyasi partiler ve marka diplomasisi yöntemleri gibi alternatifler ön plana çıkabilmektedir. Devletler bu tarz dış politika enstrümanlarıyla kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedirler. Kamu diplomasisinde geleneksel diplomasiden farklı olarak hedef toplumlarla iletişim kurma ve sürdürme, ortak noktaları ön plana çıkarma gibi argümanlar geliştirilmektedir (Eren, 2017). Dünyada geleneksel diplomasi anlayışından kamu diplomasisi anlayışına geçişin başlamasıyla birlikte bir “yumuşak güç” unsuru olarak görülen sivil toplum kuruluşları diplomasiyi temel aktörlerinden biri olmuştur. Nye (2005), “*Yumuşak güç*”ü şöyle tanımlamaktadır: bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara o ülkenin kendisine hayran olan ve onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen diğer ülkeler tarafından izlemesiyle ulaşması anlamına gelmektedir (Nye, 2005: 14; aktaran: Eren, 2017).

1990’lı yıllarda Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik başvurusunun gündeme gelmesi 2000’lerin başında sivil toplumu ön plana çıkarmıştır. AB’ye üyelik yolunda gerçekleştirilen reformlarla birlikte Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının sayısı ve faaliyetlerinde artış gözlemlenmiştir. Bununla birlikte Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının bu dönemde dünyadaki benzer kuruluşlarla iş birliği çalışmaları da başlamıştır. Uygulamada bu çalışmaların TİKA ve diğer destekli sivil toplum kuruluşları yoluyla günümüzde özellikle Türkiye’yle akrabalık bağları ve tarihsel bağlantıları bulunan coğrafyalarda yürütüldüğünü söyleyebiliriz.

Afrika özelinde Kuzey Afrika’da Somali ve Etiyopya’da yürütülen faaliyetler de buna örnektir (www.tika.gov.tr, 2020).

Bugün uluslararası STK’lar açlıkla mücadele eden bölgelerde, çatışma bölgelerinde, mülteci krizlerinin yaşandığı alanlarda, doğal afetlerin yaşandığı coğrafyalarda, salgın hastalıkların yayıldığı bölgelerde; gıda ve giyim yardımları, çadır kentler, okul, hastane ve dini mabet inşası, su kuyusu açma ve sağlık taramaları ve ameliyat hizmetleri şeklinde insani ve kalkınma yardımı faaliyetleri yürütmektedirler.

2.3.7. Yardımların Etkinliğinin Ölçümü

İnsani ve kalkınma yardımlarının işlevselliği, profesyoneller ve akademisyenler arasında tartışma konusu olmuştur. Farklı çalışmalar, dış yardımın alıcıların gelişimine katkısı, ekonomik büyüme ve insanların refahı açısından tartışmalı ve bazen karışık sonuçlar yarattığını göstermiştir (Dahir, 2018).

Karagöz’e göre yoksul ülkelerin yoksulluk tuzağı içinde oldukları varsayımı nedeniyle dış yardımlar yoksullukla mücadelede etkin bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Bu varsayım temelleri 1950’li yıllarda ayrı bir disiplin olarak ortaya çıkan kalkınma iktisadı modellerine dayanmaktadır. Buna göre yeterli tasarruf düzeylerine ulaşamayan yoksul ülkelere yeterli yatırım yapılmadığı ve kişi başına düşen yıllık gelirin düşük seviyelerde olduğu düşünülmektedir. Tam bu noktada dış yardımlar ülkelerin bu konudaki açıklarını kapatabilmesi yönündeki finansal destek verilebilmesi için gerekli görülmektedir (Karagöz F. , 2010).

Bu bağlamda, farklı araştırmacılar, iyi politikaların uygulandığı ve iç savaşın henüz bittiği; iyi ekonomik uygulamaların olduğu yerlerde (Burnside ve Dollar, 2000); tropik bölgeler dışındaki bölgelerde; dengesiz ticaret koşulları veya doğal afetler gibi dışsal rahatsızlıklara maruz kalan ülkelere; negatif ihracat fiyatları olan ülkelere (Roodman, 2004) yardımın etkili olduğu sonucuna varmışlardır (Dahir, 2018).

Dış yardımların etkililiği konusundaki yaygın şüpheye rağmen, dış yardım uygulamaları Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmayı amaçlayan uluslararası kalkınma programlarının merkezinde olmuştur. Dış yardımların etkisini belirleyen faktörler: Yardım alan ülkenin ekonomik, politik ve sosyal koşulları, yardım konuları, yardımların yapısal düzenlemeleri destekleme oranları, yardımların yurt içi tasarrufların yerine geçme düzeyleri, yardımların yatırım veya tüketim

etkileri, yardım alan ülkedeki kamu yönetimindeki yolsuzluk düzeyi, yardım alan ve donör ülke prosedürlerine dayanan uygulamalardır (Yıldız, 2018). Az gelişmiş ülkelerde ekonomik büyümeyi sağlayacak sermaye birikimi için tasarruf yetersizliği sorunu vardır. Dış yardımların yoksulluğu azaltmada etkili kabul edilmesinin ana sebebi az gelişmiş ülkelerin yoksulluk tuzağı içinde bulundukları varsayımıdır. Dış yardımlar, tasarruf artışı, sermaye birikimine katkı, etkin işgücü kullanımı, sağlık ve eğitim yatırımlarını arttırma, yardım alan ülkelerin ileri teknoloji içeren yatırım mallarını ithal etme olanaklarını geliştirme yoluyla katkı sağlar (Sachs vd., 2004: 117-121; Yıldız, 2010).

Yardımlarda etkinlik, Birleşmiş Milletler'in Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmaya yardımcı olması, insan hayatına katkı sunması ve yoksulluğu azaltmak için kalkınma yardımlarından en üst düzeyde fayda sağlanması olarak görülmektedir. Bu kapsamda ülkelerde arasında bazı forumlar düzenlenerek yardımlarda etkinliğin sağlanması ve yardım verilerinin şeffaf ve hesap verilebilir durumda olması yönünde somut adımlar atılmıştır. İlk olarak Roma Yüksek Düzeyli Forumu toplanarak yapılan kalkınma yardımlarının ortak ülkenin öncelikleri ile uyumlu kılınması temalı deklarasyon yayınlanmıştır. "Roma'da toplanan forumun amacı, farklı yardım kuruluşlarının üzerinde uzlaşmış operasyonel ilkelerini ve ortak ülkelerdeki ulusal sistemleri uyumlaştırmak olmuştur. Forum sonunda, çok taraflı ve iki taraflı donörler ile alıcı ülke temsilcileri tarafından kabul edilen Roma Deklarasyonu'nda, alıcı ülkelerin konumu kendi ihtiyaçlarının ve önceliklerinin karşılanması bağlamında donör ülkelerle birlikte vurgulanmıştır." (Önder & Barış, 2017).

Yardımların Etkinliği Hakkında İkinci Yüksek Düzeyli Forum, 28 Şubat-2 Mart 2005 tarihleri arasında Fransa'nın başkenti Paris'te gerçekleştirilmiştir. Forum sonucunda yayınlanan Paris Deklarasyonu'nun ana teması ise gelişmekte olan ülkelerdeki ortaklıkların teşvikiyle birlikte reformların hızlandırılması olarak ifade edilmiş ve 5 ilke belirlenmiştir. Bu ilkeler sahiplik, ortak tutum, uyumlaştırma, kalkınma sonuçları ve karşılıklı hesap verilebilirlik olarak ilan edilmiştir. Paris Deklarasyonu ile yardımların etkinliğinin geliştirilmesinde kalkınmayı engelleyen sorunların önüne geçilmesine yönelik en somut adım atılmıştır. Buradaki şeffaflık vurgusu yardım verilerinin niteliği ve kullanılabilirliği açısından kayda değer gelişmelere yol açmıştır.

Gana'nın başkenti Akra'da Üçüncü Yüksek Düzeyli Forum sonunda kabul edilen Akra Eylem Planı ile ortak ülkelerin kapasitelerinin güçlendirilmeleri, resmi kalkınma yardımlarında (RKY)

hesap verilebilirlik ve şeffaflığın geliştirilmesi, koşulluluğun azaltılması ve öngörülebilirliğin artırılmasına yönelik önlemler kabul edilmiştir.

Paris ve Akra'daki forumlarla kalkınmada işbirliğine yönelik önemli adımlar atılmıştır. Bunların ardından gerçekleştirilen Busan Forumu'nda Resmi Kalkınma Yardımlarının daha fazla etkinlik sağlanabildiği takdirde kalkınma için ana araç olduğu fikri yeniden kabul edilmiştir. Bu kapsamda Forum'un en önemli sonucu, Etkin Kalkınma İşbirliği için Küresel Ortaklık'ın kurulması olmuş ve sonuç belgesinde geniş kapsamlı bir kalkınma için sivil toplumun önemine vurgu yapılmıştır (Önder & Barış, 2017).

2.3.8. İnsani Yardımın Temel İlkeleri

BM İnsani Yardım Ofisi (OCHA) insanlık, yansızlık, tarafsızlık ve bağımsızlık ilkelerini çalışma prensipleri olarak deklare etmiştir. Daha sonra Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC)'nin ilan ettiği çalışma ilkeleri ise bu prensipleri genişletmiştir.

20.Uluslararası Kızılhaç Konferansında, Kızılhaç hareketinin dayandığı aşağıdaki temel ilkeleri açıklamaktadır:

- **Humanity;** insanilik
- **Impartiality;** taraf tutmama; din, dil, ırk, mezhep ayırmadan insani acillere, afetlere müdahale eder.
- **Neutrality;** tarafsızlık; çatışmalarda taraf tutmaz.
- **Independence;** bağımsızlık
- **Empowerment;** güçlendirmek
- **Voluntary Service;** gönüllü hizmet
- **Unity;** bütünlük
- **Universality;** evrensellik (<https://www.icrc.org/en/>, 2020, Erişim Tarihi:14.05.2020)

Günümüzde insani yardım çalışmaları yürüten organizasyonların bu ilkeler doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştirmesi beklenmektedir. Özellikle insani yardım faaliyeti yürüten sivil toplum kuruluşlarının bu temel ilkeleri göz önüne alarak faaliyetlerini yürütmesi

önemlidir. Bununla birlikte yapılan yardım faaliyetlerinin hesap verilebilirliği de bu ilkelerle birlikte dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husustur.

2.3.9. Afrika'ya Yapılan İnsani Yardımlara Eleştirel Bir Değerlendirme

Geçmiş yıllar içerisinde Afrika ülkelerinin çoğunluğuna birçok ekonomik ve borç affı gibi yardımlar yapılmasına rağmen ülkelerin gelişmişlik düzeyinde bir iyileşme durumu gözlenememiştir. Hatta bu ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişliklerinde düşüşler gözlenmiş, dış borçların artmasına yol açmıştır. Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte serbest piyasa ekonomisinin değerlerini savunan liberal ideolojiler ön planda durur hale gelmiş ve 1990'lı yıllardan itibaren Afrika ülkelerine yapılan kalkınma yardımları ve insani yardımlar STK'ların ön planda olduğu yardımlar olarak uygulanır hale gelmiştir. Yardımların yönetilmesi de yardımda bulunan ülkelerin yanı sıra yardım alan ülkeler açısından da kritik idari sorunlar ortaya koymaktadır (<https://afam.org.tr/> , 2020 Erişim Tarihi: 12.05.2020).

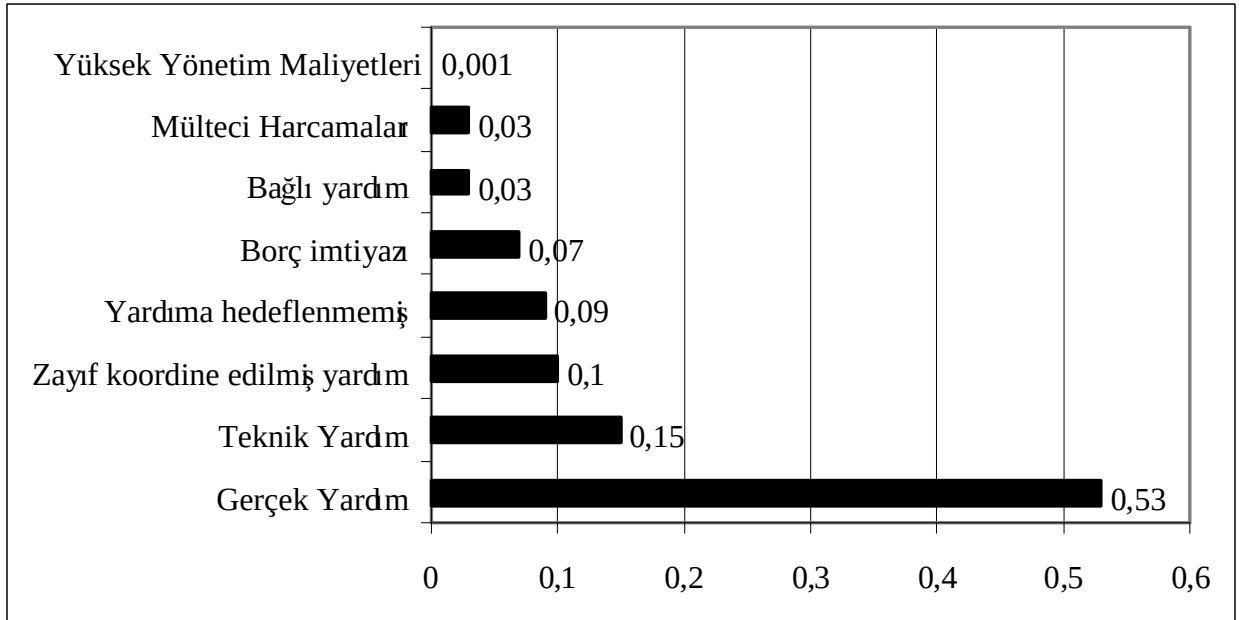
Akıllı (2016), insani yardım anlayışındaki değişimleri “İnsani Rönesans” olarak nitelirmektedir. Akıllı (2016)'ya göre 1990 sonrası dönemde hem sorun üretme hem de sorunları çözme konusunda “ehil olan” modern devletin artık bu sorunların üstesinden tek başına gelemeyeceği anlaşılmış, bu dönemde insani eylem (humanitarian action) hem kapsam olarak hem de sorunların çözümü açısından yaygınlaşmaya ve önem kazanmaya başlamıştır. Soğuk Savaş'ın ardından gelen süreçte çevre sorunlarının tek bir devletin çabası ile çözülemeyecek duruma gelmiş olması, çatışma temelli insani felaketlerdeki artış, küresel bir yardım kültüründeki doğuş ve insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin yaygınlaşmasıyla birlikte küreselleşmenin de etkisiyle “kozmpolitanizm” yeni bir yapının ortaya çıkmasını mümkün kılmıştır. Michael Barnett (2005) bu yapıya “*karmaşık insani rejim*” (complex humanitarian regime) adını vermektedir. Ian Holiday (2003) ise bütün bu değişimlere BM'nin uluslararası sivil toplum kuruluşlarının rolünü ve insani eylem raporlarını da ekleyerek oluşan bu durumu “insani dönüş” olarak adlandırmıştır (Akıllı, 2016).

Batılı Sivil Toplum Kuruluşlarının yaptıkları çalışmaların bazılarının ayrımcılığı artırması ve kâr amacı gütmesi gibi konular da tartışmalara sebep olmuştur. World Vision isimli kuruluşun LGBTI bireylere ayrımcılık yapıyor olması; Save the Children isimli örgütün bağışçıların yardım yapacağı çocukları seçmesine imkân tanınması ve kuruluşun GlaxoSmithKline gibi ilaç şirketleri ile yakın ilişkileri de olduğu söylenirken, bu şirketin AIDS ilaçlarının patenti için uğraştığı ve insanların ilaçlara ulaşımını engellenmesi; USAID isimli yardım şirketinin

Afrikalıların AIDS tedavisinden fayda sağlamayacağını iddia etmesi ve bağışlarının %80'ini yine ABD'li şirketlere aktarıyor olması; Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programının da şirket bağlantılarına sahip olması ve çiftçileri bağlantılı olduğu şirketlere bağımlı kılması; Clinton Vakfı'nın ise Afrika ülkeleriyle iş anlaşmaları yapılmasına aracılık etmesi ve ilaç şirketleriyle anlaşarak bu şirketlerin ilaçlarını kullandırması gibi iddialar bu konuda verilebilecek örneklerdir (www.haber.sol.org.tr/, 2015).

Afrika kıtasına artan dış yardımlara rağmen, ülkelerin kalkınmasına ve yoksulluğuna etki edilememesinin sonucu yardımların etkililiğinin sorgulanmasını gerekli kılmıştır.

Şekil 1: Reel Yardım Miktarı ve Hayali Yardımın İçeriği



Kaynak: Action Aid International, 2005: 10.

Şekil 1’de görülebileceği gibi, gelişmemiş ülkelere yapılan yardımların sadece %53’ü parasal bir kaynak olabilmektedir.

Buna göre;

- 11,8 milyar \$’lık yardım elverişsiz ve fazla pahalı fiyatlandırılmış teknik yardımlar için kullanılmaktadır.
- 8,1 milyar \$’lık yardım, yardımı götürenlerin zayıf ve yanlış koordinasyonu sonucunda yardımı alan ülkelerin ödemek zorunda kaldığı maliyetlerdir.

- Yardımların 6,9 milyar \$'ı yoksulluğa odaklanmış olsa da yardım eden ülkelerin çoğunluğu yardımlarını ülkelerin kendi çıkarlarına ya da kültürel, dini ortaklıklarına göre yönlendirilmiştir.
- Resmi Kalkınma Yardımının bir türü olarak görülen 5,7 milyar \$'lık borç ertelemenin reelde herhangi bir parasal kaynak sağlamamaktadır.
- 2,5 milyar \$'lık miktar, bağlı yardım olarak kullanılmaktadır.
- 2,1 milyar \$'lık yardım, yardımı veren ülkelerde göç harcamalarına kullanılmaktadır.
- En az 70 milyon \$'lık bir kaynak ise, fuzuli yönetim masraflarına ayrılmaktadır (Action Aid International, 2005; Karagöz, 2010).

Bu verilerin işaret ettiği üzere, dış yardımların önemli bir kısmı gereksiz bir biçimde harcanmaktadır. Bu yardımlar yoksulluğun azaltılmasında gerekli olduğu düşünülse de yardımların uygulanış şekliyle yardımların etkinsizliği ortaya çıkmaktadır.

Afrika'ya yapılan yardımlara sık getirilen başka bir eleştiri de yardımların bağımlılık yapıcı etkisidir (Gebreselassie, 2006; Örgel, 2019). Yardımlara bağımlılığı artıran sosyo-psikolojik nedenler şu şekilde sıralanmıştır;

- Yardıma ihtiyacı olan kişilerde düzenli yardımın yol açtığı başka birileri tarafından düşünülüyor algısı insanları sorumluluklarını alma noktasında rehavete düşürmesi,
- Sorumluluk azalması sonucunda da açlığa neden olan sorunların çözülmesinde insanların çabasının azalması veya durması,
- Aynı bağımlılık ve rahatlamamanın bazı devletlerde de gözlemlenmesi dış yardımların devletin bir gelir kaynağı haline gelmesi,
- Toplumda gelen yardımların bir gelir kaynağı olarak görülmesi sonucu sosyal yapının bu davranış üzerinden yeniden şekillenmesi, yoksulluğu döngüsel bir durum haline getirmesi,
- Örneğin Etiyopya'daki düzenli gıda yardımının en önemli çıktılarından biri de bu krizden kurtulmak için çözümler aramaya insanların enerjisinin olmaması ve depresif bir ruh halinde olmalarıdır.

Gıda yardımlarının bağımlılık yapıcı etkisi dışında da olumsuz birçok yönüne dikkat çekilmiştir. Bölgelere gıda yardımı taşınırken, dağıtım gibi işlerde insanların sadece yiyecek karşılığında çalıştırılması hem alım güçlerini düşürmüş hem de uzun süreli olarak düşündüğümüzde çiftçilik gibi işleri bırakmaya itmiştir (Adenew, 2004; Örgel, 2019). Aynı zamanda IHH Afrika Masası çalışanı Taner Altun, gıda yardımlarının insanların yaşadığı hayvan ve çiftçilik yaptıkları köylere değil de daha çok merkezi yerlere yapılmasının, insanların gıdaya ulaşmak için yaşadıkları yerleri terk edip merkezi yerlere göç etmesine yol açtığını, bunun da göçmen sayısını artırdığını ifade etmiştir (Taner, 2017; Örgel, 2019).

Gıda yardımının ulaşımında da birçok sorun yaşandığı için yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaşamadığı konusunda da eleştiriler getirilmektedir. Nitekim yetersiz altyapı, yolların ulaşım elverişsiz olması nedeniyle Nijer’de 2010 yılındaki kıtlık krizinde, Dünya Gıda Fonu (WFP), ulaşılması hedeflenen 7.1 milyon ihtiyaç sahibinden sadece 2.3 milyon kadarına ulaşabilmiştir (World Food Programme, 2010; Reilef Web, 2010; Örgel, 2019).

Şekil 1’de de gördüğümüz aşırı fiyatlandırılmış teknik yardımlar sebebiyle yardımların işlevselliğini arttırmada da sıkıntılar yaşanmaktadır. Yapılan yardımların etkinliğini ölçme ve denetimi noktasındaki sıkıntıları fark eden yardım kuruluşları bu sorunları çözmek için dışarıdan uzman yardımı almak istemiş ancak uzmanlara harcanan yüksek maaşlar, yardımları yaparken harcanan masrafları artırmıştır (Sarver, 2007; Örgel, 2019).

Gıda yardımlarının bir başka ironik yönü de yardımların dışarıdan gemilerle gelmesi veya yakın ülkelerden temin edilmesi yardım yapılan ülkenin pazarını etkileyerek her türlü meyve sebze hayvansal gıdaların fiyatlarını indirmektedir. Bunun sonucunda da hayatını bu ürünlerini satarak geçindiren yerel halk ihtiyaç sahibi hale gelmektedir (Lakitsch, 2015; Örgel, 2019).

Bu durumun tam tersi bir gıda yardımında da, IHH Afrika koordinatörü Taner Altun’a göre insani kriz durumlarında ülke içinden satın alınarak yapılan yüksek gıda yardımları sonucunda da iç piyasa gıda fiyatlarının aniden yükselmesiyle yerel halkı zor duruma sokmaktadır. Yani ülkede başka bir yokluğa sebep olunmaktadır. Bunu önlemek amacıyla da yerel ürünlerin fiyat dengesi göz önünde bulundurularak çok fazla veya çok az olmamak üzere yerel pazardan veya dışarıdan temin edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Taner, 2017; Örgel, 2019).

2.4. Dış Yardımda Türkiye

Türkiye, aynı zamanda hem yardım verici bir donör ülke hem de alıcı olan bir ülkedir. 1940'lı yıllardan bu yana ABD'den dış yardım alan Türkiye, 1980'li yıllarda ise aynı zamanda dış yardım yapmaya başlayan bir ülke konumuna gelmiştir. 2009 yılında Türkiye'nin aldığı Resmi Kalkınma Yardımı 1,35 milyar ABD doları olmuştur. Günümüzde halen çeşitli AB fonlarından Türkiye'ye çeşitli yardımlar sağlanmaktadır. Türkiye 1990'larda gelişmekte olan ülkelere çeşitli yardımlar sağlamaya başlamıştır. Türkiye'nin ilk yardım paketi 1985 yılında Gine, Gambiya, Gine Bissau, Somali, Moritanya, Senegal ve Sudan'a teslim edildi. Amaç, bu dönemde gelişmekte olan ülkelerle ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirmektir (Kulaklıkaya, 2019).

1987 yılında Türkiye'de insani dış yardımlar Devlet Planlama Teşkilatı'na (DPT) resmi görev olarak verilmiştir. Turgut ÖZAL döneminde Türkiye'nin proaktif bir siyaset yürütmekte olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Soğuk savaş sonrası dağılan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği(SSCB) ülkeleri ve Balkanlardaki ülkelere yönelik açılım başlamış, işbirliği ve yardım konularında çalışmalar yürütülmesi için Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı(TİKA) kurulmuştur. Bununla birlikte Türkiye'nin dünyada ve bölgesinde önemli bir aktör haline gelme çabasının bir yansıması olarak 2000'li yıllardan itibaren dış politika anlayışında önemli değişimler gerçekleşmiştir. Bu değişimler doğrultusunda TİKA'nın faaliyet yürüttüğü bölgeler genişletilmiş; Türk Dünyası ülkeleri dışında gelişmekte olan ülkelere TİKA aracılığıyla yardım sağlanmaya başlanmıştır. 2002 yılında 12 olan Program Koordinasyon Ofisi sayısı 2011 yılında 25'e, 2012 yılında ise 33'e çıkarılmıştır." Ancak Türkiye'de aktif dış politika anlayışının yerleşmesi TİKA'nın çalışma bölgelerini geliştirmiş ve akraba topluluklarıyla birlikte dünya genelinde gelişmekte olan ülkelere çeşitli insani ve altyapı yardımları yapılmaya başlanmıştır.

Birçok kamu diplomasisi kuruluşunun merkezi yönetime bağlı olarak çalışması planlanmış ve 1990'lı yıllardan başlayan süreçte özellikle AK Parti'nin iktidara geldiği 2002 yılı sonrasında planları hayata geçirilmiştir. Bu kuruluşlar Türkiye'nin din, dil, soy ve kültür bağlarının bulunduğu bölgelerde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu bölgeler Türk dış politikası için büyük önem arz eden ve eskiden Osmanlı Devleti sınırları içerisinde olan Balkanlar, Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Kafkaslar gibi coğrafyalardır (Eren, 2017).

Türkiye'nin hem devlet düzeyinde hem de Türk sivil toplum kuruluşlarının en yoğun çalıştığı ve en başarılı konumda bulunduğu alanların başında insani yardım faaliyetleri gelmektedir. Türkiye insani yardım faaliyetlerini hem devlet destekli kamu kurumları hem de özel destekli

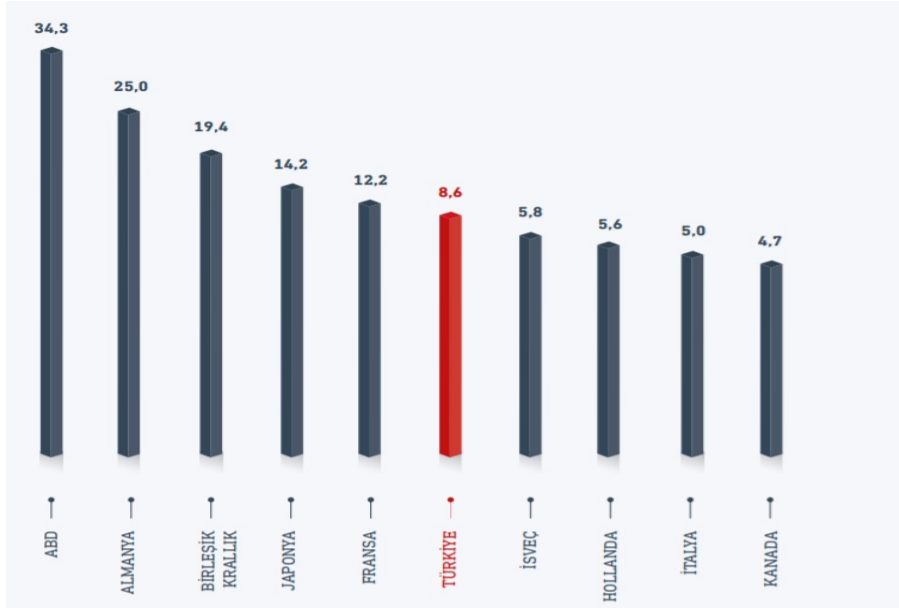
sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla yürütmektedir. Türkiye'nin insani yardım faaliyetleri doğrultusunda uluslararası ölçekte etkili sivil toplum kuruluşlarına örnekler; Türk Kızılayı, Diyanet Vakfı, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Gönüllüler, Hayrat İnsani Yardım Vakfı, Aziz Hüdayi Vakfı, Cansuyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Yardımlı Uluslararası İnsani Yardım Derneği, Yeryüzü Doktorları, Arama Kurtarma Derneği, Beşir Derneği, Sadakataşı Derneği, Vuslat Derneği gibi kuruluşlardır.

Türkiye'de son yıllardaki verilere bakıldığında her yıl yurtdışına yapılan kalkınma yardımları ve insani yardım miktarlarının arttığı görülmektedir. 2018 yılı verilerine bakıldığında Türkiye'nin en çok insani yardım yapan ülke olduğu görülmektedir. En çok dış yardım yapılan bölgelere bakıldığında insani yardım alanında en çok Suriye'ye yardım faaliyetleri gerçekleştirildiği görülmektedir.



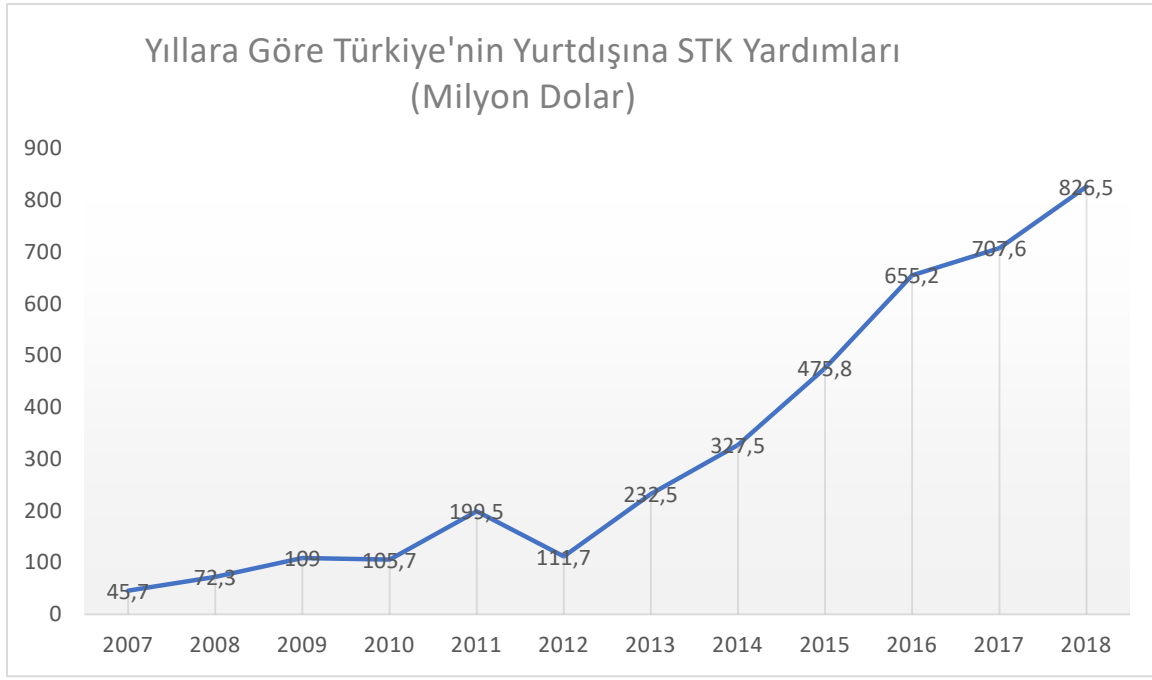
Tablo 1: 2018 yılında en çok insani yardım gerçekleştiren ülkeler ve yardım miktarları,
Kaynak: <https://tr.euronews.com/>

İnsani yardımların yanı sıra Türkiye Resmi Kalkınma Yardımları ile devlet eliyle ülkeler arası ikili ilişkiler veya topluluklar üzerinden yardımlar gerçekleştirmektedir. Aşağıdaki tabloda 10 Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkesinin 2018 yılında gerçekleştirdikleri Resmi Kalkınma Yardımları Tutarları görülmektedir.



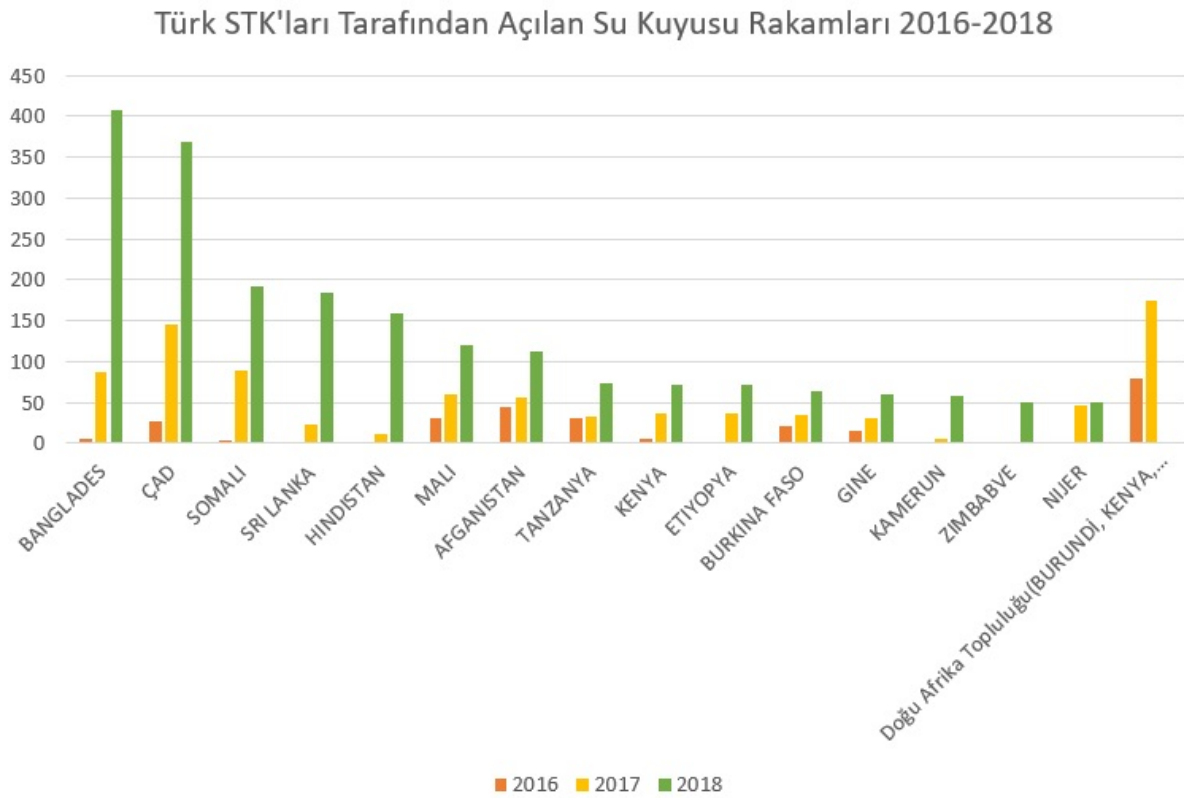
Tablo 2: En çok resmi kalkınma yardımı yapan OECD üyesi 10 ülkenin ve Türkiye'nin resmi kalkınma yardımı tutarları 2018, Kaynak: Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2018

1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'de artan STK faaliyetleriyle birlikte bu kuruluşlar çalışma alanları genişletmişler ve gerek ülke içinde gerek ülke dışında insani yardım faaliyetlerinde ön planda gözükmeye başlamışlardır. Aşağıdaki tabloda 2007-2018 yılları arasındaki dönemde Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının yurtdışında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin parasal değerleri verilmiştir. 2011 yılındaki bir önceki yıla göre düşüş gerçekleşmesinin haricinde yurtdışına STK yardımı tutarlarında her yıl artış gözlemlenmektedir.



Tablo 3: Yıllara Göre STK’ların toplam insani yardım miktarları, Kaynak:Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2018, TİKA

Türkiye’den Afrika ülkelerine yönelik yapılan insani yardım faaliyetlerinin çoğunlukla temel insani ihtiyaçların giderilmesine yönelik faaliyetler olarak özellikle kurban bağışları ve su kuyusu açma çalışmaları yapıldığı görülmektedir. Kalkınma yardımı raporlarında su ve sanitasyon çalışmalarının ayrı başlık halinde verilmesi bu çalışmaların kayda değer miktarda yapıldığını göstermektedir. Aşağıda 2018 yılında Türkiye’de STK’lar tarafından açılan su kuyularının sayıları verilmiştir. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere su kuyusu açma faaliyetleri çoğunlukla Afrika ülkelerinde yürütülmektedir.



Tablo 4: STK'lar tarafından açılan su kuyusu sayıları, Kaynak:Türkiye Kalkınma Yardımları Raporlarından kendi derlememiz.

Su kuyusu açma faaliyetleri çoğunlukla Afrika ülkelerinde yapılmakla birlikte Afrika'daki su kuyusu açma faaliyetlerinde her yıl artış görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, gerek STK'larca yürütülen gerekse devlet eliyle yürütülen insani yardım faaliyetlerinde temel insani ihtiyaçların giderilmesine yönelik faaliyetlerin ön planda olduğu sonucuna varılmaktadır.

2.4.1. Türkiye'nin Afrika Açılım Politikası

Osmanlı Devleti'nden bugüne Türkiye, Afrika kıtasıyla köklü bağlara sahiptir. Türkiye'nin Afrika kıtası ile ilişkisi coğrafi olarak yakınlığı ve tarihsel ve kültürel sebeplerle eskilere dayanmaktadır. Ancak modern sistem içerisinde ülkeler arası ilişkilerin 1923'te başladığı söylenebilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla Türkiye-Afrika ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. Bu yeni dönem Afrika ile ilişkilerin yoğun olduğu bir süreç olmanın aksine Soğuk Savaş Dönemi'nin bitişine de durağan bir süreç içerisinde devam etmiştir. Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte eski statik uluslararası sistem sona ermiş ve bu ara geçiş dönemini değerlendirebilen ülkelere de yeni ilişkiler kurma bakımından birtakım fırsatlar sağlamıştır (Alegöz, 2013).

Türkiye'nin Afrika ile ilişkileri üç döneme ayrılabilir. İlk dönem Osmanlı Devleti'nin Afrika ile ilişkilerini kapsayan ve 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına kadar süren dönemdir. İkinci dönem ise cumhuriyet döneminde 1923'ten 1998 Türkiye'nin Afrika Açılım politikasını başlatmasına kadar gelen süreçtir. Üçüncü dönem ise Afrika Açılım politikasının kabul edilmesinden günümüze dek süregelen dönemdir (Alegöz, 2013).

1998 yılında başlayan Afrika Açılım süreci ile Afrika ülkeleriyle siyasi, ticari, kültürel projeler, yatırımlar, güvenlik, askeri işbirlikleri ve kalkınma gibi birçok alanda hızlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye'nin Afrika'ya Açılım Politikası yerini 2013 yılı itibariyle Afrika Ortaklık Politikası'na bırakmıştır (<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>, tarih yok).

2005 yılı ise Türkiye-Afrika ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. O yıl Afrika yılı ilan edilerek takip edilen yıllarda Afrika kıtasında bulunan dışişleri temsilcilikleri sayısında artışa gidilmiştir. 2005 yılında 12 büyükelçilik bulunurken, günümüz itibariyle 54 Afrika ülkesinin 44'ünde T.C. büyükelçiliği bulunmaktadır. Türk Hava Yolları da şu anda Afrika'da yaklaşık 55 destinasyona uçmakta ve Afrika kıtasını dünyaya bağlamaktadır (www.trthaber.com, Erişim Tarihi:26.04.2018). Türkiye'nin büyükelçilik ve konsolosluklarının bulunduğu Afrika ülkeleri EK-3'te verilmiştir.

Türkiye'nin büyükelçi düzeyinde temsil edildiği 7 Afrika ülkesinde (Benin, Bostvana, Libya, Mısır, Namibya, Senegal, Tunus) ayrıca Türkiye'nin fahri konsoloslukları bulunmaktadır. Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki Bangui Fahri Konsolosluğu ve Svaziland'deki Mbabane Fahri Başkonsolosluğu olmak üzere iki ülkede büyükelçilik bulunmamakla birlikte fahri konsolosluklar yoluyla Türkiye Cumhuriyeti temsil edilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Türkiye’de insani yardım alanında aktif olarak çalışan STK’lar bulunmaktadır. Bu çalışma sürecinde farklı STK çalışanlarıyla ve Afrika ülkeleri vatandaşı olup Türkiye’de öğrenim gören veya çalışma yaşamını sürdüren kişilerle ve sahada aktif olarak insani yardım faaliyeti yürüten profesyonellerle görüşme imkânına sahip olduk. Birçok Afrika ülkesinin verimli topraklara olduğu halde bu coğrafyalarda yoksulluğun göze çarpması ve Afrika’da çeşitli kuruluşlarca yürütülen insani yardım faaliyetlerinin artarak sürdüğü halde yoksulluğun devam ediyor olması, insani yardımların Afrika halklarının ihtiyaçlarını karşılarken nasıl etki yaptığı ve insani yardım alıcılar ile insani yardım sağlayıcılarının bu konudaki algılarının ne olduğunu sorgulamayı gerektirdi. Günümüzde Afrika kıtasındaki ülkelerin en çok yardım alan ülkeler olması ve yardımların sürekliliğine rağmen insanların yoksulluğunda belirgin düzelme görülmemesi, bununla birlikte yapılan insani yardımların faaliyet yürüten kuruluşlarca reklamının yapılması ile Türkiye’deki Afrika ve Afrikalı algısının olumsuz yönde değiştiği izlenimini edinmemiz bizi Sosyal Hizmet bölümü öğrencileri olarak bu konuda araştırma yapmaya itti.

Çalışma metodolojisi olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın probleminin katılımcıların ilgili konuya yönelik algılarına, izlenimlerine ya da deneyimlerine odaklanması nedeniyle nitel yöntemler kullanılması gerekmiştir (Judy Krysik, 2015). Bu çalışmada iki temel veri toplama aracı kullanılmıştır: Birinci temel veri toplama aracı yazılı kaynakların kullanımı ve mevcut kayıtları tarama; Afrika’ya yapılan yardımlar ile ilgili yayımlanmış, ulusal ve uluslararası raporlar, araştırmalar ile bu konuda gazete ve dergilerde yayımlanmış haberlerdir. İkinci veri toplama aracı olarak derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Katılımcıların 6’sı Togo, Tanzanya, Fildişi Sahili, Burkina Faso, Benin ve Etiyopya’lı olup Deniz Fener Derneği, Yeryüzü Doktorları Derneği, Afrika Araştırmacıları Derneği, İnsana Değer Veren Dernekler Federasyonu, İHH İnsani Yardım Vakfı ve Türk Kızılayı’nda toplam 8 dernek çalışanı ile görüşmeler yapılmıştır. Afrika ülkeleri vatandaşları Nitel araştırmanın amacı kapsamlı bir kavrayış olduğundan amaçlı örneklem hedeflenmiş, yani örnekleme dahil edileceklerin kasıtlı seçimi yapılmıştır. Bu doğrultuda kolay ulaşılabılır durum örnekleme türüyle katılımcıların müsait olma durumuna göre, önceden katılımcılara bildirilen talepler ardından görüşmeler yapılmıştır (Judy Krysik, 2015). Bu bağlamda yardım kavramına yüklenen anlamlar, insani yardım çalışmalarının günümüze kadar olan durumu ele alınmıştır. İnsani yardım olgusunun tarihsel gelişimi, iç ve dış politika ile entegre olması ve bu durumdan

kaynaklanan sorunlarını, bugün insani yardım alanının sahadaki çalışanları ve yardım alıcılar olan Afrika ülkeleri vatandaşları ile yapılan görüşmelerle birlikte eleştirel bir gözle sorgulanmaya, tartışılmaya çalışılmıştır.

3.1.1. Çalışma Alanının Seçimi

İnsani yardımın giderek genişlemesine paralel olarak son yıllarda Türkiye’de ve dünyada insani yardım faaliyetlerinin sayısında da artış gözlemlenmektedir. Literatür taraması, ilgili kuruluşların faaliyet raporları ve insani yardım amaçlı faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşları ve Afrika ülkeleri vatandaşları ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, hak temelli yaklaşım anlayışı ve 4 yıllık Sosyal Hizmet eğitimi bilgisi ile karşılaştırıldı. Bu yolla, hizmet alıcılar ve hizmet verenlerin insani yardımlara bakış açılarıyla güncel sorunlar kendi asıl ihtiyaçlarının neler olduğuyula birlikte akademik alanda kayda geçirilmiştir. Bu amaçla Türkiye'nin insani yardım alanında devlet dışı alanda aktif çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarıyla görüşmeler yapılmıştır. Hem coğrafi hem de ekonomik bütçe olarak oldukça büyük ve geniş bir alanı kapsaması nedeniyle insani yardımların işlevselliği ve yoksulluğun önüne neden geçemediği sorusu bir lisans tezi konusu için çok fazla olacağı öngörülerek insani yardımın bölgesel olarak Afrika kıtasındaki yardım sağlayıcı STK’lar ve yardım alıcılarındaki algılarına yönelik araştırma yürütüldü.

3.1.2. Mülakat ve Görüşme Süreci

İnsani yardımın coğrafi alanı ve yardımın çeşidi belirlendikten sonra belirlenen STK’larda faaliyet yürütmüş kişiler araştırıldı. Kendilerine görüşme talebi iletildi ve 2020 yılı Bahar Döneminde Deniz Fener Derneği, Yeryüzü Doktorları Derneği, Afrika Araştırmacıları Derneği ile yapılan görüşmeler dernek çalışanları ile yüz yüze görüşmeler şeklinde ve İnsana Değer Veren Dernekler Federasyonu(İDDEF), İHH İnsani Yardım Vakfı ve Türk Kızılayı ise görüşme sorularının elektronik posta yoluyla gönderilip yazılı cevaplar alınması şeklinde gerçekleştirildi. Bu görüşmeler, yarı yapılandırılmış görüşmeler olduğu ve açık uçlu soru tekniği kullanıldığı için genel olarak onların bilgi, tecrübe, izlenim ve önerilerini dinlemek şeklinde oldu. Açık uçlu sorularla birlikte kapalı uçlu ve kesin cevaplar beklenen sorular da katılımcılara yöneltilmiştir. STK’lar ve Afrikalı kişilerle yapılan görüşmelerde farklı sorular kullanılmıştır. STK’lar ve Afrikalı kişiler ile yapılan görüşmeler Mart 2020- Nisan 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Bu sorular etrafında gelişen cevap ve açıklamalara göre yeni sorular gerektiğçe eklendi. Yukarıda belirtilen soruların cevabı konu içinde bağlamı olan yerlere eklenecektir. Yapılan görüşmeler ve bunlara yönelik değerlendirmeler tezin ikinci kısmı olan bulgular bölümünde konu ve soruna uygun elde edilmiş ve mevcut literatür bilgisiyle yan yana gelecek ve bir karşılaştırma imkanı sağlayacak şekilde kullanılacaktır. Bu da karşılaştırmalı değerlendirmeyi sağlayacaktır. Hepsinin ardından elde edilen tüm verilerin sonuçlarını ortaya koymaya yönelik sonuç kısmı ortaya çıkacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANALİZ

4.1. STK'ların Amaç ve Motivasyonları

Görüşme yaptığımız STK'lar, yardımı ve yardım yapmaktaki motivasyonlarını açıklarken insani, vicdani ve dini sorumluluklar gibi kavramlara başvurmuşlardır. Deniz Feneri Derneği yardım yapmaktaki amacını ve motivasyonunu inanç temeline oturtarak açıklamıştır.

“İnsanların hayırlısı insanlara faydalı olandır.” hadisi şerifini hatırlarız. Peygamber Efendimiz (sav) böyle buyuruyorsa biz de insanlara faydalı olmak istiyoruz.”

Yardımlarının temelini İslami eğitimin oluşturduğunu ifade eden IDDEF ise benzer bir yaklaşım ile

“Sahip olduğumuz değerlerimizin bizlere yüklediği sorumluluk ve halkımızın iyilik faaliyetlerine gösterdiği ilgidir.” cümlesiyle motivasyonlarını dile getirmiştir.

Yeryüzü Doktorları, aldıkları motivasyonu açıklarken öncelikle kurumun kuruluş hikayesinden bahsetmiştir. Motivasyonlarını faydalı olmak ilkesiyle ve mesleki tecrübenin paylaşılması olarak açıklamıştır:

“Yeryüzü Doktorları sağlık alanına odaklanmış bir kuruluştur. Yapılan yardımlara sağlık alanındaki sağlık personelinin götürdüğü yardımlar diyebiliriz. Aslında mesleğin getirdiği tecrübenin paylaşılması gibi söyleyebiliriz. İlk olarak 2000 yılında bir grup doktor tarafından Bosna savaşı zamanı Bosna'daki halka yardım etmek için kuruluyor. Elleri bir meslekleri var bu meslekle ne tür bir faydamız olabilir, faydalı olabiliriz bu amaçla kurulmuş bir kurum. Şimdi de çalışmalarını sağlık alanında ve bu nokta da devam ediyor.”

Dernek çalışanlarından birisi soruyu kendi özelinde sorumluluk ilkesi ile açıklamıştır:

“Yardım yapmayı bir sorumluluk olarak görüyoruz. İnsani, vicdani bir sorumluluk. Bu bizim yapmamız gereken bir şey ve biz de yapıyoruz.”

Türk Kızılayı, araştırma sorularımıza verdiği yazılı cevapta yardım yapmaktaki amaç ve motivasyonun farklı anlamlar taşıyabileceğini ifade etmiştir:

“Yardım yapmada kullanılan amaç hedef, motivasyon, dürtü, duygu, teşvik, hayr, ihsan vb. terimler yardımı yapan bireyler (hayr sahipleri) ya da kurum için farklı anlamlar taşıyabilir.”

Yazılı olarak mülakat gerçekleştirdiğimiz ve bir vakıf olan İHH; yardım yapmaktaki motivasyonlarını oldukça geniş bir perspektiften ele almış. Motivasyonlarını amaçladıkları hedeflerin gerçekleşmesinden aldıklarını ifade etmiş ve amaçlarını şu açıklamıştır.

- “Yeryüzünde adaletin ve iyiliğin hâkim olması için evrensel kardeşlik bilinciyle nerede olursa olsun muhtaç ve mazlum tüm insanlara ihtiyaç duydukları insani yardımı ulaştırarak onurlu bir yaşam sunmak
- İnsanı yardıma muhtaç hâle getiren ve mazlum eden her türlü politika ve faaliyetleri önlemek üzere tüm insanların temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmemesi için gerekli çalışmaları yapmak
- Değişen dünyada değişmeyen değerlerin yaşatılmasını sağlamak
- İyiliği her zaman her yerde yaşatmak
- Savaş ve doğal afetlerin sebep olduğu olumsuzluklar giderilerek bireylere ve toplumlara kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için destek olmak.
- Tüm dünyada yardımlaşma alanında öncülük ederek ülkeler ve kurumlar arasında iş birliğini geliştirip ortak bilinç oluşturmak.
- Yardıma muhtaç duruma düşmüş toplumların kişi ve kuruluşlarını güçlendirmek.
- Kriz anında en az zarar için en hızlı ve etkin şekilde bölgeye ulaşmak.
- Kalıcı projelerle kalıcı çözümler üretmek.”
- Yoksulluğun giderilmesine ve sosyal adaletin sağlanmasına katkı sağlamak.”

Görüşme yaptığımız STK’lar faaliyetlerini yürütürken din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapmadıklarına vurgu yapmışlardır. Amaçlarının temelini ise birinci basamak sağlık hizmetlerine ulaşamayan kimselere sağlık hizmeti ulaştırmanın oluşturduğunu ifade etmişlerdir:

“Amacımız temel beslenme sağlık barınma gibi konularda bu hizmetlere ulaşamayan kişilere ırk din dil ırk cinsiyet gözetmeksizin yardım etmektir. Hristiyan bölgelerinde de Müslüman bölgelerinde de yardımlarımızı yapıyoruz ve

faaliyetlerimizi yürütmekteyiz. Irksal, ideolojik ve dini ayrım yapmıyoruz.”

(Yeryüzü Doktorları)

Görüştüğümüz bir başka STK, temel yardım konusunun “İslami eğitim” olduğunun altını çizmiştir. Amacının ise öncelikle bireylerin temel insani yaşam standartlarına ulaşmasını kolaylaştırmak sonrasında ise eğitime vakit ayırabilmelerine olanak sağlamak olduğunu söylemiştir:

“İDDEF’in temel yardım konusu İslami Eğitimidir. Dünyanın farklı coğrafyalarında bulunan ve İslami Eğitime ulaşma konusunda sıkıntı yaşayan Müslümanlar için eğitim olanağı sağlamaya çalışır. IDDEF’in insani yardım yapmaktaki amacı eğitim ise faaliyetleri için bulunduğu bölgelerdeki kimselerin temel insani yaşam standartlarına ulaşmalarını kolaylaştırarak eğitime vakit ayırabilmelerine olanak sağlamaktadır. Sözelimi içecek için su, yemek için ekmek veya barınmak için bir çatı bulamayan kimselerin eğitime vakit ayırmalarını bekleyemezsiniz.”(IDDEF)

Bazı STK’lar amaçlarını yardıma ihtiyacı olan kimseler ile yardım yapmak isteyenler arasında bir köprü görevi üstlenmek olduğunu ifade etmiştir:

“Yardım, İDDEF için dünyanın herhangi bir bölgesinde temel insani yaşam standartları hususlarını karşılamada yeterli imkânlara sahip olmayanlar ile bu kimselere kendi imkânları ölçüsünde iyilik etmek isteyenler arasında iletişim ve koordinasyon sağlayarak bu iyilikleri yerlerine ulaştırmak için çalışmayı ifade eder.” (IDDEF)

“Pr. Dr. Sabahattin Zaim Hocamız derdi ki Deniz Feneri “ağniya-i fakirin ile fukara-i sabirin" arasında bir iyilik köprüsüdür. Şükreden zenginler ile sabreden fakirler arasında bir iyilik köprüsüdür. Bütün insani yardım kuruluşları aslında veren ile alan arasında bir iyilik köprüsü kurmuş oluyor. Biz de hem verenin duasını hem de alanın duasını almak istiyoruz. İkisi arasında iyiliğe güzel bir köprü olmak istiyoruz.”(Deniz Feneri)

4.1.1. Yardımı Nasıl Tanımladıkları

Görüşme yaptığımız STK'lar “yardım nedir?” sorusuna çeşitli cevaplar vermişlerdir. Görüşmelerimizde yardım kavramı, herhangi bir değere sahip kimsenin değer sahibi olmayan kimseye yaptığı şey olarak tanımlanmıştır. Yapılan açıklamalarda yardım etmek, değer sahibi kimsenin sorumlu olduğu bir görev olarak ifade edilmiştir. Öyleyse değer kavramı kendi başına bir anlam ifade etmemekte ve sahip olunan ideallere ve inançlara göre kişilerin, davranışlarında birer bağımsız değişken rolü üstlenmektedir. (Özensel, 2003) Yapılan tanımlamaya göre sahip olunan değer, bireye yaşamı içerisinde bir sorumluluk ve olası problemleri engelleme rolünü de yüklemektedir.

“Yardım, değer sahibi bir kimse için üzerindeki sorumluluğu yerine getirmek üzere, herhangi bir değere sahip olmayan biri için gelecekteki olası daha büyük problemleri engellemek üzere yapılan şeydir.” (IDDEF)

Bu açıklama, Schwartz'ın (1992) “değerler insanların kendileri de dâhil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmek, eylemlerini seçmek ve meşrulaştırmak için kullandıkları ölçütlerdir” yorumunu destekler niteliktedir (Özensel, 2003). Bu bakış açısına göre bir insanın sosyal yardımda bulunması; inandığı ve doğuştan sahip olduğu değerlerin yerine getirilmesi anlamını da içermektedir. Öyleyse, sosyal yardım alanında sunulan bir katkı veya değer doğrudan insanın kendisine verdiği değer ile de ilişkilendirilmektedir. Bu perspektiften hareketle yardım edilen kimseler değer sahibi olmayan kimseler olarak ifade edilmiş ve tanımlamada hiçbir statü farkı, dil, din ırk ve cinsiyet ayrımı gözetilmemiştir. (Akkaya, 1966; Taşçı, 2008)

Bir başka STK temsilcisi, yardımı beklenmedik olaylar karşısında zor durumda kalan kimselerin ihtiyacının giderilmesi olarak tanımladı. Yapılan yardımın ise kısa ve uzun süreli olabileceğinin de altını çizdi.

“Mücbir sebepler (savaş, çatışma, doğal afet, sosyal, psikolojik durumlar vb.) karşısında zor durumda ve çıkmazda kalmış kimselere kısa ve uzun dönem olarak yardım elinin uzatılması ve ihtiyacının giderilmesidir.” (Türk Kızılayı)

Yardım tanımını insani yardım özelinde açıklayan İHH, yardımlarını yaparken herhangi bir bölge, din, dil, ırk ve mezhep ayrımı yapmadıklarını ifade etmiştir:

“Yardım, sözlük tanımı itibarıyla elinde bulunan olanakları ve gücü başka bir kimsenin iyiliği, onun gereksinimi için kullanmaktır. Eğer insani yardım özelinde tanımlama yapmak gerekirse, bölge, din, dil, ırk ve mezhep ayrımı yapmaksızın dünyanın herhangi bir yerinde sıkıntıya düşmüş, felakete uğramış, zulüm görmüş, aç ve açlıkta kalmış; savaş, tabii afet gibi sebeplerle mağdur olmuş, yaralanmış, sakat kalmış; evsiz, yurtsuz, tüm insanlara yardım etmektir.”(İHH)

Deniz Feneri Derneği ise yardım tanımını muhtaçlık kavramı üzerinden açıklamıştır. Yardım eden tarafın inancı ve vicdanı gereği yardım etmeye; yardım edilen tarafın ise herhangi bir sebepten çalışıp geçimini sağlayamadığı için yardım almaya ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir:

“İnsanların bir kısmı hayat boyunca vermeye muhtaç. Çünkü vicdanını rahatlatması gerekir. Kimisi inancı gereği zekât verecektir, sadaka verecektir, infakta bulunacaktır onların vermeye ihtiyacı var. Bir tarafında almaya ihtiyacı vardır. Bu durum çeşitli sebeplerden olabilir. Evde çalışanı yoktur. Evin reisi hastadır, engellidir, çok yaşlıdır, çalışma gücü yoktur.”

Yeryüzü Doktorları, yardım tanımını görüşme yaptığımız diğer STK’lardan daha farklı bir bakış açısıyla ele almıştır. Yardım kavramını “yardımlaşmak” üzerinden açıklamış ve yapılan yardım eylemini karşılıklı alışveriş olarak tanımlamıştır. Yardım eden ve yardım edilen arasında hiyerarşik bir ilişki kurmadıklarını ifade etmişlerdir:

“Yardım götürürken “biz yardım ediyoruz değil.” Yardımlaşıyoruz, aslında. Bizim de oradan aldıklarımız var öğrendiklerimiz var. Dolayısıyla biz gerek gittiğimiz hastalarda gerek klinik çalışmalarımızı yürüttüğümüz bölgelerde bunu esas tutarak yardım yapmaktayız. Belki karşı tarafa da eziklik hissettirmeden. Tek taraflı yardım etmek durumu yok. Bizim de öğrendiğiniz ve aldığımız çok fazla şey var. Tamamen ve eşit olarak bir yardımlaşmak durumu söz konusudur.“Bizde ciddi manada tatminsizlik ve bir eksiklik söz konusu. İşte dengeler bu yüzden. Bizde başka şey eksik olduğu için onlarda başka bir şey eksik olduğu için sahada yardımlaşmaya dönüyor yaptığımız iş. Birbirimizle karşı karşıya geldiğimizde muhakkak bir

alışveriş oluyor aramızda. Siz bir şey bırakıyor gibi görünüyorsunuz ama aslında çoğu zaman sahadan dönerken şöyle düşünüyoruz; çok fazla şey öğrendik, bize çok fazla şey verildi. Bunların hakkını nasıl ödeyeceğiz? Bunu çok hissediyoruz ve kendimize bu soruyu soruyoruz”

Görüşme yaptığımız STK’lardan elde ettiğimiz verilere göre yardım kelimesi sorumluluğun yerine getirilmesi, zor durumda kalanların ihtiyaçlarının giderilmesi, insani yardım, muhtaçlık ve yardımlaşmak kavramlarıyla tanımlandığı görülmektedir. Faaliyetlerini sağlık alanında yürüten Yeryüzü Doktorları’nın yürütülen faaliyetleri yardımlaşmak ifadesiyle dayanışma ve karşılıklı alışveriş olarak tanımlaması ise farklı bir örnektir. Çeşitlilik gösteren bu tanımlamalar, kavramlara olan yaklaşımların sahip olunan değerlere, inançlara, amaçlara ve motivasyonlara göre farklılık gösterdiğini açıklamaktadır. Farklılık gösteren bu tanımlamalarda yardım edilecek taraf açıklanırken “ihtiyacı olan kişiler, zor durumda kalan kimseler, tüm insanlar” gibi kelimelerin kullanılması dikkat çekmektedir. Bu açıklamadan da yardımları yapan STK’ların din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapmaksızın yardım faaliyetlerini yürüttükleri sonucuna varılmaktadır.

4.1.2. İhtiyaç Sahibi ve Yardım Edilecek Kimseleri Nasıl Tanımladıkları

Yaptığımız görüşmelerde ihtiyaç sahibi ve yardım edilmesi gereken kimseler engellilik, hastalık, kaza veya doğal afetler sonucu desteğe ihtiyaç duyan kimseler olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamalar yapılırken “herkes, tüm insanlar” kelimeleri kullanılmış ve ihtiyaç sahibini tanımlarken herhangi bir ayırım yapılmadığı gözlenmiştir:

“Dünyada şu an hepsi birbirinden farklı 7,7 milyar insan var. Bu insanların bir kısmının geçici süreliğine desteğe ve yardıma ihtiyacı olabiliyor. Bazen diyelim ki engellilik gibi kalıcı hastalık durumları gibi bir ömür boyu bazı insanların desteğe ihtiyacı olabiliyor. Ayrıca afet durumlarında yangın, sel, tsunami gibi durumu normalde iyi olan, başkalarından destek ihtiyacına girmemiş kişiler bile geçici bir süre -ya da afetten etkilenme durumuna göre- uzun bir süre yardıma muhtaç duruma düşebiliyor.” (Deniz Feneri)

Pek çok sebepten mağduriyet yaşayan kimseler “ihtiyaç sahibi kimseler” olarak tanımlanmıştır:

“Dünyanın herhangi bir yerinde sıkıntıya düşmüş, felakete uğramış, zulüm görmüş, aç ve açıkta kalmış; savaş, tabii afet gibi sebeplerle mağdur olmuş, yaralanmış, sakat kalmış; evsiz, yurtsuz, tüm insanlar.”(İHH)

Herhangi bir şeye ulaşmakta yeterli imkâna sahip olmayan kimseler de ihtiyaç sahibi olarak tanımlanmıştır:

“Herhangi bir konuda yeterli imkana sahip olmayan kimse” (IDDEF)

Bir başka STK, ihtiyaç sahibi kavramını temel haklara erişim noktasında sıkıntı yaşayan ve yardım edilmesi gereken insanlar olarak tanımlamıştır:

“Temel beslenme, gıda, barınma, korunma, gibi fiziksel ihtiyaçların eksikliğini yaşayan insanlar yardım edilmesi gereken insanlar oluyor.”(Yeryüzü Doktorları)

Türk Kızılayı ise önceki yorumlardan farklı olarak yardımın kimlere yapılacağı konusunu daha geniş bir perspektiften ele almaktadır. İhtiyacın ne olduğuna göre insana, hayvana veya doğaya da yardım edilebileceğini ifade etmiştir:

Yardımanın kimlere yapılıp yapılmayacağı konusu o anki ihtiyacın ne olduğu ile doğrudan ilişkilidir. Yardıma sebebiyet veren durumun sonuçları yardımı bazen bir insana bazen bir hayvana ya da bazen doğa için yapılmasını zaruri kılar. (Türk Kızılayı)

4.2. Yardım Türleri

4.2.1. Sağlık Yardımları

Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarınca Afrika’da yürütülen insani yardım faaliyetlerine bakıldığında STK’ların çalışmalarını farklı alanlara yoğunlaştırdıkları görülmektedir. Sağlık yardımı alanında, Yeryüzü Doktorları Derneği ile yapılan görüşmede, dernek çalışanları derneğin sağlık alanında projeler yürütmekte olup, çalışmaların ihtiyaca göre belirlendiği ve buna göre hareket edildiğini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Sağlık alanında gönüllü sağlık ekibi projelerimiz var. Geçenlerde Etiyopya’daydık. Burada ortopediye çok ihtiyaç var ve uzman yok dediler. Yedi milyon nüfuslu bir bölgesi var. Bu bölgede bir ortopedi uzmanı ve 2 tanede son

sınıf öğrencisi asistan varmış. Böyle olunca biz Türkiye’de ekibi kurduk Etiyopya’ya gittik. Orada yapılamayan ameliyatlara yapmaya çalıştık, döndük.”

Ayrıca Yeryüzü Doktorları Derneği çalışanları faaliyet yürüttükleri bölgelere gidildiğinde çalışma konularından daha farklı ve temel ihtiyaçlar noktasında gereksinimler olduğunu gözlemlediklerini ve ardından bu konuda faaliyetler yürütülmesi üzerine adımlar atıldığını ifade etmişlerdir.

“Orada fark ettik ki ciddi bir beslenme sorunu var. Mango yetiştiriyor insanlar sadece mango yiyorlar, çocuklar da ciddi manada bir açlık söz konusu. Bunun üzerine beslenme merkezimiz kuruldu. Arkadaşlarımız da hem beslenme merkezimizin hem de kliniğimizin takibini yapıyorlar.”

Bunlarla birlikte Yeryüzü Doktorları Derneği çalışanları önleyici çalışma olarak hijyen kiti dağıtımını yaptıklarını belirtmişlerdir.

“Önleyici çalışma olarak Hijyen kiti dağıtımlarımız oluyor. 2018 yılında Arakan krizinden sonra arkadaşlarımız Arakan’a gitti. Orada hijyen kiti dağıttı ama bir yandan da ihtiyaç analizi yapıldı. Oradaki en büyük sorun ne: sağlık. Bunun üzerine orada bir klinik açtık. Bu şekilde yürütüyoruz. Yardımlar ve yaptığımız çalışmalar aslında birbirini doğuruyor. “

Yeryüzü Doktorları Derneği ile yapılan görüşmede insani yardım faaliyetlerinde önleyici yardım türlerinin yürütülmekte olduğu ve bunun da kendi içerisinde kategorize edildiği bilgisi alınmıştır. Dernek çalışanları bunu bir örnekle şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Önleyici yardım türü olarak belki eğitim faaliyetlerinden bahsedebiliriz. 3 tip eğitim çeşidimiz var. Uzun süreli eğitimlerimiz, kısa süreli eğitimlerimiz var. Bir de kongre konferans eğitimlerimiz var. Somali’de genel cerraha çok ihtiyaç vardı. Oradaki üniversite partnerimiz bu şekilde geri dönüş yaptı. Oradan gelen öğrencilerimiz Göztepe Araştırma Hastanesinde eğitim gördüler. Kısa süreli eğitimlerimiz var. Biz buradan gidiyoruz. Onlar daha spesifik. Mesela “clubfood” dediğimiz çocukların ayaklarının dışına basması durumu. Bu ileride ameliyatla düzelebilecek bir şey ancak 2 yaşına kadar bu durumu alçıyla düzeltebilirsiniz. Bu notada bir ortopedi eğitimimiz var. İhtiyaç olan ülkelere gidiyoruz. Genellikle

Afrika ülkelerine Uganda'ya vs. gittik. Bu 2–3 yıl sürüyor. Orada bir uzman yetiştirene kadar tekrar tekrar gidip geliyoruz. “

Yeryüzü Doktorları Derneği çalışanlarına anne ve çocuk sağlığı alanında yürüttükleri projelerde neler yaptıkları sorulmuş, gebelikten itibaren anne sağlığı ve doğacak olan bebeğin sağlığına ilişkin çalışmalar yürüttükleri; gebe takibi, doğum hizmeti, doğum sonrası bebeğin beslenme ihtiyaçlarını ve ardından da birinci basamak sağlık hizmeti çalışmaları yürüterek sürdürülebilir sağlık hizmetleri yürüttükleri bilgisi alınmıştır. Bunlarla birlikte sağlık tarama faaliyetlerinin yürütüldüğü ve ihtiyaç durumunda ameliyatlar yapıldığı ifade edilmiş, bu ihtiyaca örnek olarak da Afrika'daki insanların göz sağlığı problemlerine yönelik yapılan katarakt ameliyatları örnek gösterilmiştir:

“Anne çocuk sağlığı projesi kapsamında gebe takibi yapıyoruz. Daha sonrasında doğum hizmeti veriyoruz. Bunun dışında bir anne hamileyse hamileliği sürecin başından beri takip ediyoruz. Bunu Somali'de yaptık. Doğum yaptıktan sonra beslenme ihtiyacı olan bir bölgeyse beslenme noktasında doğan çocuğu takip ediyoruz. Beslenme sağlığı hizmeti veriyoruz. Daha sonrasında bu birey büyüdü diyelim. Çeşitli yerlere birinci basamak sağlık hizmeti sunduğumuz kliniklerimiz var. Oralarda düzenli olarak bir aile hekimi ne hizmet veriyorsa bu hizmeti veriyoruz. Nijerya'da şu anda açılması planlanıyor. Onun hazırlıkları devam ediyor. Bunların dışında da gönüllü sağlık ekiplerimiz var. Düzenli olarak gidip gelerek orada kliniğimiz olsa da olmasa da sağlık taraması, ameliyatlar, muayeneler yapıyoruz. Bunlara ek olarak katarakt projelerimiz var. Göz sağlığı projelerimizi Afrika'da düzenli olarak birçok ülkede şimdiye kadar katarakt operasyonu gerçekleştirdik. Gerçekleştirmeye de devam ediyoruz. Çünkü Afrika'daki insanların güneş, toz gibi çeşitli etkenlerle göz problemleri var. Biz de nasıl bir insan 50 yaşına geldikten sonra hipermetrop başlayıp okuma gözlüğü kullanıyorsa orada da katarakt oluyor insanlar.”

Afrika'da yürütülen insani yardım çalışmalarında psikososyal destek çalışmalarına çokça yer verilmediğine bir örnek olarak, Yeryüzü Doktorları Derneği çalışanları ile yapılan görüşmede, psikososyal destek çalışmalarının savaş bölgelerinde yürütüldüğü ve Afrika'da ise temel sorunlar olarak görülen gıda yardımı ve su kuyusu gibi konular üzerinde çalışıldığı şu şekilde ifade edilmiştir:

“Psikososyal destek alışmaları Afrika'da yok. Çünkü oradaki problem açlık, hijyen ve sağlık problemi var. Afrika'da bu noktada çalıştık. Psikososyal destek çalışmaları biraz daha savaş bölgelerinde öncelikli bir ihtiyaç. Bir de Afrika'da insanlar genelde mutlular. Geçen sene Sudan'da Ramazan yardımı, gıda paketi yardımımız oldu. Kurban yardımlarımız da var. ad'daki kliniğimizde de Ramazan ayında iftar ve kumanya dağıtımı yapılıyor. Ramazan ayı için aslında yine bizim sabit projelerimiz içinde. Ramazan ayında fitre bağışı alıyoruz. Bunları yerine ulaştırmak için yapıyoruz. Bunun dışında şöyle şeyler oluyor. Mesela bir çift evlenecek. Diyor ki biz düğün yemeğimizi Afrika'da vermek istiyoruz. Bunun zerine ad'daki kliniğimizde bir organizasyon yapmıştık. Bu şekilde düğün yemeği verdiğimiz de oluyor.”

Sağlık yardımı alanında, Türkiye'de STK'ların zaman zaman işbirlikleri yaptıkları görülmektedir. Deniz Feneri Derneği, Yeryüzü Doktorları Derneği ile yürüttükleri fistül operasyonlarını buna örnek olarak göstermiştir:

“Yeryüzü Doktorları yeni kurulduğunda henüz gleri çok zayıfken gönüllü doktorları vardı, paraları yoktu. Bizim de paramız çoktu ama gönüllü doktorumuz yoktu. Onlarla gidip diyelim ki Nijer'de kadınların büyük bir kısmında “fistül” isimli bir rahatsızlıkları vardı. Birlikte fistül operasyonları yaptırđık. Ayrıca katarakt operasyonları yaptık. Orada doktoru insan gücünü yeryüzü doktorları temin etmiş oldu. Biz ise orada kullanılacak tıbbi malzeme ve gidiş geliş masraflarını üstlendik.”

Sağlık yardımı alanında profesyonel yardım faaliyeti yürüten Yeryüzü Doktorları Derneği'nin yardım faaliyetleri ile birlikte eğitim faaliyetleri de yürüttüğü ve bunu da kategoriler halinde gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu örnekte görülmektedir ki sağlık yardımı alanında faaliyet yürütmek üzere kurulmuş bir dernek bu alanda profesyonel yardım ve eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Yürütülen bu yardım çalışmalarının sürdürülebilirliğinin sağlanması yönelik adımlar atılmış olması önemlidir. Nitekim bu konuda Yeryüzü Doktorları Derneği tarafından doğum öncesi ve doğum sonrası süreçte anne ve ocuk sağlığı hizmetleri sağlaması ve ardından devam eden süreçte birinci basamak sağlık hizmetleri yürütüyor olması, anneler ve yeni doğan bebeklerinin sağlık takibinin yapılması ve bu konuda beslenme merkezleriyle kişilerin ve ailelerin desteklenmesi buna bir örnektir. Bununla birlikte psikososyal destek çalışmalarının faaliyet yürüttükleri bölgelerde yoğunluklu gerçekleştirilmediği, psikososyal destek

alışmalarının savaş ve çatışma bölgelerinde daha fazla yürütülmekte olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bunun nedeni olarak ise Afrika lkelerindeki temel insani yardım ihtiyaının giderilmesi gösterilmektedir. Psikososyal destek çalışmalarının yalnızca gerekli grldğu durumlarda ve kriz bölgelerinde yrtldğu görülebilmektedir.

4.2.2. Gıda Yardımı

Afrika’da insani yardım faaliyeti yürüten Deniz Feneri Derneği’nin hangi alanda faaliyetler yrtldğu sorulduğunda temel ihtiyaçların giderilmesi noktasında yapılan yardımların çoğunlukta olduğu ve derneğin bu ihtiyaçları gidermek üzere bir anlayışa sahip olduğu bilgisi alınmıştır.

“Ağırlıklı ve yüksek olan yardım, giyim yardımları olarak görünüyor. Çünkü bunu bağış olarak alıyoruz ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırıyoruz. Daha sonra gıda yardımı geldikçe dağıtıyoruz. nc sırada nakitleri söyleyebiliriz. Bunun sebebini ise şu şekilde açıklayabiliriz. Bir kişiye nakit yardımda bulunmak zor gelebiliyor. Fakat bir giyim üreticisi ise zektını oradan veriyor, genel bağışını size ürettiği üründen yapabiliyor... Ama arada afetler yaşandıkça da gerek ülkemizde gerekse de dünyada bunlara müdahale etmeyi şiar edindi. İhtiyacı olanlara da bir sefere mahsus, belli bir dönem periyodik ya da uzun bir dönem yardım yapmak üzere Deniz Feneri yardım sistemini oluşturdu.”

İnsani yardım faaliyetlerinin hangi türde faaliyetler üzerine yoğunluklu olarak gerçekleştirildiği sorulduğunda İHH İnsani Yardım Vakfı da gıda yardımlarına gereksinimlerin olduğunu ve çalışmaların en çok bu alanda yrtldğu bilgisini vermiştir.

“Afrika’nın birçok ülkesinde temel anlamda öncelikli olarak gıdaya ihtiyaç olduğu ve gelen bağışların daha çok bu yönde olmasından dolayı en çok gıda güvenliği sektöründe insani yardımlar yapılmaktadır.”

Aynı şekilde Türk Kızılayı da, kendilerine Afrika kıtasından gıda ihtiyaçlarına yönelik talepler geldiğini, ulaştırılan yardımların başında gıda yardımlarının bulunduğunu belirtmiş, bunun nedeni olarak da Afrika kıtası ülkelerinin günümüzde içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşulları göstermiştir.

“Afrika’ya ulaştırılan yardım türlerinin başında gıda teminin sağlanmasıya yönelik gelen yardım taleplerine cevap verilmesi gelmektedir. Neden; Afrika’nın az gelişmişliği, ekonomik zayıflıklar ve kırılganlıklar, doğal afetler (kuraklık, sel vb).”

Afrika ülkelerine yapılan Ramazan ayı ve Kurban bayramı gibi gün ve tarihlerde gıda yardımları ayrıca gerçekleştirilmektedir. Türk Kızılayı bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Ramazan ve Kurban gibi dini gün ve bayramlarda gerçekleştirilen faaliyetler. Nedeni; Afrika  lkelerinde bulunan Müslüman nüfusu, ihtiyaç sahibi olmaları,  lkemizde Afrika’ya karşı yardım yapma istediği ve şartı.”

Gıda yardımlarının profesyonelleşmesi ve sistemleşmesi ile ilgili adımlar atıldığı bilgisine de ulaşılmıştır. Deniz Feneri Derneği ile yapılan görüşmede, “gıda bankacılığı” adıyla yürütülen gıda yardımı faaliyetlerinin nasıl yürütüldüğü ve işlevselliği dernek çalışanı tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Gıda da “gıda bankacılığı” şu anda ciddi bir faktördür. Türkiye’de AK Parti hükümetleri döneminde fakir fukara lehine önemli bir adım atıldı. Hem de STK ve insani yardım kuruluşlarının desteklendirilmesine ve güçlendirilmesine yarayan bir adımdır, gıda bankacılığı. Herhangi bir vergi mükellefi kuruluş gıda üretici veya ticareti yapıyor olması gerekmiyor. Vergi mükellefi bir kuruluşu gıda satın alıp gıda bankacılığı çerçevesinde bir yardım kuruluşuna bağışlarsa bunu genel giderlere atabiliyor ve ciddi manada vergiden düşüyor. Bu devletin o iş adamından alacağı vergiden feragat etmesi anlamına geliyor. Ne için feragat ediyor? Yoksul ve ihtiyaç sahiplerine daha çok yardım ulaşsın diyor. Bu da bir STK aracılığı ile ulaştırılıyor. Devlet, iş adamına sen bana ver ben dağıtayım demiyor. Devlet, iş adamlarına Türkiye’den bir STK’ya veya bir insani yardım kuruluşuna bağış yap, o fakir fukaraya ulaştırsın. Böylece benim y k m azalmış olsun, diyor. Çünkü vatandaş yardım g rd k  devletin desteğine olan ihtiyaç azalmış oluyor. şimdi gıda bankacılığını işletmiş olduğunuz zamanda diyelim ki Ankara’da bir inşaat firması Söğüt İnşaat diye büyük bir firma var. Deniz Feneri’ne belki son on yıldır gıda bankacılığı çerçevesinde yüklü miktarda gıda bağışı yapıyor. Kırk bin koli gıda bağışı yaptığı oluyor. Her bir koliyi yüz lira ile  arpsanız ciddi bir rakam çıkar. Dolayısıyla gıda dağıtımlarımız daha fazla artmış oluyor. Zaman zaman gıda kalkmadığında, bağış da gelmediğinde gelen nakit bağışlardan toptan gıda satın alarak gıda dağıtımı yaptığımız da oluyor.”

Deniz Feneri Derneği giyim yardımlarının ağırlıklı olduğunu ancak gıda yardımlarının da çoğunlukla yapıldığını, gıda yardımı alanında yapılacak bağışların daha sistematik hale getirildiğini ortaya koymuştur. Özellikle işletmelerin yapacağı bağışlar, devlete ödemeleri gereken vergiler üzerinden gıda bankacılığı sistemine bağış aktarımı yapılması yoluyla gerçekleştirilebilmektedir. Afrika'nın birçok ülkesinde öncelikli olarak gıdaya ihtiyaç duyulması ve bağışların çoğunlukla bu yönde yapılması İHH İnsani Yardım Vakfı ve Türk Kızılayı tarafından da gıda yardımı çalışmalarının ağırlıklı olarak yürütülmesine neden olmaktadır.

4.2.3. Su Kuyusu Açma Faaliyetleri

Türkiye'deki Afrika'da insani yardım faaliyeti yürüten birçok STK gibi Deniz Feneri Derneğinin de su kuyusu açma faaliyetlerinin sayısı ve niteliğine önem verdiği ve bu noktada kampanya çalışmaları yürüttüğü bilgisi alınmıştır. Ayrıca sağlık yardımı alanında yürütülen katarakt ameliyatı faaliyetlerinin de su kuyusu açma çalışmalarının ardından gelen yardım kampanyalarının bir diğer ilgi çekici konusu olduğu bilgisi alınmıştır.

“2016'da Benin'de sıfırdan kuyu açma faaliyeti başlamıştık. Şu anda Benin'de su kuyusu sayısı iki yüzü geçti. Çad'da 2014 başladık ve 100 su kuyusu açmaya niyetlenmiştik. Şu an da orada da kuyu sayısı iki yüzü geçti. Yeni yeni ülkeler arada katıyoruz. Mesela Mali, Brundi, Benin, Nijer, Somali, Çad bizim su kuyusu açtığımız ülkeler arasındadır. Bağışçısını buldukça su kuyusu açmaya devam ediyoruz... Milli Eğitim Bakanlığı ile bir protokol çerçevesinde “İyilik Okulu” isimli bir projemiz var.... Okullara gittiğimizde gençlere en çok anlattığımız konu su ihtiyacı.... Çocukları, gençleri, iyiliğe alıştırmak istiyoruz. İyi birer fert olarak yetişmelerine küçük ve mütevazı bir katkıda bulunmak istiyoruz. Bunu yaparken de en ilgi çeken çalışma su kuyusu açma çalışması, ikinci sırada ise katarakt çalışması var.”

Özellikle Türk Kızılayı, en çok gerçekleştirilen çalışmalar arasında su kuyusu açma çalışmalarının bulunmasını şu şekilde açıklamıştır:

“...Özellikle Sahraaltı Afrika'nın sahip olduğu iklim, ülkedeki altyapı ve üstyapı eksiklikleri, coğrafi şekilleri, nüfus, yönetim çıkarıcılığı vb. durumlardan doğan temiz su ihtiyacın karşılanması.”

Yeryüzü Doktorları Derneğine su kuyusu açma faaliyetleri yürütüp yürütülmediği sorulduğunda asıl çalışma alanlarının bu olmadığını, bu konuyla ilgili kendilerine su kuyusu açılması talebiyle bağışlar geldiğini, bağışlarla birlikte su kuyusu açma faaliyeti yürüttüklerini ifade etmişler ve bu çalışmaları hijyen tedbirleri kapsamında önleyici çalışmalar olarak nitelendirmişlerdir.

“Su kuyusu açmaya zorlanıyoruz. İnanılmaz derecede su kuyusu bağışı alıyoruz. Aslında bizim birebir alanımız değil. Dolayısıyla Yeryüzü Doktorları sahadan aldığı geri dönüşler ve bağışlar üzerine bu alanlarda hizmet veriyoruz. Çalışmalarımızı iki şekilde yürütmeye çalışıyoruz: önleyici ve tedavi edici. Su kuyuları da önleyici projelerimiz kapsamında. Ayşenur’un dediği gibi hijyen olmayınca diğer hastalıkları da tetiklemiş oluyor.... Su kuyusu projelerimiz şu şekilde oluyor. Mesela bir kişiden su kuyusu için bağış aldık. Örneğin Fatma Hanım bize su kuyusu bağışı yaptı. Daha sonrasında bu bağışları normalde beş altı su kuyusunu biriktiriyoruz. Biriktirdikten sonra örneğin bu bağış Çad’a yapıldı. Çad’daki partnerimizle iletişime geçiyoruz. Partnerimiz dediğimiz orada çalıştığımız ortak kuruluş. Aslında oradaki kurum yerini belirleyerek bu su kuyusunu buraya açacağız diyor. Fotoğraflarını ve videolarını çekiyor. Daha sonrasında o inşaat sürecinin kuyunun belirlenmesi, kuyunun açılmaya başlanması, kuyunun açılma süreci, açıldıktan sonra kullanılmaya başlanması vs bunların hepsini görsellerle destekleyerek ve ortak bir video yaparak gönderiyor. Aynı zamanda raporlama işlemini de yapıyor.”

Deniz Feneri Derneği su kuyusu açma çalışmalarının sayısını artırmaya yönelik amaçlarla hareket etmekte ve bu konuda kampanyalar yürütmektedir. Öte yandan Yeryüzü Doktorları Derneği kendilerine çok miktarda su kuyusu bağışlarının yapıldığını ve su kuyusu açma faaliyetlerini bu bağışların ardından zorunlu olarak gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Sahra altı Afrika ülkelerinin altyapı ve üstyapı eksikliklerinin bir sonucu olarak Türk Kızılayı tarafından su kuyusu açma çalışmalarının yapıldığı bilgisi alınmıştır. Bu bilgiler ışığında, kimi derneklerin su kuyusu açma çalışmalarına önem verdiği kimi derneklerin ise bu konuda herhangi bir çalışma yürütmediği halde gelen bağışlar neticesinde su kuyusu açma çalışmaları yürüttüğü sonucuna varılmaktadır. Su kuyusu açma faaliyetleri, faaliyetlerin yürütüldüğü ülkedeki altyapı ve üstyapı eksikliklerinin bir sonucu olarak yürütüldüğü görülmektedir. Ayrıca bu çalışmalar sağlık çalışmalarının da yürütüldüğü bölgelerde çalışmayı yürüten STK’lar tarafından önleyici hijyen çalışmaları olarak görülmektedir.

Deniz Feneri Derneğinin su kuyusu açma çalışmalarının niceliğini artırmaya yönelik amaçları olduğu ve bu konuda kampanyalar yürüttüğü görülmektedir. Öte yandan Yeryüzü Doktorları Derneği çalışanları kendilerine çok miktarda su kuyusu bağışlarının yapıldığını ve su kuyusu açma faaliyetlerini bu bağışların ardından zorunlu olarak gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Türk Kızılayı tarafından da Sahraaltı Afrika ülkelerinin altyapı ve üstyapı eksikliklerinin bir sonucu olarak su kuyusu açma faaliyetleri yürütüldüğü ifade edilmiştir. Bu bilgiler ışığında, su kuyusu açma çalışmalarına oldukça önem veren yardım dernekleriyle birlikte bu konuda herhangi bir faaliyet yürütmeyi amaçlamayan derneklerin kendilerine yapılan bağışlar neticesinde su kuyusu açma çalışmaları yürüttükleri sonucuna varılmaktadır. STK'lar su kuyusu açma faaliyetlerini, yardım faaliyeti yürütülmesi planlanan ülkedeki altyapı ve üstyapı eksikliklerinin bir sonucu olarak görmektedirler. Ayrıca su kuyusu açma çalışmaları hijyen tedbirlerinin uygulanabilmesi amacıyla koruyucu ve önleyici faaliyetler olarak görülmektedir.

4.2.4. Diğer Yardım Türleri

Görüşme yapılan diğer sivil toplum kuruluşlarına nazaran İDDEF ile yapılan görüşmede Afrika'da en çok eğitim amaçlı faaliyetler yürüttükleri bilgisine ulaşılmıştır. Bununla birlikte eğitim faaliyetlerinin ardından ilk sırayı su kuyusu ve kurban yardımları almaktadır.

“Afrika’ya en çok eğitim yardımında bulunuyoruz. Bunun sebebi bir eğitim kurumu olmamız. İnsani yardım olarak bakıldığında ise su kuyusu ve kurban organizasyonları başı çekiyor. Su kuyusu Afrika için oldukça önemli çünkü hem fiziki hem de yönetsel su kıtlığı yaşıyorlar. Bu yüzden yardımlarımızın başında su kuyusu geliyor. Diğer taraftan kurban organizasyonu ile hem yerel üreticilere ve ekonomiye hem de yerel halka ciddi katkıda bulunulmuş oluyor. “

Gıda yardımları ve su kuyusu açma faaliyetlerinin yanı sıra dini eğitime yönelik çalışmalar ile kadınların iş ve meslek edindirilmesi hususunda Deniz Feneri Derneğinin çalışmalar yürüttüğü dernek çalışanı tarafından ifade edilmiştir:

“Benin'de şimdi mescitler yapıyoruz, Kuran kursları inşa ediyoruz. Önümüze projeler geldikçe değerlendiriyoruz. Mesela kadın eğitim merkezi diye Benin'in Natitingou şehrinde iki katlı bir kadın eğitim merkezi yaptık. O merkezin bir katında yaş sınırı olmadan kadınlar ileri yaşlardaki kadınlar bile dini eğitim alıyor.

Bir katında onlara mesleki beceri ve tecrübeler kazanacakları dikiş nakış kursları veriliyor.”

Gıda, su kuyusu ve sağlık yardımlarının yanı sıra Afrika ülkelerinde eğitim amaçlı yardım faaliyetlerinin de yürütüldüğü görülmektedir. IDDEF’in kuruluş amacının eğitim faaliyetleri olması, Afrika ülkelerinde en çok yürüttüğü faaliyetlerin başında eğitim çalışmalarının gelmesine neden olmaktadır. IDDEF’in en çok yaptığı yardımlarda eğitim faaliyetlerinin hemen ardından su kuyusu açma çalışmaları ve kurban yardımlarının geldiği kurum çalışanları tarafından ifade edilmiştir. Bu açıdan, birçok STK’nın asıl faaliyet alanlarının hemen ardından çoğunlukla gıda yardımları ve su kuyusu açma çalışmaları yürüttüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Bu çalışmaların yanı sıra Deniz Feneri Derneğinin Afrika ülkelerinde mescitler ve Kuran kursları inşa ettiği görülmektedir. Ayrıca kadın eğitim merkezleri yoluyla Deniz Feneri Derneği dini eğitim çalışmaları yürütmekte ve mesleki eğitim kursları vermektedir.

Afrika ülkelerinde faaliyet yürüten Türk STK’ları ile yapılan görüşmeler sonucunda yardımların en çok sağlık, gıda, su kuyusu ve eğitim faaliyetleri alanlarında yürütüldüğü görülebilmektedir. STK’ların yürütmekte olduğu yukarıdaki bahsi geçen yardım türleri değerlendirildiğinde Yeryüzü Doktorları Derneğinin sağlık çalışmalarına önem verdiği ve bu konuya odaklandığı, IDDEF’in asıl amacının eğitim yardımlarının sağlanması olduğu, Deniz Feneri Derneği ve Türk Kızılayı’nın insani yardımın gıda, giyim ve temiz suya ulaşımın sağlanması gibi konulara odaklandığı sonucuna varılmaktadır. Bununla birlikte adı geçen STK’ların hepsinin su kuyusu açma ve gıda yardımı faaliyetlerini Afrika ülkelerinde çoğunlukla yürüttüğü görülebilmektedir.

4.3. İhtiyaç Analizi

Yardım çalışmaları gerçekleştirilmeden önce, yardım yapılacak olan ülkedeki sorunların ve ihtiyaçların tespiti için STK’larca yapılmış olması insani yardımların işlevsel olması açısından önemlidir. Yapılan görüşmelerde bir bölgeye yardım götürülmeden önce ihtiyaç tespiti için çeşitli şekillerde ön çalışmalar yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bölgesel koşullar göz önünde bulundurularak, saha ziyaretleriyle durum tespiti yaptıklarını ve o bölgede ne çeşit bir yardıma ihtiyaç varsa yardım türlerini de ona göre belirledikleri bilgisi alınmıştır.

“Yeryüzü Doktorları, ihtiyaç bölgelerine, bölgesel koşulları göz önünde bulundurarak neye ihtiyaç varsa yardımlarını götürüyor.”

“Bir bölgeye yardım götürülmeden önce o bölgeye giderek yerinde tespitlerde bulunuyoruz. Etiyopya’ya gittiğimizde kıtlık ve kuraklığın yaşandığı bölgeye kadar gittik. O bölgedeki insanların tüketim ve beslenme alışkanlıklarını tespit ettik. Şehir merkezlerinde gıda var mı ve rahat bir şekilde bulunuyor mu buna baktık. Diyelim ki bir bölgede pirinç tüketilmiyor. Eğer gidip görmeseydik bunu bilemez veya anlayamazdık.” (Deniz Feneri)

Bir başka yöntem olarak bölgede iş birliği içerisinde olunan kuruluşlardan edinilen bilgi ve bu kuruluşlardan gelen yardım talebi üzerine bölgenin ihtiyaçlarının tespit edildiği ifade edilmiştir.

“Geçenlerde Etiyopya’daydık. Yedi bin yedi milyon nüfuslu bir bölgesi var. Burada ortopediye çok ihtiyaç var ve uzman yok dediler. Bu bölgede bir ortopedi uzmanı ve 2 tane de son sınıf öğrencisi asistan varmış. Böyle olunca biz Türkiye’de ekibi kurduk Etiyopya’ya gittik. Orada yapılamayan ameliyatlara yapmaya çalıştık, döndük.”(Yeryüzü Doktorları)

“Bölgeye gerçekleştirilen ziyaretlerde ve yerellerden alınan bilgiler ile ihtiyaç tespit çalışmaları yapılmaktadır.”(İHH)

“Yardım için ihtiyaç tespitleri; üyesi olduğumuz Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu (İng: IFRC) tarafından paylaşılan raporlar ve yardım çağrısı, ülkede (var ise) Delegasyon Başkanlıklarımızın yerinde tespit ve raporları, BM Kuruluşları (İng: WHO, WFP, UNCHR; IOM) ile Uluslararası STK’ların bilgi notları ve raporlar, ülkelerde bulunan Büyükelçiliklerimiz ve misyon kurumlarımız (TİKA, Maarif Vakfı vb) ile yapılan yazışmalar ve paylaşılan raporlar, o ülkelerde Kızılhaç veya Kızılaylarla doğrudan kurulan iletişimlerle bilgi ve rapor paylaşımlarının yapılması

Yardımın türüne göre yukarıda bahsedilen konu kurum veya kuruluşların raporlarının değerlendirilmesi yapılarak ihtiyaçlar belirlenerek yardımları ya ülkemizden ya da mahallinden temin edilerek ulaştırılır.” (Türk Kızılayı)

İhtiyaç tespiti noktasında başvuru alan başka bir yöntemin ise herhangi bir sebepten dolayı yoksunluk yaşayan bölgeler ve ihtiyaçları hakkında yapılan araştırmalar sonucu tespit edildiği ifade edilmiştir. Yardım götürülen bölgenin ise gerekli görülen durumlarda yapılan yardımın sürdürülebilirliği ve işe yarar durumda olması için değiştirilebildiği, taşınabildiği veya sonlandırıldığı bilgisi edinilmiştir.

“Yönetimimiz araştırmaları sonucunda Çad'da kriz bölgesinde insani yardımın olmadığını tespitini yapıyor. Bu kadar insan var. Bu insanların ne evleri var ne imkânları var sağlık hizmetleri yok. Öte yandan sığındıkları Çad'da zaten imkânları yüksek bir ülke değil. Bunun üzerine 2015'te orada bir klinik kuruluyor. Önce Doyoba bölgesinde kuruldu. Sonra Siyoba mülteci bölgesine aldık. Oradaki mülteci yoğunluğu artınca. Ona göre de bazen kliniklerimizin yerini değiştiriyoruz. Bir yerde yoğunluk artarsa. Mesela Suriye'de önce Soran'daydık. Daha sonra Cinderes'te bir klinik ihtiyacı oldu. Göçmenler oraya geldi. Bunun üzerine oraya gittik. Biz de sürdürülebilir bir hizmet verebilmek için hareket etmek zorundayız. Daha sonrasında Sido mülteci kampına bizim kliniğimiz taşınıyor. Sonrasında orada 2018 yılına kadar kliniğimiz orada hizmet veriyor. Şu an kliniğimiz orada halen hizmet veriyor. Onun yanında 2018 yılının sonunda orada biz tabi denetlemek için yılda 2-3 kez ekip götürüyoruz. Türk doktorlar [olarak] biz de gidiyoruz. Denetleyip geliyoruz. Orada fark ettik ki ciddi bir beslenme sorunu var. Mango yetiştiriyor insanlar sadece mango yiyorlar, çocuklar da ciddi manada bir açlık söz konusu. Bunun üzerine beslenme merkezimiz kuruldu. Arkadaşlarımız da hem beslenme merkezimizin hem de kliniğimizin takibi yapıyorlar.” (Yeryüzü Doktorları)

Öte yandan IDDEF'in yardım faaliyetlerini gerçekleştirmeden önce gidilecek olan ülkedeki ihtiyaç tespitini yerel unsurlar aracılığıyla yapmak üzere çeşitli bağlantılar kurması ilgi çekicidir:

“Yardım götürülmeden önce her zaman ön çalışma yapılıyor. Belirttiğimiz gibi öncelikle eğitim konusunda birlikte çalışabileceğimiz yerel kimseler bulunuyor. Bu yerel kimseler yaşadıkları bölgede insani yardım konusundaki ihtiyaçlarını ve çözümlerini bize bildiriyorlar. Bu konular yönetim kurulunda tartışılıyor ve çözümler diğer Afrika ülkeleri ile de kıyaslanarak inceleniyor. Daha sonra karara bağlanarak yardım faaliyetlerine başlanıyor. Periyodik aralıklarla bu faaliyetlerin

gidişat durumları kontrol ediliyor ve gerek görüldüğü takdirde yardım sonlandırılıyor veya devam ettiriliyor”(IDDEF)

Görüşme yaptığımız bir başka STK, yardım götürülecek bölgenin eğitim faaliyetlerinin sürdürüleceği bölgeler arasından seçilmekle birlikte kuraklık, savaş gibi acil durumların olduğu bölgelerden de seçildiğini ifade etmiştir.

“Yardım götürülecek bölgeler eğitim faaliyetlerimizi yürüteceğimiz bölgeler önceliğinde seçilmekle birlikte acil durumun olduğu bölgeler de yardım için seçilmektedir. Örneğin Afrika’da uzun zamandır kuraklık yaşanan veya savaştan kaçarak gelen mültecilerin bulunduğu bölgeler insani yardım için seçilir. Bununla birlikte bu bölgelerde güvenilir iş yapılabilir kimselerin bulunması hususu da önemlidir. Eğitim yardımı için ise eğitim birimimizin belirlediği kıstaslara uyan yerel hocaların bulunması IDDEF’in o bölgeye eğitim yardımında bulunmasının önünü açar.” (IDDEF)

Yapılan iş birlikleri sayesinde sahadaki başka durumların da farkına varılıp ihtiyaç tespitinin bu yolla yapılabilirdiği görülmektedir. Ayrıca acil durum bölgelerine yardım sağlanabilmesi için bölgede güvenilir kimselerin bulunması ve iş birliği teklifi yapılması ilgi çekicidir. Dernek çalışanları yapılan yardımlar ve yürütülen projeler gerçekleştirilirken yeni projeler için de fikirler geliştiğini ve bölgede daha başka hangi ihtiyaçların olduğu hakkında tespit çalışmaları yaptıkları bilgini paylaşmıştır. Başka bir proje için yardım götürüldüğünde o bölgede nelere ihtiyaç olduğu anlamaya çalışan bir bakış açısıyla sahada tespit çalışmaları yaptıklarını ifade etmişlerdir.

“2018 yılında Arakan krizinden sonra arkadaşlarımız Arakan'a gitti. Orada hijyen kiti dağıttı ama bir yandan da ihtiyaç analizi yapıldı. Oradaki en büyük sorun ne: sağlık. Bunun üzerine orada bir klinik açtık. Bu şekilde yürütüyoruz. Yardımlar ve yaptığımız çalışmalar aslında birbirini doğuruyor.” (Yeryüzü Doktorları)

“Geçen sene Maarif Vakfı bizden okullarından sağlık taraması yapmamızı istedi. 10 tane okullarına gittik. Bunların dokuzu Afrika’daydı. Sağlık taraması yaptık. Aynı zamanda sadece onların okullarına gitmedik. Oradaki yetimhanelerde de sağlık taraması yaptık. Yetim projelerine başlamak istiyoruz yavaş yavaş. Yetimhaneleri belirleyip yılda iki kez sağlık çalışmaları yapmak istiyoruz. Şu anda onun ön çalışmaları devam ediyor. Maarif Vakfı'yla yaptığımız çalışmalar bu

açıdan iyi oldu. Çünkü 10 ayrı yetimhane ziyaret etmiş olduk. Oralardaki ihtiyacı ve ne yapabiliriz bunu görmüş olduk. Yaptığımız her proje yeni bir projeyi doğuruyor.”(Yeryüzü Doktorları)

“Küllîye açtığımız bir bölgede ciddi bir su sıkıntısı vardı. Sığ kuyu ile su ihtiyacımızı karşılayamıyorduk. Üç beş bin dolarlık bir kuyu açtığınızda su, tuzlu çıkıyordu. Yüz metreden daha derin sondajlar vurulması gerekiyordu. Bu da yüz bin dolarlık bir maliyetti. Kızılay’a bu kuyuları birlikte açmayı teklif ettik.” (Deniz Feneri)

Bu bilgilere ek olarak bir bölgede ihtiyaç duyulan yardımın giderilmesi için dernek olarak yeterli parasal kaynaklara ve insan kaynağına sahip olunduğu takdirde sahada çalışmalarına başladıklarının altını çizen STK’lar da olmuştur.

“Eğer ihtiyaç varsa -biz de bu yardımı karşılayabileceksek- bizdeki para, elimizdeki imkânlar bilgi tecrübe ve gönüllülük oraya gerçekten etkin bir yardım sağlayabileceksek o zaman sahaya giriyoruz. Aslında en büyük gözettiğimiz konulardan birisi de bu.”(Yeryüzü Doktorları)

“Yardım yaptığımız ülkeleri iki türlü seçiyoruz. Birincisi afet vardır ve bu sebeple gitmişizdir. İkincisi derin bir yoksulluk vardır, bunu tespit etmişizdir. 2000 yılında Etiyopya’da kuraklığa bağlı bir kıtlık vardı. Kuraklığa bağlı oluşan kıtlıktan insanlar açlıktan ölüyorlardı. Günde 380 ile 700 kişi ölüyordu. Biz oraya giderek öncelikle bir durum tespiti yaptık. Derneği temsilen giden bendim. Dönüşte yönetim kurulumuza bir rapor sundum. Oradaki durum şudur. Şuna ihtiyaç var biz şunları oraya götürebiliriz ve şunları götüremeyiz şeklinde. Afet bölgesinde şu tüketim alışkanlıkları var gibi bilgiler ulaştırdım. Sonra da Türkiye’de Etiyopya’ya 3 haftalık bir yardım kampanyası düzenlendi. Yedi yüz bin dolar toplandı.” (Deniz Feneri)

“Bölge halkının yaşadığı sıkıntılar üzerinden değerlendirmeler yapılmakta ve durumları raporlandırılmaktadır. Daha sonra vakıf merkezinde ilgili komisyonlar tarafından yapılan geniş çaplı değerlendirmeler sonucu ihtiyaçlar ve yapılabilecek yardımlar görüşülmektedir.” (İHH)

4.4. İşbirliği – Talep

İşbirliği çalışmaları ile ilgili olarak devlet kurumlarıyla yapılan işbirliklerini Yeryüzü Doktorları Derneği çalışanları şu şekilde ifade etmişlerdir:

“O ülkenin ilgili Sağlık bakanlıkları ile çalışıyoruz. TİKA ofisine veya büyükelçiliğe ulaşıyor. Onlar bize dönüp ulaşıyorlar... Geçen sene Maarif Vakfı bizden okullarından sağlık taraması yapmamızı istedi. 10 tane okullarına gittik. Bunların dokuzu Afrika'daydı. Sağlık taraması yaptık.”

İHH İnsani Yardım Vakfı insani yardım çalışmalarında işbirliği geliştirmenin vakfın amaçları arasında olduğunu ve bu amaçla faaliyet yürüten diğer STK'lara eğitimler verdiklerini ve faaliyetlerin etkinliğini artırmak istediklerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Tüm dünyada yardımlaşma alanında öncülük ederek ülkeler ve kurumlar arasında iş birliğini geliştirip ortak bilinç oluşturmak amaçlarımız arasındadır... Yurt dışında gerçekleştirilen projelerin bazıları bizzat İHH görevlileri tarafından takip edilmekte, bazıları ise bölgede bulunan, bölgeyi iyi tanıyan partner kurumlarla iş birliği içinde yürütülmektedir. Bu bağlamda yerel STK'lara eğitimler insani yardım alanında eğitimler vermek, uluslararası insani yardım standartlarını uygulamalarını sağlamak ve bu sayede daha etkin faaliyetler gerçekleştirmelerine vesile olmak da vakfımızın misyonlarından.”

Diğer yandan Türk Kızılayı ise işbirliği çalışmalarının temelinde Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu üyesi diğer Kızılay veya Kızılhaç derneklerinin bulunduğunu ve yapılacak yardımların türüne göre de yerel STK'lar ile işbirlikleri yapıldığını ortaya koymuştur:

“Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu (ing:IFRC) üyemiz olması sebebiyle doğal partnerimiz o ülkede bulunan Kızılhaç ve Kızılhaç Dernekleridir. Yardımın türüne göre o ülkede bulunan STK ve yerel halk ile de iş birliği yapıp ve koordinasyonu sağlamaktayız.”

Ayrıca Türk Kızılayı yapılan iş birliklerinin geliştirilmesini amaçladıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Ülkemizden STK’lar ile işbirliği yapmaktayız. Zaman zaman büyük yardımların organizasyonu için kurulan platformlarda bu işbirliğinin geliştirilmesi için çaba sarf ediyoruz.”

Diğer yandan Deniz Feneri Derneği işbirliği çalışmalarının nasıl oluşturulduğunu, işbirliği yapmak üzere kişiler üzerinden gelen taleplere nasıl yaklaştıklarını anlatmış ve karşılıklı güven ilişkisi oluşması için kurumlar arası deneme çalışmaları yaptıklarını dile getirmiştir.

“Bir partner kuruluş karşımıza kendiliğinden çıkmıştır. Afrika’dan İstanbul’a gelmiştir. Türkiye’de İstanbul’da STK’ların ve yardım kuruluşlarının olduğunu biliyordur. Gelir bize kendisini tanıtır. Örneğin Benin’den sizinle aynı üniversitede okuyan Yakup kardeşimiz gelip kendisini tanıtmıştır. Benin’liyim, Türkiye’de okuyorum. Benin’de ağabeyimin başında bulunduğu bir dernek var. Bize de yardım ulaştırır mısınız, demiştir. Bizde bu dernekle öncelikle küçük birkaç deneme yaptık ki güven ilişkisi oluşsun. Tabi bu dernek ne kadar güvenilir, ne kadar işlerini iyi yapıyorlar o ülkede araştırmalarımızı yapıyoruz. Bu tarz işbirliklerine açtık. İlk olarak küçük küçük başlıyoruz. Ramazan’da orada bir iftar sofrası açmak, gıda yardımı ve kumanya dağıtımını yapmak gibi kısa süreli ve maliyeti yüksek olmayan faaliyetler yapıyoruz. Bakıyoruz ki muhatabımız kuruluş ciddi, işine dört elle sarılarak yapıyor. O zaman faaliyetlerimizi büyütüyoruz ve sürdürüyoruz.”

Yerel unsurlarla yapılan işbirliklerine IDDEF yerel kanaat önderleri ile yaptıkları işbirliği çalışmalarını örnek göstermiş ve STK’lar ile yapılan işbirliklerinin kendileri için son seçenek olduğunu ortaya koymuştur:

“Afrika’da özellikle yerel kanaat önderleri ile iş birliği yapma yoluna gidiyoruz. Yerel bir STK ile iş birliği en son seçeneğimiz oluyor... Türkiye’de Afrikalı bir STK ile iş birliği yapmıyoruz. Ancak Afrikalı yerel kanaat önderlerinin Türkiye’de bulunan yakınları, bazı öğrenciler ve işadamları ile iş birliği yapıyoruz.”

Afrika’da yerel STK’lar ile yürütülen faaliyetler ile birlikte Türk STK’ları ile de çok fazla olmasa da işbirliği çalışmalarının yürütüldüğü İHH İnsani Yardım Vakfı ile yapılan görüşmede şu şekilde ifade edilmiştir:

“Türkiye’deki Afrikalı derneklerle iş birliği yapılmaktadır. Bunlar daha çok bölgede çalışma yaptığımız kurumların Türkiye’deki ofisleridir.... Afrika’da çok sık olmasa da çeşitli Türk STK’ları ile işbirliği yapılabilir. Bir projenin uygulama

aşamalarında ortak olarak çalışma olabilir veya daha çok bilgi ve tecrübe paylaşımı olarak olabilir.”

Yine Deniz Feneri Derneği partner ilişkisi sürdürdükleri dernek bağlantılı Afrikalı kişilere farklı örnekler vermişlerdir.

“Ganalı, Ankara’da eczacılık fakültesi okumuş bir partnerimiz var. Burada fakülteyi bitirince kalkmış Gana’ya gitmiş. Gana’da bir yandan mesleğini icra ederken diğer taraftan da insani yardım çalışmaları ve eğitim çalışmaları yapıyor. Nasruddin isimli bir kardeşimiz bizim çok memnun olduğumuz bir partnerimiz. Bizim gibi yine Türkiye’den başka kuruluşlarla da partnerlik ilişkisi kurmuş durumda ve onlar da memnunar.”

Deniz Feneri Derneği de devlet kurumları ile yürüttükleri işbirliği çalışmalarına Maarif Vakfı ile yürüttükleri bir çalışmayı örnek göstermiş, Maarif Vakfı’nın projelerine yaptıkları katkının projenin kalıcı olmasını sağladığını ortaya koymuştur:

“Maarif Vakfı devletin eğitim ile ilgili bir kuruluştur. Kenya’da açtığımız bir yetim külliyesinin açılışına Maarif Vakfı’ndan bir yetkiliyi davet ettik. Gelip gördü ve projeyi çok beğendi. Biz de dedik ki buradaki eğitimin devam etmesi için genel giderlerimiz de yüksek olduğundan desteğe ihtiyacımız var. Hocalarımızın bir kısmının maaşlarını siz karşılar mısınız diye bir talepte bulunduk. Yerli hocaların bir kısmının ve Türkiye’den gönderdiğimiz idarecinin maaşını Maarif Vakfı üstlendi. Bu külliyenin açılışına Kızılay’dan da birisini götürmüştük. Külliyei açtığımız bölgede ciddi bir su sıkıntısı vardı. Sığ kuyu ile su ihtiyacımızı karşılayamıyorduk. Üç beş bin dolarlık bir kuyu açtığınızda su, tuzlu çıkıyordu. Yüz metreden daha derin sondajlar vurulması gerekiyordu. Bu da yüz bin dolarlık bir maliyetti. Kızılay’a bu kuyuları birlikte açmayı teklif ettik. Dersliklerdeki masa sıra ihtiyaçlarının ve yatakhaneindeki ranzaların temininde TİKA’dan yardım istemiştik. TİKA koordinatörlüğü geldi, inceleme yaptı ve bu desteği verdi. Bu proje sorunuza tam bir cevap olacak işbirliği örneğidir. Garissa valiliği bize bir arazi tahsis etti. O ülkenin bir devlet kuruluşu iş içine girmiş oldu. Bursa’daki büyük bir bağışçımızın üç yüz bin dolarlık bağışıyla bu projenin büyük bir kısmını gerçekleştirdik. Deniz Feneri olarak biz işin yüklenici kuruluşu ve takipçisiydik. Maarif Vakfı maaşlar konusunda destek sağladı. Kızılay su işini çözdü. TİKA bahsettiğimiz ihtiyaçları karşıladı. Projenin 6 ayrı tarafı var.”

Afrika ülkelerinde Türkiye'nin dış temsilciliklerinin arabuluculuk faaliyetleriyle işbirlikleri ve kuruluşlar arası fikir alışverişlerinin sağlandığını Deniz Feneri Derneği şu şekilde ortaya koymuştur:

“Biz Etiyopya’ya gittiğimizde bizim Türkiye büyükelçisi Murat Bilhan isimli bir beyefendi. Öncelikle onunla istişare ettik. Birleşmiş Milletlerin UNP diye bir kalkınma programı var. Onun en yetkili kişisi ile bizi görüştürmek için kendisi randevu aldı. Dedi ki onların bütün Etiyopya genelinde çalışmaları ve araştırmaları var. Onlardan akıl ve fikir almanızda fayda var. Size ışık tutar dedi. Gittik konuştuk ve bilgi aldık. Onlar da bazı şunlara dikkat etseniz diye tavsiyelerde bulundular. Bizler de onlara dikkat ettik. İnsanlığın ortak aklına biz değer veriyoruz. Kendi içimizde de Türkiye’de de çalışırken de yeni bir projenin doğumu çoğunlukla karşılıklı oturup istişarelerle gerçekleşiyor. Dolayısıyla hem yurtiçi ve yurtdışı yardımları çalışmalarımızı yaparken istişareye ve akıl danışmaya önem veriyoruz.”

İşbirliği çalışmalarının eğitim ayağı olduğunu ortaya koyan Yeryüzü Doktorları Derneği çalışanları sağlık alanında yürüttükleri eğitim işbirliği çalışmalarını şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Uganda’da eğitimle alakalı Uganda İslam Üniversitesi ile partnerliğimiz var. Bölgeden gelen talep üzerine oradaki en büyük ihtiyaç neyse yardımları ona göre belirliyoruz. Bu aslında tamamen yerelden gelen talep... Somali’den gelen öğrencilerimiz orada genel cerraha çok ihtiyaç vardı. Oradaki üniversite partnerimiz bu şekilde geri dönüş yaptı. Oradan gelen öğrencilerimiz Göztepe Araştırma Hastanesinde eğitim gördüler... Öğrencilerimiz Somali’den, Uganda’dan, Çeçenistan’dan ve Kudüs’ten getirdik. Öğrencilerimiz Türkiye’ye geliyorlar ve iki üç aylık staj yapıyorlar. Aslında asistanlar yani uzmanlık öğrencileri.”

Yardım götürülen ülkede faaliyet yürüten STK’lar ile kurulacak işbirliklerinde Deniz Feneri Derneği uygun gördükleri STK’lara bizzat kendilerinin birlikte çalışmak üzere teklif götürdüklerini dile getirmiştir.

“O ülkeye biz bir vesileyle gitmişsek gittiğimizde tespit ettiğimiz bir STK'yı veya yardım kuruluşunu tanıyıp bizim teklif ettiğimiz olabiliyor. Sizinle çalışmak istiyoruz, beraber iş yapalım mı dediğimiz oluyor. Biz bütün tekliflere hem açığız

hem de her ülkeyle ilgili bir arayış içindeyiz. O ülkeyle biz bir çalışma yapsak hangi kuruluşla yapmamız lazım arıyoruz. Mesela Türkiye'den diğer kardeş kuruluşların çalıştığı bir kuruluş bir NGO varsa soruyoruz ‘Uygun mu, düzgün mü, iş kalitesinden iş tutumlarından memnun musunuz?’ geri bildirimler alıyoruz. Eğer uygunsa biz de çalışıyoruz.”

Deniz Feneri Derneği, Afrika ülkelerinde işbirliği yaptıkları kuruluşlara yapılan çalışmaların sürdürülebilirliğinin sağlanması için proje veya faaliyetler sonrasında destek sağlandığını belirtmiştir.

“Yerel halkla iletişim halinde olduğumuz ve bir sefer gidip kaybolan bir kuruluş olmadığımız içinde arıza bildirimlerini takip ediyoruz. Partner kuruluşumuz oranın kuruluşu, orada olmaya ayakta kalmaya ve faaliyet göstermeyi istiyor. Devam ederken de aslında en büyük destekçisi biziz. Biz imkân sağladıkça ve kaynak buldukça o proje gerçekleştiriyor. Öyleyse bizim memnuniyetimiz de çok önemseniyor. Önemsenmek zorunda. Bizim varlığımız aynı zamanda o partner kuruluşların ayakta kalması yaşaması gelişmesi için bir vesile, bir fırsat. Bizim de partner kuruluşlara ihtiyacımız var. Yoksa oraya gidip şube açmak ve istihdam gerçekleştirmek çok maliyetli bir iş. Bu taraflar burada kazanıyor. En çok kazanan ise orada yaşayıp ihtiyacı olan insanlar. Partner kuruluşumuz ayakta kalıyor hem istihdam oluşturuyor hem sevap kazanıyor. Onlar da bizim anlayışımızda insanlar. İnsana hizmetin en hayırlı iş olduğunun farkında. Öyleyse bizim işlerimizde tüm taraflar kazanıyor.”

Türk STK’ları ile yapılacak işbirlikleri ile ilgili olarak IDDEF ortak çalışmalarının yok denecek kadar az olduğunu ancak diğer STK’larla fikir alışverişlerinin sürekli olarak yapıldığını; işbirliklerinin çokça yapılmamasının sebebinin farklı STK’ların farklı konularda ve farklı bölgelerde çalışması olduğunu ortaya koymuştur.

“Türkiye’deki diğer STK’lar ile çeşitli konularda fikir alışverişi sıkça yapılıyor. Ancak ortak organizasyonlar yok denecek kadar az. Bunun sebeplerinden birisi STK’ların farklı bölgelerde farklı kitlelere ve farklı yöntemler ile yardım götürmesi. Ortak bölgelerin ve benzer yöntemlerin olmasına rağmen ortak organizasyonların bulunmamasının sebebi ise Türkiye’deki STK’ların etkili çatı bir kuruluşunun olmaması.”

Yapılan görüşmelerde Türk sivil toplum kuruluşlarının yardım götürülen ülkedeki bakanlıklarla işbirliği yaparak çalışmalar yürüttükleri ilgili STK'ların çalışanları tarafından ifade edilmiştir. Yeryüzü Doktorları Derneği çalışanlarının ilgili ülkelerdeki sağlık bakanlıkları ile işbirliği içerisinde çalışmalar yürüttüklerini ifade etmeleri buna bir örnektir. Öte yandan İHH İnsani Yardım Vakfı, yardım faaliyeti yürüttüğü ülkelerdeki yerel STK'lar ile de işbirliği çalışmaları yapmakta ve yerel STK'lara çeşitli eğitimler vermektedir. Bu durum İHH İnsani Yardım Vakfının yalnızca yardım götüren taraf olmayıp gidilen ülkedeki yerel kuruluşların da çalışmalarının geliştirilmesi yönünde destekletici bir tavır aldığı şeklinde yorumlanabilir. Türk Kızılayı, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu üyesi bir kuruluş olması nedeniyle gidilen ülkedeki Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri ile partner ilişkisi içerisinde çalışmakta ve gerektiğinde yerel halk ile iş birliği yapmaktadır. İş birliği çalışmalarında karşılıklı güven ilişkisinin kurulmasına önem verildiği de görülmektedir. Deniz Feneri Derneği yeni bir kuruluş ile iş birliği yapması söz konusu olduğunda karşılıklı güven ilişkisinin kurulabilmesi için başlangıçta küçük çapta çalışmalar yürütmekte ve ardından büyük çaptaki yardım faaliyetlerinde iş birliği çalışmaları yürütmektedir. Bununla birlikte IDDEF'in yerel STK'lar veya Türkiye'deki STK'lar ile yapılacak bir işbirliğini kendisi için son seçenek olarak gördüğü ve Afrika ülkelerindeki kanaat önderleri ile yapılacak işbirliklerine önem verdiği görülmektedir. Bu noktada, yerel unsurlarla kurulacak karşılıklı güven ilişkisinin IDDEF için farklı derneklerle yapılacak iş birliğinden daha önemli olduğu yorumu yapılabilir.

4.5. Yardımların Denetimi

STK'larla gerçekleştirilen görüşmelerde yaptıkları yardımların denetimini nasıl sağlandığı hakkında bilgiler alınmıştır. Denetimlerin, yardımın türüne göre çeşitlilik gösterdiği bilgisine ulaşılmıştır.

“Denetleme mekanizması o ülkede (var ise) Delegasyonumuz tarafından yürütülmektedir. Aksi halde işbirliği yapılan kurular aracılığı ile yerine getirilmektedir. Yardımın türüne göre denetle mekanizması çeşitlilik göstermektedir.”(Türk Kızılayı)

Yapılan yardımların hedeflenen bölgeye ulaşp ulaşmadığını veya verimliliğini ölçerken çoğunlukla raporlama tekniğine başvurulduğu öğrenilmiştir. Bu raporlamalar, yardım götürülen bölgede iş birliği halinde olunan partner kuruluşlar veya yapılan faaliyetlerin işlevselliğini

ölçmek için gerçekleştirilen saha ziyaretleri ile yapıldığı bilgisi dernek çalışanlarından alınmıştır.

“Söz gelimi Yemen’de 4 tane beslenme sağlığı kliniğimiz var. Biz buraya yatırım yapıyoruz ve yüksek meblağda bir fon sağlıyoruz. Dolayısıyla bu sağlanan fonun bizim istediğimiz alanlarda kullanılmasına dair beklentilerimiz oluyor. Bu beklentilerin karşılanıp karşılanmadığını, projenin protokolünde ifade edilen aktivitelerin, hedeflerin yerine getirilip getirilmediğiyle alakalı partnerlerle sürekli irtibat halindeyiz. Ara ara da saha ziyaretleri yapıyoruz. Bu ay içerisinde Mart ayında Yemen’e bir saha ziyareti planlamıştık. Gidip kliniklerimizi yerinde görmek ve faaliyetlerimizi yerinde müşahade etmek gibi. Bunun dışında partnerlerimizden haftalık ve aylık raporlar talep ediyoruz. Bu raporları inceliyoruz ve müdürlerimize sunuyoruz. Belirlenen hedeflerde bir aksaklık varsa bir geri kalma durumu söz konusu mu diye bu şekilde denetlemelerimizi sağlıyoruz.” (Yeryüzü Doktorları)

Yapılan görüşmelerde, kuruluşların kendi bünyesinde de denetleme birimleri olduğunu ifade eden STK’lar olmuştur. Yapılan raporlamaların da bu birim tarafından tekrar denetlendiğinin altı çizilmiştir.

“Vakfımızda iç denetim birimleri bulunmaktadır. Gerçekleştirilen tüm faaliyetler, raporlar ve harcamalar bu birimler tarafından denetlenmektedir. Ayrıca, Vakfımız resmî yetkili kurumlar tarafından düzenli olarak denetlenmektedir. Tüm faaliyet raporlarımız, özellikle yardım program ve projelerimizle ilgili dokümanlarımız gerekli görülen her durumda incelenebilir. Bağışçılarımız dilerse yurt içinde veya yurt dışında yapmış olduğumuz faaliyetleri yerinde gözlemleyebilir. Ancak denetleme yapmak isteyen özel kişi ve kurumların masrafları vakfımızca karşılanmaz. Özel kişiler kendi masraflarını karşılayarak bütün çalışmalarımızın denetimlerinde bulunabilirler. Resmî kişi ve kurumlarca düzenli olarak denetlenen İHH İnsani Yardım Vakfı, Vakıflar Genel Müdürlüğü “TBMM Üstün Hizmet Ödülü”, “Kaynaklarını En Verimli ve Yerinde Kullanan Vakıf Ödülü”, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından verilen “Gerçekleştirilmiş En İyi Proje” ödülleri almıştır.”(İHH)

“Yardımları ulaştıran çalışanlarımız, her türlü faaliyetin çıktısını ve geri bildirimini yönetim kurulu ile paylaşıyorlar. Birimler ve yönetim kurulu denetleyici görevini görüyor.”(IDDEF)

Yapılan kurban yardımlarının denetiminin ise görsel olarak fotoğraf çekme ve video kaydı alma şeklinde yapıldığı öğrenilmiştir.

“Biz gidip kurbanların başında duruyoruz. Hissedarlarının adını okuyoruz. İkinci bir görevlimiz bütün hissedarların isimleri okunurken ve kurban kesilirken kamera kaydını yapıyor. Biz de bu videoları kurban bağışçılarımıza ulaştırıyoruz.”(Deniz Feneri)

Kurban, gıda yardımı, su kuyuları gibi faaliyetlerinde hep raporlamalarını yapıyoruz. Hem de görsel olarak fotoğraflar ve videolar da partner tarafından bize gönderilmiş oluyor. (Yeryüzü Doktorları)

IDDEF kurban organizasyonlarının denetimleri hakkında ek olarak kurban yardımlarının hem öncesinde hem de sonrasında çeşitli toplantıların ve görüşmelerin yapıldığı bilgisini paylaşmıştır.

“Gönüllülerimizin yardımlarda bulunduğu kurban organizasyonu gibi geniş organizasyonlarda ise hem organizasyon öncesi hem de organizasyon sonrası çeşitli toplantılar ve görüşmeler yapılarak denetim sağlanıyor.” (IDDEF)

Yürütülen su kuyusu faaliyetlerinin yürütülmesi ve denetlenmesinde ise iş birliği halinde olunan partner kuruluş aracılığı ile belirli periyotlarla ve belli bir süre yapıldığı bilgisi edinilmiştir.

“Bağış Çad'a yapıldı ve su kuyusunu orada açacağız. Çad'daki partnerimizle iletişime geçiyoruz. Partnerimiz dediğimiz orada çalıştığımız ortak kuruluş. Aslında oradaki kurum yerini belirleyerek bu su kuyusunu buraya açacağız diyor. Fotoğraflarını ve videolarını çekiyor. Daha sonrasında o inşaat sürecinin kuyunun belirlenmesi, kuyunun açılmaya başlanması, kuyunun açılma süreci, açıldıktan sonra kullanılmaya başlanması vs bunların hepsini görsellerle destekleyerek ve ortak bir video yaparak gönderiyor. Aynı zamanda raporlama işlemini de yapıyor. Bu bölge belirlenirken bir onay alınıyor. Mesela bu bölgede 300 kişi var ve bu bölgede su kuyusuna ihtiyaç var gibi. Su kuyusunu açtığımız bölgeleri nüfusa göre seçiyoruz. Su kuyusu açıldıktan sonra bu fotoğrafları videoları alıyoruz. Aynı zamanda açtırdığımız su kuyularının 2 yıl garantisi oluyor. Haliyle partnerimiz 6

ayda bir bölgeye giderek su kuyusunun çalıştığına dair bize yeniden videolar gönderip raporlama sunuyor. Biz de bağış yapan kişilerle tüm bu dokümanları paylaşıyoruz. 2 yılsonunda denetleme yapmıyoruz.” (Yeryüzü Doktorları)

Deniz Feneri Derneği de benzer bir yöntem kullandığını ifade etmiş fakat denetimlerini iki yıl gibi bir süreyle sınırlandırmadıkları bilgisini paylaşmıştır.

“Denetleme o ülkedeki hala iş yapmaktaki olduğumuz partner kuruluşumuz üzerinden gerçekleşiyor. Kuruluşumuz, açılacak kuyunun yerini tespit ederken (nerede, hangi bölgede, hangi köyde ihtiyaç var) bir emeği oluyor. Bir efor sarf ediyor. Partner kuruluşumuz bir teknik ekip buluyor ve bizim adımıza pazarlık yapıyor. Bizden onay aldıktan sonra o teknik ekip su kuyusu açılmaya karar verilen yere gidiyor kuyuyu açıyor. Ücreti partner kuruluşumuza buradan biz gönderiyoruz. Teknik ekibe ödemesini yapıyor. Açtığımız bir kuyuda da arıza olduğunda işler duruma gelmesi için bu sıkıntının giderilmesi lazım. Bu durumda partner kuruluşumuz bizi arıyor. Su kuyusunun vidası düşmüş, pompası düşmüş, su almıyor şeklinde arıza hakkında bize bilgi veriyor. O zaman partner kuruluşumuz harekete geçerek bu arızayı gideriyor. Şu şekilde gidermiş oluyor; o kuyuyu kim açtıysa yani hangi teknik ekiple çalışıldıysa onunla iletişime geçiyor. Sonrasında çıkabilecek arızaları yine partner kuruluşumuzun takibiyle teknik ekip gideriyor. Çünkü zaman içinde ihtiyaç olduğunda devreye girmesi için teknik ekiple böyle bir sözleşme de imzalanıyor. Denetlemeler için ise iki yıl, üç yıl gibi bir zaman zarfı koymuyoruz. Böyle bir süre koymuyoruz. Biz şöyle diyoruz; ömrümüz ve nefesimiz yettikçe takip ederiz. Bu insanların su içmesine vesile oluruz. Birleşmiş Milletlerin verdiği, dünyanın kabul ettiği, literatüre giren bilgi sığ kuyuların ortalama beş ile on yıl ömrünün olduğuna dairdir. Ama bizim açtığımız kuyularda düzenli takibi yapıldığında ömrünün 5 yıl falan olmadığını daha uzun olduğunu deneyimliyoruz.” (Deniz Feneri)

Türk Kızılayı ise sürdürülebilirlik ve verimliliğe vurgu yaparak su kuyusu faaliyetlerinin denetimlerini benzer şekilde gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir.

“Yardımlar için yapmış olmaktan ziyade yardımın sürdürülebilirliğini sağlamak önemlidir. Bu kapsamda takip yapılan işin verimliliğini ve sonucunu almakta en önemli şarttır. Su kuyusundan örnek verecek olursak;

- Sözleşmede takip ile sürdürebilirlik maddelerin eklenmesi,
- Yapım ya da açılışı esnasında ilgili personellerin gönderilmesi,
- Yıllık rapor ve görsellerin istenmesi (Su sayaç görüntüsü, kuyunun genel durumu vb.)
- Ülkede gerçekleştirilen ziyarette kuyular işbirliği yapılan kuruma haber vermeden gidip kontrolünün yapılması,
- Kuyu açılan bölgede yerel halk ve idarecilerle iletişim sürdürülmesi vb.” (Türk Kızılayı)

Kalıcı eserler olarak ifade edilen su kuyusu, mescit, okul gibi faaliyetlerin denetimlerini sağlamak amacıyla işbirliği içinde olunan yerel çalışanların sürekli yaptıkları tatbikatlarla ve teknik denetimler aracılığıyla yapıldığı ifade edilmiştir.

“Afrika’da özellikle su kuyusu, okul veya mescit gibi kalıcı eserler yerel çalışanlarımızın denetleyebileceği alanlarda inşa ediliyor. Bu konuda bağışçılarımıza proje türüne göre garanti veriliyor. Özellikle okul ve mescitler yerel çalışanlarımız tarafından yürütüldüğü için takibatları sürekli sağlanıyor. Su kuyularında ise 5 yıl boyunca bağışçılara garanti verilerek hem yerel çalışanlarımız hem de Türkiye’den görevlilerimiz tarafından periyodik olarak kontrol ediliyor.” (IDDEF)

“Denetim birimleri tarafından düzenli periyotlarda sahada kalıcı eser projeleri başta olmak üzere teknik denetimler gerçekleştirilerek takip yapılmaktadır.” (İHH)

4.6. Çalışanların Meslek Grupları ve Nitelikleri

4.6.1. Çeşitlilik

Yapılan görüşmelerde STK çalışanlarının, meslek guruplarının çeşitliliğe sahip olduğu bilgisi edinilmiştir. Yeryüzü Doktorları Derneğinde mülakat yaptığımız STK çalışanları, üniversitelerin mimarlık, siyaset, ilahiyat ve halkla ilişkiler bölümlerinde mezun olmuşlardır. Mimarlık fakültesi mezunu olan STK çalışanı, yüksek lisansını engelliler, mülteciler, yaşlılar ve yoksullar için daha erişilebilir mekân tasarımı üzerine; siyaset mezunu STK çalışanı ise yüksek lisansını yine aynı bölümden yapmıştır.

Yardım faaliyetlerine sağlık alanında odaklanan Yeryüzü Doktorları, bünyesinde hizmet veren pek çok doktorun bulunduğunu her birinin ise gönüllü olarak hizmet verdiğini ifade etmiştir.

Aynı zamanda çalışmalarını farklı görüşlere sahip kimselerle de bir arada yürüttüklerinin altını çizmiştir.

“Yeryüzü Doktorları bünyesinde her türlü doktoru barındırıyor. Gönüllü, dini bütün yaşayan insanlar ya da farklı görüşte olan insanlar. Doktorlarımızın hepsi gönüllü.”

Yapılan görüşmelerde yürütülen projeye göre görevlendiren personelin çeşitlilik gösterebileceği bilgisi paylaşılmıştır:

Her ekip projenin zorluğuna göre oluşturuluyor. Buradan bir veya iki koordinatör gidiyor. İletişimden bir arkadaşımız oluyor. Çünkü yaptıklarımızı belgelememiz ve fotoğraflamamız lazım. Bir de bizler gidiyoruz personel olarak bir iki kişi. Bunun dışında eğer 10 kişilik bir ekipsek 8 kişilik bir ekipsek geriye kalan 5–6 kişinin hepsi doktor, hemşire ya da ihtiyaç varsa eczacı gibi diğer sağlık personellerinden oluşuyor. Bunların hepsi gönüllü oluyor.”(Yeryüzü Doktorları)

“Gönderilecek görevlilerin seçilmesi ülkenin ihtiyaç duyduğu yardım türüne göre çeşitlilik göstermektedir. Örneğin: bir deprem gibi afet anında arama kurtarma ya da toplum psikolojisinde uzman kişiler tercih edilirken, ülkede bir proje kapsamında yapılan bir inşaat işinde o konuda uzman mühendis görevlendirilmektedir.” (Türk Kızılayı)

Bir başka STK, sosyal hizmet bölümü mezunlarıyla da çalıştıklarını ifade etmiştir. Fakat sosyal hizmet bölümünün yeni mezun vermesinden kaynaklı olarak istihdam edecekleri kişileri güvenebilecekleri kimseler arasından seçtiklerini ifade etmiştir. Bu kişilerin ise bir oryantasyon sürecine tabi tutulduklarının altını çizmişlerdir:

“Zaman içinde belki sosyal hizmet bölümü mezunları arttıkça sizin meslektaşlarınızla da çalışıyoruz. Fakat bu bölümlerden üniversiteler yeni mezun vermeye başladı. Dolayısıyla bizler de güvenebileceğimiz kişileri istihdam ettik. Onlar burada eğitim alıyorlar ve bir alışma süreçleri oluyor. Sosyal inceleme konusunda eğitimlerimiz oluyor. Personel olarak çalışacak bir kimseye kurumun geçmişi, hikâyesi anlatılır, tüm birimler tanıtılır. Amacı, motivasyonu ve hangi vizyonla çalıştığı hakkında bilgi aktarımı yapılır. Daha sonra hangi birimde istihdam edilmek üzere işe alındıya o birimde alıştırılır, yetiştirilir. Tecrübe sahibi kişilerin yanına verilir.” (Deniz Feneri)

Bir başka STK ise çalışanlarını, özel uzmanlık gerektirmeyen alanlarda herhangi bir meslek gurubundan seçebildikleri bilgisini paylaşmıştır:

“Yardımları ulaştıranlar çalışanlarımız ve gönüllülerimiz olmak üzere ikiye ayrılıyor. Çalışanlarımız özel uzmanlık gerektirmeyen alanlarda herhangi bir meslek grubundan seçilebiliyor. Ancak medya veya özel çizim gerektiren projeler gibi alanlarda kendi mesleklerinden kimseler seçiliyor. Gönüllü seçiminde ise yine alanlarında uzman kişiler veya uzman olmayan gönüllüler seçilebiliyor.”(IDDEF)

Görüşmelerimiz sonucunda STK’ların, amaçları, yürüttükleri faaliyetler ve yardım türleri doğrultusunda farklı meslek gruplarını bünyelerinde istihdam ettikleri bilgisi edinilmiştir. Çalışmalarını sağlık temelinde ve proje bazlı gerçekleştiren Yeryüzü Doktorları doktor, hemşire ve projeleri yürütecek meslek elemanlarının yanı sıra yapılan yardımları belgeleyecek kişileri istihdam ettiklerini ifade etmiştir. Türk Kızılayı da istihdam ettikleri çalışanların yardım türüne göre farklılık gösterdiğini ve ilgili konuda alanında uzman kişilerin istihdam edildiğini ifade ederek “uzmanlık” kavramına vurgu yapmıştır. Deniz Feneri Derneği bu iki STK’dan farklı olarak işe alımlarda öncelikledikleri özelliği güven kavramının altını çizerek “güvenebileceğimiz kişiler” üzerinden açıklamıştır. Ek olarak istihdam edecekleri kişileri belli eğitim aşamalarına tabi tuttuklarını ve görev yapacakları birimde tecrübe sahibi kişilerin yanında bir uyum sürecine tabi tutulduklarını ifade etmiştir. Bu açıklamaya göre istihdam edilen kişilerin kurum içerisinde ve çalışma süresince ilgili birimde tecrübe ve profesyonellik kazandığı sonucuna varılmıştır. IDDEF derneği medya veya özel çizim gerektiren projeler gibi alanlarda kendi mesleklerinden kimseler seçtiklerini açıklarken, gönüllü seçiminde ise alanlarında uzman kişiler veya uzman olmayan gönüllülerin seçilebildiğini ifade etmiştir. Oysa sosyal yardım alanında istihdam edilen kişilerin de ilgili meslek guruplarından seçilmesi yardımların verimliliği ve sürdürülebilirliği açısından oldukça önemli bir noktadır. Sosyal inceleme, ihtiyaç analizi, raporlama, yardımların ne şekilde ulaştırılması gerektiği, kişiler veya gruplara göre doğru iletişim dilinin kullanılması belli bir eğitim ve uzmanlık gerektiren konulardır. Bu bakış açısı Türkiye’de yardım eyleminin kültürel ve geleneksel köklerden beslendiğini dolayısıyla bazı STKlar için hayırseverliğe dayalı faaliyetler (Alakavuklar, Kılıçaslan, & Öztürk, 2009) algısının devam etmekte olduğunu desteklemektedir.

4.6.2. Yabancı Dil Bilgisi ve Raporlama Yetkinliği

STK’lar, çalışanlarını seçerken dili etkin bir biçimde kullanma şartını aradıklarını ve yabancı dil bilgisinin de şartları arasında olduğunu dile getirmişlerdir:

“Aslında bizim yönetimimizin -departmandaki arkadaşları da düşününce- önem verdikleri iki üç şey var. Yöneticilik, dil bilgisi ve bunu etkin bir biçimde kullanabilmeniz çok önemli. Fransızca, İngilizce ve Arapça, önceliğimiz oluyor. Farsça son zamanlar da önem kazandı. Yabancı dil ve yöneticilik vasfına ek olarak raporlama kabiliyeti de olması gerekiyor. Çünkü projelerimiz dönüşünde gerekse yılsonunda raporlamalar yapmak zorundayız. Dolayısıyla bir üniversite mezuniyeti arıyoruz. Makale yazmış olması, cümle kurabiliyor olması gerekiyor. Resmi kurumlarla çalıştığımız için bu özelliklere sahip olması gerekiyor.”(Yeryüzü Doktorları)

Yardımları ulaştıracak kişilerin yardım götürülecek bölgedeki dili iyi bilmesinin gerektiğini ifade etmişler. Yardımı ulaştıran kişilerin ise vakfın yöneticileri, personelleri ve gönüllüler olduğunu söylemişlerdir. Yardımın çeşidine göre ise yardım edilecek alanda uzman ve güvenilir kişilerin seçildiği vurgusu yapılmıştır:

“Bölgede yardımı ulaştıran kişiler vakfımızın yöneticileri, personelleri veya gönüllüleridir. Birçok sektörde yapılan yardımların çeşidine göre konunun uzmanları bölgeye giderek emanetlerin en iyi şekilde ulaştırmalarını sağlamaktadırlar. Bu kişiler, bölgede konuşulan dili iyi bilen, saha tecrübesi yüksek, alanında eğitim almış ve sosyal yardım uzmanı olan kişilerdir.” (İHH)

4.6.3. Diğer

Yurtdışı seyahati konusunda esnekliğe sahip olmak da aranan niteliklerden biridir:

“Tabi ki yurtdışına çıkıp gelmeniz noktasında esnekliğiniz olması gerekiyor. Hepimiz sürekli yurttaşındayız, çünkü.”(Yeryüzü Doktorları)

Bu niteliklerin yanı sıra çalışanlarını, yapılan projelerin organizasyonunu yapabilecek kişiler arasından seçtiklerinin altını çizmişlerdir:

Organizatörlük kabiliyeti de olması gerekiyor. Biz doktorlarla çalışıyoruz. Gönüllü sağlık ekibi projelerimizde kısa sürede eğitim projelerinde aslında idareci, koordinatör olarak oraya gidiyoruz. Dolayısıyla bu kabiliyetlere haiz olması gerekiyor. (Yeryüzü Doktorları)

Yeryüzü Doktorları ve İHH'nın istihdam edecekleri kişilerde yabancı dil bilme şartını aramaları ortaklık gösteren koşullar arasındadır. STK'ların gönüllü olarak istihdam edilecek kişileri

belirlerken dahi pek çok özelliklere sahip olma şartı aramaları ise dikkat çeken başka bir noktadır. Bu bağlamda IHH, istihdam edilecek kişilerin, yardım türüne göre eğitim almış, sosyal yardım uzmanı, bölgede konuşulan dili iyi bilen ve tecrübe sahibi olması gerektiği gibi çokça özelliğe sahip olmanın gerekliliğini vurgulamıştır. İstihdamda ve gönüllükte belirtilen şartların aranması kurumun yardıma bakış açısını profesyonel bir zemine oturttuğunu desteklemektedir. Yeryüzü Doktorları'nın ise üniversite mezuniyeti şartı araması ve istihdam edilecek kişilerde organizasyon becerisinin olması gibi şartlarının bulunması belli bir eğitim düzeyine sahip kimselerle faaliyetlerini yürüttüklerini açıklamaktadır.

4.7. Afrika Kıtasında Yaşayan Kişilerle Yapılan Görüşmeler

Tanzanya, Togo Cumhuriyeti, Burkina Faso, Fildişi, Benin ve Etiyopya ülkelerinden olan 6 katılımcımızın 6'sı da Türk STK'ların yardım faaliyetlerine senelerdir işbirliği yaparken, katılımcılarımızdan 3 'ünün ise kendi ülkelerinde kurdukları yardım dernekleri bulunmaktadır. Katılımcılarımızın ülkelere yapılan yardımlara karşı bakış açılarını anlamak amaçlı çeşitli sorular sorduk.

4.7.1 Yardımlar

4.7.2. En Çok Yapılan Yardım Türü

Katılımcılarımıza ülkelere genelde ne tür yardımlar yapıldığını sorduğumuzda ağırlığın daha çok geçici yardımlar olarak nitelendirdikleri gıda yardımı üzerine olduğu cevabını aldık.

“Geçici yardımlar, gıda, kurban fazla faydası olmayan yardımlar. Kalıcı eserlerde su kuyusu cami medrese gibi ama bunlar daha az.” Ömer, Tanzanya

“Mescit, kurban, kur-an kursu ve su kuyusu yardımı yapılır.” Yakup, Benin

Türkiye’de kendi kurdukları bir yardım derneği olan Etiyopyalı Faruk daha kolay para bulabildikleri için zaman içerisinde yardımlarının odağını gıdaya çevirdiklerini söylemiştir.

“En çok yapılan yardımlar kurban, gıda yardımı gibi yardımlardır. Hatta biz de kendi derneğimize daha kalıcı okul hastane gibi yardımlar için sponsorluklar arıyorduk hep ama genelde kurban gıda yardımı ve su kuyusu gibi yardımlara para toplayabildiğimiz için yardımlarımızı o yöne çevirmek zorunda kaldık.” Faruk, Etiyopya

Özellikle Ramazan ayı ve Kurban Bayramında yardımlarda yoğunluk olduğu belirtilmiş, hem yardım miktarı hem de dernek sayılarında artış gözlemlenmiştir.

“Kurban faaliyetleri, o zamanda daha fazla derneği ülkemizde görüyoruz.”

Abdullah, Togo

Bazı görüşmeciler, bu dönemlerde artış görülen yardımların bazen ihtiyacı aştığını ifade etmektedir.

“Benim bulunduğum Fildişi’ye su kuyusu ve kurban gibi yardımlar daha çok yapılıyor. Ramazan bayramlarında gıda; Kurban Bayramlarında ise et yardımı oldukça fazla yapılıyor. Bu yardımlar çok fazla olabiliyor.” Zeyd, Fil Dişi

Burkina Faso’nun terör ve iç göçün hüküm sürdüğü bir bölgesinden olan başka bir katılımcımız yine en çok yapılan yardımı gıda yardımı olarak ifade ederken zaten en çok bu yardımlara ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir.

“Bizim ülkemizde en çok su kuyusu, yemek, camiler, Ramazan ayında iftar, kurban bayramında kurbanlar yardımı yapılıyor çünkü bizim bölgemizde en çok su kuyusu ve gıda yemek yardımına ihtiyaç var.” Muhammed, Burkina Faso

4.7.3 Su Kuyuları ve Mescitler

Türk STK’ların sadece Afrika kıtasında açtırdıkları su kuyusu sayısı 25.000’in üzerindedir. (Su Savaşları, 2019) Nitekim katılımcılarımıza sorduğumuz yardımların ihtiyacı karşılayıp karşılamadığı sorusuna aldığımız cevaplarda, su kuyusu inşasının doğru ve yerinde yapılan yardımlar olduğu belirtildi.

“Yalnız Diyanet vakfının ülkemde ücra noktalarda açtığı su kuyuları partnerleriyle yaptığı büyük işlerdir. Elektrik sıkıntısı bile olan bir bölgede güneş enerjisiyle çalışan bir su kuyusu sistemi kurmuşlar. Bu benim çok hoşuma gitmişti. Böyle bir şeyin işlevselliğini yitireceğini düşünmüyorum. Çünkü partnerlerin sürekli takip edeceği bir sistemden bahsediyoruz.”

Abdullah, Togo

“Bizim bölgemizde yapılan yardımlar çok iyi oldu zaten bizim yardım ihtiyacımız vardır. Herkes çok memnun oldu, bizim bölgemizde su kuyusu

ve cami yaptılar zaten bunu ihtiyacımız çok idi.” Muhammed, Burkina Faso

“Su kuyusu yardımları gerçekten gerekli ve ihtiyacı olan bölgelere yapıldı. Hatta benim bile keşfedemediğim yerlere su kuyuları açıldı.” Abdullah, Togo

Yardımların ihtiyacı karşılayabilmesindeki en önemli etkenlerden biri de ihtiyaçların doğru tespit edilebilmesidir. Aynı yardım her yerde aynı sonuçlar doğurmayabilir. Nitekim bir katılımcımız cami yardımıyla Müslüman olan bir köyden bahsederken bir katılımcımız ise çok fazla cami açıldığını ve ihtiyaçları olmadığını, onun yerine eğitim kurumlarına daha fazla ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir.

“Saydığım 3 dernek gerçekten adam gibi verimli çalışıyorlar. İhtiyacı karşılıyor. Yapılan mescitler mesela, bizim ülkemiz eskiden Müslüman bir devletti sonrasında sömürgecilikten sonra misyonerlik yaygın oldu şimdi insanlar uyanık tekrar Müslüman olmak istiyorlar ama Müslümanlar biz Benin’de çok geri kaldık. Mesela bir örnek vereyim Deniz Feneriyle bir mescit yaptırıldı. O mescidin temeli atıldıktan sonra tüm köy Müslüman oldu. Açıldıktan sonra gittik dediler ki biz Müslüman olmak istiyorduk ancak köyümüzde Müslümanlığın bir sembolü yoktu, nasıl olacaktık nerede namaz kılacaktık gibi bir endişemiz vardı.” Yakup, Benin

“Bizim bölgemizde mesela çokça cami açılıyor. Çok güzel ama o caminin yanına bir de medrese okul açsalar çok daha işimize yarayacak. Asıl onlara ihtiyacımız var.” Faruk, Etiyopya

4.7.4. Geçici Yardımlar; Kurban ve Gıda Yardımı Hakkında

Afrikalı katılımcılarımıza yardımlar hakkındaki genel düşüncelerini sorduğumuzda genel olarak geçici yardımların ağırlıklı olduğu ve asıl kalıcı yardımlara ihtiyaçları olduğu ifade edildi.

“Siz diyorsunuz ya balık tutma bana balık tutmayı öğret, Türkler balık yediyor balık tutmayı öğretmiyor. Bu böyle olmaz, mesela gideceksin meslek okulları açacaksın. Gıda yardımları kurban yardımları o anlık bir şey sonrasında hiçbir şey olmuyor. Ama son zamanlarda okul gibi daha kalıcı eserler artmaya başladı. Ben

zaten geçici yardım projelerine çok katılmıyorum. Yemek verirsin biter geçer çünkü.” Abdullah, Togo

En çok yardım yapılan türün kurban yardımları olmasına rağmen özellikle kurban yardımlarına çok fazla ihtiyaçları olmadığını, bir iki günde yenilip biten bir yardım olduğunu ifade etmişlerdir.

“Kurban faaliyetlerine çok şey diyemem tabi ki İslam’ın bir emridir ancak geçici bir şey olduğu için kaç kilo olursa olsun bitecektir. Hatta bir yardım bile sayılmaz bence.” Zeyd, Fildişi

“Bizim asıl hastane okul medrese su kuyusu gibi ihtiyaçlarımız var. Camilere de ihtiyacımız var. Ama et bir gün iki günde bitiyor.” Muhammed, Burkina Faso

“Türkler en çok kurban ramazan iftar gıda dağıtımını yapıyorlar. Bina yapmak pahalı diyorlar mesela bana soruyorlar Muhammed okul ne kadara yapılıyor ben öğreniyorum altı sınıf bir ofis fiyatını söylüyorum onlarda Allah Allah çok pahalı diyorlar. Ama büyük dernekler büyük yardımlar yapıyorlar. İhh, Diyanet, Hüdai vakfı gibi dernekler. Ama küçük dernekler küçük işler “yapıyorlar, genelde gıda ve kurban gibi. Hâlbuki ete çok da fazla ihtiyacımız yok.” Muhammed, Burkina Faso

Gıda yardımlarının uzun vadede bireyi bağımlı hale getirdiği ve bir şey üretmemesine zemin oluşturabileceği eleştirileri getirildi.

“Yapılan yardımlar tabi ki karşılıksız olmalı ancak sürekli muhataba yardım yapılması bu kişilerin kendi toplumunun refahı için zihnen ve fiilen bir şey üretememesine neden olabilir” AFAM

“Bir de bu gıda yardımlarından sonra düşünecekler ki belki haftaya da gelecekler o yüzden iş bulma veya üretme konusunda daha rahat olabilirler belki.” Zeyd, Fildişi

Yapılan araştırmalar görüşmecilerin dile getirdiği ifadeleri destekler niteliktedir. Bu çalışmalarda gıda yardımlarının sadece halkı değil hükümetleri de rahatlığa sevk ettiği gözlenmektedir. Nitekim Etiyopya hükümeti artan gıda yardımlarının sonucunda tarım ve hayvancılık sektörüne yatırım yapmak yerine askeri alanda yatırımlarını arttırmıştır (Gebreselassie S. , Food Aid and Small-holder Agriculture in Ethiopia: Options and Scenarios. , 2006; Örgel, 2019).

4.7.5. Kalıcı Yardımlar; Eğitim, Meslek Edindirme

Tüm dünyadan Afrika'ya yapılan yardımlar her yıl artmaya devam etse de, en az büyüme gösteren kıta Afrika kıtasıdır. Hatta yardım miktarının toplam milli gelir oranı artmış gözükse de büyüme oranları giderek düşmektedir (Easterly W. , 2006; Karagöz F. , 2010). Bu durum Afrika'ya yapılan yardımların niteliğinin araştırılmasını gerekli hale getirmiştir.

Aynı zamanda dünyada en borçlu olan ülkeleri barındıran Afrika kıtasında yüklü borçları affetme, silme gibi yardım türlerinin de görülmesine rağmen ülkelerin, kalkınma ve fakirlik oranlarında bir değişiklik olmaması da dikkat çekmektedir (Sarver S. , 2007; Örgel, 2019).

Yardım miktarındaki artışa rağmen aynı sorunların devam etmesinde ki faktörlerden biri de yardımların etkili bir şekilde ulaştırılabilmesi için ülkelerdeki alt yapı ve eğitilmiş insan sayısının azlığıdır (Sarver S. , 2007). Nitekim katılımcılarımızın yapılan yardımların gıda yardımı yerine eğitim üzerine olması gerektiğine dair görüşleri bu fikirleri destekler niteliktedir.

Nobel Ekonomi ödülüne sahip Amartya Sen 1980'lerde yapmış olduğu bir araştırmada; Afrika'da sürekli hale gelen açlık sebebinin yiyecek yokluğundan çok yiyeceğe ulaşmada yaşanan sistematik eşitsizlikler olduğunu söylemiştir (Lakitsch & Wolter, 2015; Örgel, 2019).

Tüm bu gözlemlere rağmen Afrika kıtasında açlıkla mücadele, Afrikalı katılımcılarımız ve Türk STK'lerden da edindiğimiz bilgilere göre gıda ve nakdi yardımlar üzerinden devam etmektedir. Afrikalı katılımcılarımıza sizin imkânlarınız olsaydı ülkenizdeki sorunları çözmek için hangi alanlarda ne tür yardımlar yapardınız diye sorduğumuzda ülkeye yapılacak en iyi yardımın eğitim, meslek edindirme ve sağlık alanında olan yardımlar olduğu belirtildi.

“Meslek kursları açardım çünkü en fazla ihtiyaç olan şeylerden biri bu. Bana bugün ekmek vereceksin yiyeceğim bitecek ama meslek verirsen kendi ekmeğimi kimseye muhtaç olmadan kazanacağım.” Ömer, Tanzanya

“En çok eğitim alanında çalışmalar yapardım. Çünkü dediğim gibi asıl ihtiyaç kalıcı eserler. Okul gibi cami gibi. Kadınlar için bir şeyler yapardım. Dikiş öğrenmeleri ve geçimlerini sağlamaları için. Yine çok fazla yetim var. Onlar için yetimhane açardım ve eğitimlerine devam etmelerini sağlardım.”Zeyd, Fildişi

“Benim imkânlarım olsaydı daha çok eğitim ve meslek edindirme yardımlarında bulunurdum. Balık vermekten çok nasıl tutulacağını öğretmek isterdim” Yakup, Benin

“Şu anda Burkina Faso’da kuzey tarafında teröristler var ve tarafta bütün okullar kapalı ve oradaki insanlar çok öldürdüler bazıları kaçtılar ve şehirler geldiler evler yok yemek yok Eğitim yok ilk o insanlara yardım etmemiz lazım.” Muhammed, Burkina Faso

Bir katılımcımız ülkesinin eğitim ihtiyacından çok eğitim sisteminde değişikliğe ihtiyacı olduğunu, eğitim sistemlerinin üretemeyen insanlar yetiştirdiğine dair eleştirisi olduğunu ifade etti.

“Bölgemizin en çok eğitim ihtiyacı var. Okullar açardım. Aslında Afrika’da fakirlik yok kafalarda fakirlik var eğitim sistemimiz batının elinde, eğitim alıyorlar üniversite bitiriyorlar ama çok boş adamlar oluyorlar. Aslında çok zengin imkânları olan bir ülkeyiz ama adam nasıl yapacağını bilmiyor çünkü eğitim sistemimiz çok kötü. Kimseye muhtaç olmadan kendimizi kalkındırabiliriz aslında. Okuyorsun okuyorsun sıfır hiçbir şey fayda etmiyor sana hiçbir şey katmıyor batı böyle bir eğitim sistemi kurmuş ve biz bunu fark ettik bu yüzden okullar açmak istiyoruz.”

Yakup, Benin

Başka bir katılımcımız da eğitim sistemlerinin İslami eğitim sağlamadığını, kurban yardımı yapılan bölgelerde asıl okullara ve dini eğitim veren eğitim kurumlarına ihtiyaçları olduğunu ifade etmiştir.

“Yemek önemli ama insanlar ağaçtan bir meyveyle de doyabilir. Komşusuyla ev yemeğini paylaşarak da doyabilir. Bu yüzden eğitim yardımlarına öncelik verilse daha güzel olur. Çünkü devlet okullarında İslam üzerine eğitim verilmiyor. Devlet okullarına gidenler dini konularda zayıflayabiliyor. Kurban yardımları yapılan bölgelerde hiç okul olmayabiliyor veya okullar çok uzak mesafelerde olabiliyor.”

Zeyd, Fildişi

Birçok katılımcımız bir ülkeye gerçekten yardım edilmek isteniyorsa o ülkeye sadece bir iki günde tüketilen değil, yarınını değiştirmesini sağlayacak kalıcı yardımlar yapılması gerektiğini ifade etti.

“Ayrıca bir ülkede değişime sebep olmak istiyorsanız o ülkenin yarınını değiştirmek için eğitimle ilgili bir eylem yapmak gerekir. Öğrenciler o ülkenin geleceğidir.” Yakup, Benin

“Çünkü yemek yiyorsun bitiyor ancak bir okul açarsın o okuldan bir çocuk çıkar o bölgeyi kalkındırır. İşte bu kalıcı yardım olur. Diğer türlü çay ısmarlamak gibi oluyor.” Ömer, Tanzanya

“O bölgenin geleceğini sağlama almak için tabi ki eğitime destek verirdim.”
Abdullah, Togo

Bir katılımcımız sağlık yardımlarının yanı sıra ülkenin kalkınmasını sağlayacak girişimciliklere ve kampanyalara destek vereceğini ifade etmiştir.

“Tabii ki insanların bazı şeyleri yapabilmesi için hayata devam edebilmeleri lazım bu yüzden ilk önce sağlıkları olması lazım. Çok sık olmasa da gıda yardımı yapardım. Ancak bunlarla kalmam o kişilerin balık tutmasını sağlayacak faaliyetler yapardım. Balık tutmayı öğretmeye çalışırdım, o kişilerin sağlıklı kalmaları için hastane, klinik açardım. İlk önce sağlıklı beslenebilmeleri sağlıklı kalmaları için gıda yardımı yapardım ancak okuyamayacak insanlar içinde mikro finans kampanyaları düzenlerdim. O kişilerin bir projeyi başlatabilmelerine imkân sağlardım. Girişimciliklere destek verirdim. 200 dolardan nasıl 1000 dolar kazanılabilir eğitim verirdim bu şekilde o kişi kendi kendine üretmeye başlar.”
Abdullah, Togo

Özellikle küçük çaplı Türk STK’ların çok fazla gıda ve kurban yardımlarında bulunduklarını, daha büyük derneklerin (Kızılay, İHH gibi) daha büyük ve kalıcı işler yaptıkları ifade edilmiştir. Katılımcılarımıza yerli biri olarak hangi yardımlarda bulunulmasını tercih edeceklerini sorduğumuzda, hepsinden yarını değiştirmek için daha çok kalıcı yardımlara odaklanacaklarını, ülkeyi kalkındırmak için eğitim ve meslek edindirme konularına odaklanacakları cevabını almış olduk.

4.7.6. Yardımların Karşılığı (Yardımlar Hakkında);

Katılımcılarımıza ülkelere yapılan yardımlar hakkında ne düşündüklerini sorduğumuzda, bazı yardımların (su kuyusu, mescid gibi) çok yerinde olduğu ifade edilirken bazı yardımların (gıda, kurban gibi) asıl ihtiyaçlarını karşılamadığı ifade edilmiştir.

4.8. Derneklerin Yardım Süreçleri ve İşbirlikleri

Afrikalı katılımcılarımızın izlenimiyle, dernekler yardım etme süreçlerinde neler yapıyor, nasıl bir süreçten geçiyorlar diye sorduğumuzda yardım edebilmek için mutlaka yerel kaynaklarla etkileşime geçmek zorunda oldukları belirtildi.

“Türkiye’deki dernekler gelmeden önce internet üzerinden tanışıyorlar, diyelim biz şu günde şu yardımı yapmaya geleceğiz bize yardımcı olabilir misiniz? Bir bütçe hazırlıyorlar ona göre yardım yapıyorlar. Mesela arıyorlar biz gıda yardımı yapmak istiyoruz en çok nelere ihtiyacınız var ona göre belirliyorlar.” Ömer, Tanzanya

“Hemen hemen her kurum yabancı bir ülkede çalışma yapmak için orada bulunan yerel kişilerle çalışmak zorunda.” Abdullah, Togo

Bölgenin ihtiyaçlarını yerinde tespit ederek yardım eden dernekler olduğu cevabını alırken görüşmecilerin ya da yerel halkın kendi talepleri üzerine ihtiyaçların ortaya çıkarılarak yardım edildiği de verilen cevaplar arasındaydı.

“Dernekler ilk önce geliyorlar ve yerlere geziyorlar en çok hangi yardım ihtiyaç varsa onu sonra gelip yapıyorlar.” Muhammed, Burkina Faso

Benin’de yardım derneği olan Yakup, bu süreci şöyle aktarmıştır:

“Abimle bir dernek kurduk. Orada ihtiyaç olan şeyleri biz biliyoruz zaten. Orada yaşıyoruz. Biz derneklere gidiyoruz sunuyoruz böyle böyle ihtiyacımız var diye varsa hemen veriyorlar. Dil açısından hem Arapça hem Türkçe kullanıyoruz. Ramazan ayında mesela dernekler Afrika’ya birkaç kişi gönderiyorlar hem de bizim yaptıklarımızı kontrol ediyorlar. Nasıl yaptık iyi mi yaptık, tek tek ziyaret ediyorlar. Oradan sonra bir rapor hazırlayıp derneğe veriyorlar.” Yakup, Benin

Bir katılımcımız derneklerin yerel kaynaklarla iletişime geçtiklerini ancak ihtiyacın doğru tespit edilememesinden kaynaklı bölgede okula gidecek öğrenci kapasitesi olmamasına rağmen okullar açıldığını ifade etmiştir.

“Tabi geçiyorlar. Başka türlü olması çok zor zaten. Okul açan dernekler de var. Ama bazen anlayamıyorum. Çünkü okul yapılan bölgede okula gidecek öğrenci kapasitesi olmayabiliyor. Buradaki amacı da bilmiyorum.” Abdullah, Togo

Bir katılımcımız derneklerin büyük çoğunluğunun yerelde yeterli araştırma yapmadan yardım yapmaya kalkıştığını ileri sürdü ve bunun sonucunda dolandırılacaklarını ifade etti.

“Yüzde 80’i yardım yapmadan önce araştırmaya geçmiyor diyebilirim. Mesela kurban kesilecek 10 gün önceden yardımı ayarlamaya çalışıyorlar. Hâlbuki en az 2-3 ay önceden o bölgeyi araştırıp ihtiyaçları tespit etmek gerekmektedir. Yavaş yavaş tanımak gerekir. Çünkü mesela 2-3 yıl önce Tanzanya’da yardım yapmak istemişler, dolandırılmışlar. Çünkü sen kimseyi tanımıyorsun, araştırmıyorsun.” Ömer, Tanzanya

Derneklerin yardım getirme süreçleriyle ilgili konaklama ve ulaşım kalemlerinde gereksiz harcamalarda bulunabildikleri ifade edilirken bu durumun tam tersi örnekler gördükleri de ifade edildi.

“Bir de bölgeye yardım getirileceği zaman dernekler bir sürü temsilci gönderiyor. Bu kadar temsilci gönderilmesine gerek yok. Siz de biliyorsunuzdur uçak fiyatları oldukça yüksek. Tabi şu şekilde yapan dernekler de var. Mesela daha yüksek fiyatlı bir otelde kalmak yerine daha ucuz otelde kalarak daha çok yardım yapmaya çalışan dernekler de var.” Ömer, Tanzanya

“Sırf reklam ve gezmek için gelip en lüks otellerde kalan dernek çalışanlarını da biliyorum, ne kadar daha fazla yardım ulaştırsak kardır deyip en düşük bütçeli otellerde kalan dernek çalışanlarını da bilirim.” Faruk, Etiyopya

Yakup’a derneklerine kendileri işbirliği talebinde bulunmadan işbirliği talebi gelip gelmediğini sorduğumuzda şöyle yanıt verdi:

“Evet, İddéf’e mesela talep etmeden beni çağırdılar biz Benin’e gidip yardım etmek istiyoruz, oranın dilini kültürünü ihtiyaçlarını bilmiyoruz bize yardım edebilir misiniz diye talep ettiler. Ancak bir tek İddéf oldu, başka hiç olmadı.” Yakup, Benin

Derneklerin birbirleriyle olan işbirliklerine şahit olup olmadıklarını sorduğumuzda böyle bir işbirliğine çok fazla şahit olmadıklarını ifade ettiler.

“Bildiğim kadarıyla yok. Fakat Türkiye Diyanet Vakfı Afrikalı öğrencilerle gönüllü olarak gittiği oluyor.” Abdullah, Togo

Bir görüşmeci birlikte hareket etmenin çok daha verimli olacağını söylerken bir başka görüşmeci kurumlar arasındaki rekabetin buna engel olduğunu iddia etti.

“Herkes kendi başına gidip yetersiz ve eksik şeyler yapmaktansa beraber bir çatı altında toplansalar çok daha verimli sonuçlar alınacağına inanıyorum. İş birlik yapan derneklerden daha yeni ilk defa duyduğum oldu. Hatta benim de dâhil olduğum bir projeydi. O da çok büyük bir dernek değildi. Kırtasiye yardımı yapılmıştı.” Yakup, Benin

“Yok, ben hiç duymadım. Hatta şöyle bir şey var bu işleri yapan insanlar çok kıskanç, çok hırslı. Sadece benle çalış onunla çalışma diyen dernekler oluyor. Kardeşim amacımız yardım yapmak değil miydi? Ha o yapmış ha bu yapmış ne fark eder.” Ömer, Tanzanya

Bazı görüşmeciler, derneklerin birbirinden habersiz çalışmalar yürütmeleri sonucu kimi zaman yardımların belli bölgelere yığıldığına, ihtiyaç duyulan yerlere ulaşamadığına dikkat çekmişlerdir.

“Bir bölgeye uzun zamandır yardım eden dernekler var. Küçük derneklerin de buralara gelip yardım getirmesi anlamsız oluyor. Çünkü o yardımlara başka bölgelerde daha çok ihtiyacı olan insanlar olabiliyor.” Abdullah, Togo

“En büyük sorunlardan biri derneklerin koordineli bir şekilde çalışmaması. Mesela bizim orada bir bölge var Harr bölgesi. Osmanlı zamanında orada büyükelçilikler varmış. Bu sebeple bilinen ve yardım etmek istenilen bir bölge. O bölgeye ihtiyaç fazlası yardımlar yapıldığına şahit olmuştum. Çünkü dernekler hangi yardımları nerelere yapıyorlar birbirinden haberi olmadan hareket ediyor.” Faruk, Etiyopya

4.9. Yardımların Arka Planı

Katılımcılarımız yardımların arka planında ticarete odaklanılabildiğini, ihtiyaca göre değil de kendi istekleri doğrultusunda yardımların oluşturulabildiği iddiasını ortaya koydu. Aynı zamanda yardımların işleyişi noktasında yeteri kadar şeffaf davranılmadığı ifadeleri arasındaydı.

Türk STK’larda aktif olarak görev alan bir katılımcımız bazı derneklerin para kazanma amacı güderek faaliyetlerini sürdürdüklerini ifade etmiştir.

“Bir dernek Tanzanya’da şube açmış, yardım yapıyor gibi gözüküyor ama arka planda ticaret yapıyorlar. Hem yardım yapıyorlar, hem geziyorlar, hem de ticaret yapıyorlar. Ben 5 yıldır bu alanda çalışıyorum a dan z ye kadar biliyorum Türkler nasıl çalışıyor. Diyorlar ki bize proje getir. Her şeyin tüm maliyeti 25 bin dolar. Derneğe sunuyorum, dernek 50 bin dolarlık bütçe kaynak buluyor ama sonra bize diyor ki 20 bin doların var. Her şeyin arka planı çok farklı. İş için proje yapıyorlar.”

Ömer, Tanzanya

Büyük derneklerin kalıcı yardımlara daha fazla odaklanırken küçük derneklerin yardımlarını ihtiyaca göre değil, en ucuz maliyeti olana göre belirledikleri ifade edildi.

“Bazı dernekler istiyorlar ki hem en ucuz hem güzel olsun. Ama böyle olmaz ne kadar ekmek o kadar köfte.” Abdullah, Togo

A.M.’nin iddiasını bir örnekle pekiştiren Zeyd, söz konusu bu durumun bazı ülkelerdeki ihtiyacın karşılanmamasına yol açabileceğini ifade etti:

“A ve B ülkesi var. A ülkesinde su kuyusu açtırmanın maliyeti daha düşük, B ülkesinde ise su kuyusu açtırmanın maliyeti yüksek. B ülkesinde daha az su kuyusu açtırmak yerine A ülkesinde daha çok su kuyusu açmayı tercih ediyorlar. Hâlbuki B ülkesinde daha çok su kuyusuna ihtiyaç olabiliyor. Dernekler, su kuyusu açtırmak için maliyeti düşük olan ülkeleri veya bölgeleri seçiyorlar.” Zeyd, Fildişi

Derneklerin yardım toplarken şeffaf olmadıkları, yardım maliyetinin oldukça üstünde bağış topladıkları Afrikalı görüşmeciler tarafından sıklıkla ifade edildi.

“Bazı dernekler mesela kurban zamanı burada 5 hisse eden miktarı Türkiye’ de 1 hisse bedeli diye paylaşıyor. Geri kalan paralarla ne yapıyor bilmiyoruz.” Faruk, Etiyopya

“Kurban yardımları toplanıyor mesela 300 hisse, ama Tanzanya’da 500 hisse ediyor o fiyat. Geri kalanı nereye gidiyor bilmiyoruz.” Ömer, Tanzanya

“Diyelim ki su kuyusu 2.000 lira burada. Gidiyorlar Türkiye’de 3.000 istiyorlar. Ancak bize gelip 1.500’e açacaksınız diyorlar.” Muhammed, Burkina Faso

Birçok dernekle iş birliği yapan Ömer derneklerin onlardan gönüllü çalışmalarını istediğini, ülkelerinde yaptıkları masrafları karşılamamalarına rağmen ülkelere yardım yapılması için buna katlandıklarını ifade etmiştir.

“Şöyle bir şey var, biz de bu işlere dâhil oluyoruz ama bizim para kazanmamızı istemiyorlar. Gönüllü çalışmamızı istiyorlar, ama öyle olmaz ki biz gittiğimizde orda ofis tutuyoruz araba kirliyoruz. Biz yine de ülkemize yardım yapılsın diye mecburen katlanıyoruz.” Ömer, Tanzanya

Aynı şekilde Ömer, derneklerin daha fazla para ödememek için profesyonel çalışanlara çok fazla yer vermediklerini ifade etmiştir.

“Çalışanlar da aynı şekilde profesyonel insanlar olmuyor, çünkü neden daha fazla maaş vermesi gerekecek.” Ömer, Tanzanya

Katılımcılarımız ülkelere en çok yapılan yardım türünü gıda türü yardımlar olduğunu ifade ederken yardımların da en fazla Ramazan ayı ve Kurban Bayramında sıklaştığını söylemişlerdir. Derneklerin bölgede yeterli araştırma yapmadan yardım etmeleri sonucunda dolandırıcılık gibi, derneklerin birbiriyle etkileşim halinde olmadan yardım yapması sonucunda da yardımların gereksiz yığılması gibi durumlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda derneklerin yardımlarının arka planında para kazanma amacı güdebildiğini, yardım toplarken yeterince şeffaf olmadıklarını ifade etmişlerdir.

4.10. Afrika

Toplumun Afrika algısını oluşturan en büyük etkenlerden biri olan medya ve yardım kuruluşlarının, Afrika’yı sadece yardıma muhtaç bir kıta olarak yansıtmaları katılımcılarımızın sıkça getirdiği bir eleştiri oldu. Bu yanlış yansıtmanın Afrika’nın acımasız bir yer gibi anlaşılmasına sebep olduğu ifade edilirken yardım yapan derneklerin izinsiz çektikleri fotoğrafların kişilerin onurunu zedeleyebileceği ifade edildi.

4.10.1. Afrika'nın İmajı

Afrika'ya yardım yapan derneklerin reklamlarında Afrika kıtasına çok fazla genellemeci yaklaştıkları, kıtanın her ülkesinde ve her bölgesinde yokluk ve susuzluk olmadığını, böyle yaparak Afrika'yı acımasız bir yer olarak gösterdiklerini belirtmişlerdir.

“Bir de yapılan şöyle bir yanlış var, siz mesela yazmışsınız ya (Onay formunu göstererek) Afrika'ya yapılan yardımlar diye, o böyle olmaz. Afrika dediğimizde 54 ülke var. Hangi ülkeye yardım yapacaksa dernek afişine o ülkeyi yazmalı, Afrika yazmamalı. Şimdi mesela Çin'de virüs çıktı Asya'da virüs çıktı dersek doğru olmaz. Hangi Asya? Afrika'ya yardım değil, Tanzanya'ya yardım. Afrika'da susuzluk diyorlar, Afrika'daki çocukları suya kavuşturacağız diyorlar, Afrika'nın her ülkesi bir değil ki. Mesela bizim ülkemizde su çok fazla. İhtiyacımız yok.” Ömer, Tanzanya

“Bir de evet sanki reklamlarda tüm Afrika'da yoksulluk susuzluk var ama hepsi öyle değil ki. Türkiye'deki gibi yani. Bazı köyler daha zengin bazı köyler daha fakir Türkiye'de de. Mesela Burkina Faso'da Kuzeyinde şu an çok problem var evet ama doğu tarafta o kadar yardıma ihtiyaç yok çünkü problem yok. Bazı bölgelerde gerçekten çok ihtiyaç var bazılarında yok. Ama Türkiye'deki insanlar gidip en fakir yerleri hayvan gibi hayatları çekiyorlar sonra çok para topluyorlar.” Muhammed, Burkina Faso

Bir görüşmecimiz, Afrika'nın acımasız bir yer olarak algılanmasının sonucu olarak, Türk ailelerin kızlarının Afrikalı gençlerle evlenmesini istemediğini belirtmiştir.

“Hatta komik bir şey söyleyeyim, bize Türk aileleri kızlarını vermek istemiyorlar. Çünkü kızlarını böyle acımasız şartlara götüreceğimizi sanıyorlar. Afrikalı ırkları bu şekilde kötü göstermiş, saygısızlık etmiş, gurur zedeleyici bir şey yapmış oluyorlar. Zaten Afrika'da sadece zenciler yok birçok renk var. Her türde imkândan insanlar var.” Abdullah, Togo

Görüşmeciler, “ilk defa su gören Afrikalı çocuk,” “ilk defa balon gören Afrikalı çocuk”, “ilk defa et yiyen Afrikalı” tarzında yapılan yardım propagandalarının gerçeği yansıtmadığını, böyle yaparak Afrika ile ilgili insanların kafasında yanlış bir algı oluşturduklarını belirtti. Hatta bu tarz yardım kampanyası yapan bir derneği birbirlerinden habersiz bir şekilde şikâyet ettiklerini, birkaç ayrı katılımcımız ifade etti.

“Afrikalıları yakından tanıyan biri olarak, Afrikalılar gerçekten Erdoğan’ı seviyoruz ancak Türkiye’de Afrika’yı çok acımasız bir yer gibi gösteriyorlar. Bazı mantıklara başvursan zaten bazı şeylerin imkânsız olduğunu anlayabilecekler. Ama kimileri körü körüne inandığı için, ince düşünmüyorlar. Afrika’nın böyle acımasız gösterilmesi, o köydeki çocuklar için ilk defa suyla banyo yapmayan çocuk ben öyle bir şeye rastlamadım şu ana kadar. Su yaşam için olmazsa olmaz bir şeydir, ben çok fakir yerler gördüm ama su görmemiş bir insan olması mümkün değil nasıl yaşasın ki o zaman. Evet, bazı dernekler bunu çok yapıyor hatta isim vermeyeyim, mesela bir dernek et yememiş Afrikalı çocuk reklamı yapmıştı, biz çok sinirlendik ve Afrikalı öğrenciler olarak aradık hep, hatta dernek sözleşip aradığımızı düşünmüş ama reklamı gördüğü gibi herkes ayrı ayrı aramış çünkü böyle bir şey yok bu doğru değil.” Abdullah, Togo

“İlk defa su gören çocuk bu doğru değil, ilk defa balon şeker gören çocuk da doğru değil. Birileri sadece reklam için gidiyor. Eğer Afrika’da gerçekten yardım yapmak istiyorlarsa bir Afrikalı olsun yanında, doğru insanlarla iletişim kuracaksınız sonra iş yapacaksınız. Hiç et yememiş reklamı için biz zaten şikâyet ettik burada Afrikalı öğrencilerle, karşı çıktık. Dernekte bizden özür diledi reklam için yaptıklarını söylediler ve değiştirdiler. Ama eğer reklam yapacaklarsa Afrika tarihi bilen birisiyle iletişime geçmeleri lazım.” Yakup, Benin

Bu tarz yardım başlıklarıyla yardım yapan dernekleri eleştiren bir bildiri yayınlayan Afrika Araştırmaları Merkezi, genellemeci yardım dilleri sebebiyle Afrika hakkında yanlış bir algı oluşmasına sebebiyet verdiklerini belirtmiştir.

“30 milyon kilometrekarelik Afrika kıtasının herhangi bir köyüne gidip çektikleri video ve fotoğrafları “ilk defa temiz suyla yıkandı,” “İlk kez balonla karşılaştı”, “Daha önce hiç et yememiş Afrikalı” cümleleriyle paylaştıran yardım gönüllüleri, hem koca bir kıtaya genellemeci bir bakış açısıyla yaklaşıp bu kıtayla ilgili Türkiye’de yanlış bir algının oluşmasına neden oluyor. Hem de bu kıtada yaşayan insanların Türkiye’ye olan bakışını da olumsuz etkileyebiliyor.” AFAM

Yine aynı bildiride AFAM, Afrika hakkında yanlış algının oluşmasının sebeplerinden birini, Afrika ile ilgili çekilen belgesellerin Afrika’nın zenginliğini ve güzelliğini hiç yansıtmadan tamamen zorluk ve yokluklara odaklanmasından olduğunu belirtmiştir.

“Afrika ile ilgili duygusal bakış açısının oluşmasında birkaç neden sayabiliriz. Bunlardan ilki Afrika ile ilgili çekilen belgesellerin bu kıtayı olumsuz ve tek taraflı tanıtmasıdır. Bu belgeseller daha çok insani yardıma ihtiyaç duyan Afrikalıları, zor şartlarda eğitim almaya çalışan çocukları ya da mülteci kamplarında yaşayan milyonlarca insanı konu almakta. Oysaki Etiyopya’dan Senegal’e, Güney Afrika’dan Nijerya’ya kadar 1,3 milyar insanın yaşadığı Afrika kıtası haberlere ve belgesellere yansıyabilecek tarihi, kültürel ve coğrafi olarak birçok zenginliği sınırlarında barındırmakta.” AFAM

AFAM, yanlış algı oluşmasının bir diğer nedeninin Türkiye’den Afrika’ya giden gönüllülerin sadece alt gelir seviyesindeki insanlarla muhatap olmaları ve bu kişilerin ülkelerine döndüklerinde Afrika’yı yanlış yansıtmaları olduğunu belirtmiştir.

“Yanlış Afrika algısının oluşmasında bir diğer önemli etken ise Türkiye’den Afrika’ya yaklaşık bir hafta süreyle yardıma giden gönüllülerin yaşadıkları kısa deneyimler. Çünkü zaman darlığının vermiş olduğu telaşla hızlı bir yardım programı kapsamında koca kıtada sadece küçük bir kasaba ya da köye giderek yardım yapan gönüllü, tüm ülkenin ya da tüm Afrika’nın böyle olduğunu varsayarak geri dönebiliyor.” AFAM

“Diğer taraftan kısa süreliğine bir bölgeye gelen yardım gönüllüsü Afrika’da genellikle insani yardıma muhtaç ve ekonomik olarak alt gelir seviyesindeki insanlarla muhatap oluyor; orta ve üst sınıf insanları tanıma fırsatı elde edemiyor. Bu da Afrikalılarla ilgili algının yanlış olmasına neden oluyor. Aslında iyi niyetli bir adım olarak başlayan kısa süreli Afrika ziyaretleri, yardıma muhtaç insanlarla ilgili çekilen yüzlerce fotoğraf ve videonun sosyal medyada paylaşılmasıyla tek taraflı bir Afrika algısının oluşmasına önemli ölçüde katkı sağlıyor.” AFAM

Türkiye’de birçok dernekle iş birliği yaparak projelere katılan Abdullah AFAM’ın argümanlarını destekler şekilde konuştu.

“Yardıma götüren insanlardan sosyal durumu ortada ve yaşı biraz ileride olan insanlarsa, onlar sadece kötü şeyleri görmeye odaklanan insanlar. Şehirden geçerken plajdan geçerken hiçbir şeyi övmeyip hayvanları görünce ay ne kadar zayıf deyip kötülöklere odaklanıyorlar. Sonra ölkelerine gidince de öyle anlatıyorlar haliyle. Hâlbuki bazı hayvanlar cinsinden dolayı da zayıf olabiliyor.” Abdullah, Togo

AFAM, Afrika'yı tek taraflı yansıtmanın Batı medyasının oluşturduğu bir algı olduğunu, Türk medyasının bu algıyı değiştirmek için atılımlar yaptığını ifade etmiştir.

“Türkiye'nin yönünü daha çok Avrupa ve ABD'ye çevirmesi, Afrika'nın medya takibi anlamında da geri plana itilmesine neden oldu. Türkiye'de çıkan gazetelerde Afrika ile ilgili haberlere bakıldığında yakın zamana kadar Reuters, AFP ve AP gibi uluslararası basın kuruluşlarının kaynak olarak kullanıldığı gözlemlenmekte. Bu haberlerse daha çok iç savaş, kuraklık, kıtlık ve bir terör saldırısını konu almakta ya da yaşanan hadiseler kendi zaviyelerinin bakış açısıyla yansıtmakta. Anadolu Ajansı, 2016 yılında Afrika'nın bazı ülkelerine gönderdiği muhabirlerle Batı merkezli haber akışını ve tek taraflı Afrika algısını kırmayı hedefledi.” AFAM

4.10.2. Fotoğraflama ve Reklam

Yardımların fotoğraflanması ve bunların reklama dönüştürülmesi birçok etik değeri içinde barındıran hassas bir meseledir. Daha çok yardım ulaştırılmasına vesile olmaya çalışırken yardımı alan kişinin onurunun zedelenmesine yol açıla bilinir. Nitekim bir katılımcılarımız yardım ulaştırılırken kişilerin izni ve onayı alınmadan çok fazla fotoğraflama olduğunu ifade etmiştir. Bazı katılımcılarımız ise, kimi derneklerin yardımdan çok fotoğraflama yaptıklarını hatta reklam yapabilmek için yardım ettiklerini ifade etti.

Benin'de yardım derneği olan Yakup, bazı derneklerin kurban yardımlarının neredeyse bir aileye yetmeyecek kadar olduğunu ancak buna rağmen bolca fotoğraf çektiklerini ifade etti.

“Şöyle yapmıyoruz biz illa ki herkese ulaşsın değil de az olsun ama iyi olsun diyoruz. Bir köye gidiyoruz mesela en fakir en ihtiyacı olanları listeye alıyoruz. 80 kişiye mesela en az 2-3 aylık erzak veriyoruz. Ama bazı dernekler var isim vermeyeceğim, sanki reklam için gidiyorlar sadece çok küçük şeyler veriyorlar sonra fotoğraf çekiyorlar bilmiyorum amaçları ne. Geçen kurban bayramında mesela gördüm lokma kadar et vermişler, ne yapabilir aile o etle ne yapacak?”
Yakup, Benin

Derneklerin fotoğraflamalarından ve reklamlarından rahatsız olup olmadığını sorduğumuz M. sözlerini tuttukları takdirde rahatsız olmadığını ancak kimi derneklerin bir sürü fotoğraf çekip sonrasında yardım getirmediğini söyledi.

“Bazı adamlar reklam gibi yapıyorlar, gelip fotoğraf çekiyorlar sonrasında para topluyorlar ancak gelip bize yardım etmiyorlar. Tamam, fotoğraf çek reklam

yapabilirsin tamam para toplayacaksın ama söz verdin bu fotoğraflarla reklam yapıp yardım toplayacağız diye. Ama sonra söyledikleri gibi yapmıyorlar. Sözlerini tutsalar reklamlar beni rahatsız etmez. Ama yardım da etmiyorlar reklamdan sonra bu nasıl bir iş.” Muhammed, Burkina Faso

Derneklerin yardım sırasında bolca fotoğraf çekmesinin sonucu olarak yardım yapılan ailenin onurunun zedelenebileceği ifade eden görüşmecimiz oldu.

“Yardım paketlerinde gıda kurban gibi yardımları yardım olarak sayamıyorum hatta fotoğraflayarak reklam yapmaya çalışarak insanın onurunu zedelemesi olumsuz bir yardıma dönüştürüyor. İzin vermeden paylaşımlarını olumsuz yardım olarak görüyorum. Sorsalar da sanmıyorum o kişinin izin vereceğini. O insan bir hafta gıdasız yaşar ama onurunun zedelenmesi çok farklı bir durum.” Abdullah, Togo

Katılımcılarımız genel olarak reklamlardan ve reklamların üsluplarından rahatsız olduklarını, Afrika’nın imajının yanlış bir şekilde yansıtıldığını, ülkelerinin sadece yoksulluk ve kıtlıktan ibaret olmadığını ifade etmişlerdir. Afrika’nın sadece yoksulluğunun yansıtıldığı medyacı dilin, güzelliklerinin de öne çıkarıldığı belgesel ve filmlere yer vererek değişime gitmesi gerektiği düşünülüyor.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Tarihsel süreçte Afrika ülkelerine yapılan yardımlar, İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişmiş ülkelerin, geliştirmekte olan ülkeleri müttefik olarak kazanmak amacıyla yaptığı kalkınma yardımları ile başlamış ve neoliberalleşme ile birlikte günümüze kadar sivil toplum odaklı çalışmalar yoluyla devam etmiştir. Yardımların yoksulluğu azaltma amacı barındırmasına rağmen devam eden yıllar boyunca Afrika ülkelerinin yardımlara ihtiyacının devam etmesi ve yardım veren ile yardım alan arasında bir hiyerarşi oluşması gibi konular günümüzde yardımların işlevselliğini ve taraflar için anlamını sorgulanabilir hale getirmiştir. Bu noktadan hareketle Türkiye örneğinde Afrika ülkelerine insani yardım götüren sivil toplum kuruluşları ve yardım alan ülkelerin vatandaşları ile görüşmeler yaparak yardımlara her iki tarafın bakış açısı ve yardım algısını değerlendirme ihtiyacı duyduk.

Görüşmelerde sivil toplum kuruluşları ve Afrika ülkeleri vatandaşlarının yardıma bakış açıları temelinde yardımın nasıl algılandığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda Afrika'ya yönelik sosyal yardım faaliyetlerini yürüten STK'ların, benzerlik veya farklılık gösteren motivasyonlarla faaliyetlerini yürüttükleri anlaşılmaktadır. STK'ların sahip oldukları motivasyonların çeşitlilik göstermesi ise kuruluş amaçlarından, sahip oldukları değerler ve inançlardan etkilenmektedir. Dolayısıyla her bir STK'nın yardım kelimesine yüklediği anlam ve yardım kelimesiyle birlikte belirlediği eylemler farklılık arz etmektedir. Fakat mülakatlar sonucunda yapılan yardım faaliyetlerinin değişebildiği, esnetilebildiği veya yeni yardım türlerini doğurabildiği gözlemlenmiştir. Bu durumun bölgenin ihtiyaçlarına, bölgeden gelen taleplere, bölgede değişen koşullara, yardım etmek veya bağışta bulunmak isteyen gönüllülerin taleplerine göre değişkenlik gösterdiği sonucuna varılmıştır. Öyleyse STK'ların, belirli bir yardım tanımlaması olmakla birlikte yardım algılarında ve yürüttükleri yardım faaliyetlerinde keskin, değişmez sınırları olmadığı söylenebilir.

Görüşülen STK'lar, eğitim, sağlık, insani yardım gibi birbirinden farklı hizmet amacı ve anlayışıyla kurulmuştur. Bu farklılığa rağmen STK'ların en çok yardım faaliyeti gösterdikleri alanın gıda yardımı daha sonrasında ise su kuyusu açma faaliyetleri üzerine olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Eğitim faaliyetlerinin ise daha ziyade yerel halktan ve yerel derneklerden gelen talepler üzerine gerçekleştirildiği bilgisine ulaşılmıştır. Gıda gibi geçici yardımların daha fazla öne çıkması, yapılan yardım faaliyetlerinin Afrika ve Afrika insanını yardıma bağımlı hale getirdiğini iddia eden bulgular literatürü desteklemektedir. Afrikalı görüşmecilerimiz ise en çok yapılan yardım türü olan gıda ve kurban yardımlarının asıl ihtiyacı karşılamadığını, bu

yardımların bir iki günde tükenebilen yardımlar olduğunu ancak eğitim, sağlık gibi yardımların asıl sorunu çözebilecek yardımlar olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılarımıza yönelttiğimiz, “sizin derneğiniz ve imkânlarınız olsaydı ülkenize ne tür yardımlarda bulunurdunuz?” sorusuna aldığımız cevaplardan birisi “yarını değiştirecek eğitim ve meslek edindirme kurslarının açılması” olmuştur. Bu cevap ise yerel halkın yardımlara olan talebinde eğitim ve kalkınma konularının öne çıktığını göstermektedir. Yerel halkın talebi en çok eğitim ve meslek edindirme üzerineyken STK’ların en çok yaptıkları yardım türünün gıda üzerine olması talep ve arzın tam olarak örtüşmediğini göstermektedir. Görüşme yapılan STK’lar, yardım faaliyetlerini belirlemeden önce Afrika’daki yerel halkın ve yerel STK’ların taleplerini aldıklarını ifade etseler de taraflarından daha net görünen gıda yardımlarına yoğunluk verdikleri yapılan araştırmanın sonuçlarındandır. Bu sonuç ise yerel aktörlerin insani yardım faaliyetlerinin dışına itilmesinden kaynaklandığını destekler niteliktedir.

Ayrıca kimi derneklerin yardım yapmadan önce gerekli araştırmaları yapmadığı için dolandırılabilirdiği veya bölgede okula gidecek çocuk bulunmadığı halde okul açabildiği Afrikalı görüşmecilerden elde edilen bulgular arasındadır. Bu gibi problemleri ve gelecekte ortaya çıkma ihtimali olan farklı krizleri önlenmek ve mücadele etmek amacıyla yerel aktörlerin yardım sisteminde görünürlüklerinin artırılması için yürütülmesi gereken çalışmaların önemi ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla insani yardım sisteminin doğru işleyişi ve yardıma olan bağımlılığı önlemek açısından yardımı alan kişilerin önerilerini ve/veya şikâyetlerini iletebilecekleri bir mekanizmanın mevcudiyeti önemlidir.

Görüşmelerimiz sonucunda STK’ların, diğer STK’larla işbirliğine açık oldukları ve ihtiyaç duydukları takdirde birlikte faaliyet yürüttükleri elde edilen bulgular arasındadır. Hatta STK’ların insani yardım çalışmalarını Birleşmiş Milletler kurumları, Türkiye’deki diğer STK’lar, Afrika’daki STK’lar ve yerel halk ile işbirliği yaparak yürüttükleri projeler olduğu bilgisi de edinilmiştir. Fakat mülakat yaptığımız STK’lar, yardım faaliyetlerini diğer STK’lar ile koordineli bir şekilde yürüttüklerine dair bir bilgi paylaşmamışlardır. Bu durumun da Afrika’ya götürülen yardımların belli bölgelerde yığılmasına sebep olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcılarımız derneklerin birbirinden bağımsız hareket etmesi sonucu ihtiyaç fazlası gıda ve kurban yardımlarının yanı sıra çok fazla cami yaptırıldığını da ifade ederken bir başka katılımcımız ise camiye çok fazla ihtiyaçları olduğunu, cami yaptırılması sonucu Müslüman olan bir köy olduğunu ifade etmiştir. Bu tarz yığılmaların önlenmesi için Afrika’ya yardımda bulunan STK’ların koordineli bir şekilde çalışması, yardım gereksinimi bulunan bölgedeki

kırılgan gruplara yönelik farklı biçimlerde programlar tasarlanması ve aynı bölgede bulunan farklı ihtiyaçlara sahip gruplara göre uyarlama yapılması gerekmektedir. Bu çalışmalar yapılan yardımların sürdürülebilir olması ve işlevselliğin artırılması açısından önemlidir.

Araştırmamızın amaçlarından biri olan, Afrikalı katılımcılarımızın yardımlara bakış açısını anlamak amacıyla gerçekleştirdiğimiz mülakatlarda en sık dile getirilen bulgulardan biri de Afrika'nın imajının yanlış yansıtılması hakkındadır. Görüşmeciler, Afrika'nın zenginliklerine ve güzelliklerine değil sadece yoksulluğuna odaklanan medya veya "ilk defa suyla yıkanan Afrikalı çocuk, ilk defa balon gören, et yiyen Afrikalı çocuk" gibi kampanyaların gerçeği yansıtmadığını ve Afrika'nın yanlış algılanmasına sebebiyet verdiğini ifade etmiştir. Oluşan yanlış Afrika algısının, Türkiye'den yaklaşık bir hafta süreyle Afrika'ya yardıma giden gönüllülerin yaşadıkları kısa deneyimlerinin aktarımından kaynaklandığı da ifade edilmiştir.

Görüşmecilere göre, kısa bir süre için büyük bir kıtanın yalnızca küçük bir kasaba ya da köyüne giderek yardım yapan gönüllüler, tüm ülkenin ya da Afrika kıtasının gördükleri yoksul yaşamdan ibaret olduğunu varsayarak geri dönmektedir. Afrika'da 54 ülkenin olduğunu ve her ülkede çeşitli sosyoekonomik gelire sahip insanlar bulunduğunu, kullanılan bu genelleseyici dilin Afrika'yı acımasız ve zor şartlardan ibaret bir kıta olarak yansıtılmasına sebebiyet verebileceği göz önünde bulundurularak yardımları yürütmek gerekmektedir.

Görüşmeciler, aynı zamanda bazı derneklerin yardımdan çok fotoğraflama yaptığını ve hatta yardım edilen insanın izni dahi alınmadan fotoğrafların paylaşılabildiğini ifade etmişlerdir. Bu tarz sorunların önüne geçilmesi ve yardım yapılan grubun incinmemesi için yardım kampanyalarının ihtiyaç analiziyle birlikte kıta halklarını küçük düşürücü ifadeler içermeyecek biçimde yürütülmesi gerekmektedir. Afrika kökenli katılımcılarımız derneklerin yardım faaliyetlerinin arka planında para kazanma amacı güdülebildiğini veya yapılan yardımların ihtiyacı karşılaması yerine ucuzluğuna ve sayısına daha fazla odaklanılabildiğini de ifade etmişlerdir. Aynı zamanda bazı derneklerin bağışlarını toplarlarken yeterince şeffaf olmadıklarını, kurban hissesine ederinden fazla fiyat biçebildiklerini anlatan katılımcılarımız da olmuştur.

Türkiye'den Afrika ülkelerine yapılan yardım türlerine ve her yıl en çok yapılan yardımlara bakıldığında gıda yardımları ilk sırada görünmektedir. Özellikle Ramazan ayı ve Kurban Bayramı gibi dini gün ve aylarda Afrika ülkelerine yönelik bağışlar yapıldığı bilgisi görüşme yaptığımız sivil toplum kuruluşlarından alınmıştır. Gıda yardımının ardından en çok yapılan

yardımlarda sırayı su ve sanitasyon çalışmaları almaktadır. Farklı yardım konuları odağında kurulan sivil toplum kuruluşlarına gıda ve su kuyusu açma yönünde fazla sayıda bağışlar yapıldığı bilgisi alınmıştır. Bu durum Afrika ülkelerinin Türk toplumunda “yoksul” imajına sahip olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Ayrıca Ramazan ayı ve Kurban Bayramı gibi tarihlerdeki gıda yardımları ve su kuyusu açma bağışlarının toplumdaki hayırseverlik anlayışıyla yapıldığı görülebilmektedir.

Bu çalışmanın literatüre katkısı yardım götüren Sivil Toplum Kuruluşları ile yardım alan ülke vatandaşlarıyla yapılan görüşmelerin bir arada yapılmış olmasıdır. Bu durum her iki tarafın yardım algısının nasıl olduğunun anlaşılmasına ve karşılaştırılmasına olanak sağlamıştır. Bu noktadan hareketle Türkiye’den Afrika ülkelerine yapılan yardımlar çoğunlukla geçici yardım olarak nitelendirdikleri gıda, kurban gibi yardım türleri olduğunu görebilmekteyiz. Aynı zamanda yardım faaliyetlerini belirli bir alan doğrultusunda yürüten derneklerin gelen talep doğrultusunda yardımlarını esnetmesi, talep edilen yardımların da genelde gıda kurban ve su kuyusu gibi yardımlar olması yardımı eden ve alan tarafın bulgularını destekleyen örneklerden olmuştur.

Araştırmamızın bir diğer güçlü yanı ise, yardımı alan tarafın gözünden yardımları anlamaya çalışmamız, Afrika kıtasına yardım yapacak kuruluşlara katkı sağlayabilecek nitelikte olmasıdır. Nitekim derneklerin gerekli araştırmaları yapmadan yardımı ulaştırmaya çalıştıklarında yardımların ihtiyaç fazlası olabildiği veyahut öncelikli ihtiyaçlara ulaşmadan yardımın gereksiz yığılmalara sebebiyet verebildiği bilgisi yardımı yapmadan önce yapılacak olan araştırmaların ne kadar önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Aynı zamanda derneklerin reklamlarında kullandığı üslup ve görseller sebebiyle yoksul ve çaresiz bir kıta algısı oluşturulduğu, Afrika kıtasında çok fazla çeşitlilik olduğu ve genelleme yapılmasının onları rahatsız ettiğini ifade eden katılımcılarımız, reklamlarda kullanılacak üslubun önemini ortaya koymuştur.

Bazı derneklerin yardımdan çok fotoğraflama ve reklam yaptığını, izinsiz fotoğraflarının paylaşıldığını ve bu durumun yardımı alan kişinin onurunun zedelenmesine yol açabildiği yardım yaparken dikkat edilmesi gereken diğer hususlardandır.

KAYNAKÇA

- (2020, 04). Nisan 2020, 2020 tarihinde www.tika.gov.tr: <https://www.tika.gov.tr/tr/> adresinden alındı
- Action Aid International* . (2005). “Real Aid: Making Technical Assistance Work”: http://www.actionaid.org.uk/doc_lib/real_aid2.pdf adresinden alındı
- Adenew, B. (2004). The Food Security Role of Agriculture in Ethiopia. *JOURNAL OF AGRICULTURAL AND DEVELOPMENT ECONOMICS*, 138-153.
- Afrika Araştırmacıları Derneği. (2020, 05 12). *Afrika Ülkelerinde Kalkınma Yardımları ve Ölü Yardım “Dead Aid” Faktörü*. www.afam.org.tr: <https://afam.org.tr/afrika-ulkelerinde-kalkinma-yarimlari-ve-olu-yarim-dead-aid-faktoru/> adresinden alındı
- Akıllı, E. (2016). *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akkaya, Z. (1966). Atatürk, Sosyal Hizmet ve Toplum Kalkınması. *Sosyal Hizmet Dergisi*, 20-23.
- Alakavuklar, O. N., Kılıçaslan, S., & Öztürk, E. B. (2009). Türkiye’de Hayırseverlikten Kurumsal Sosyal Sorumluluğa Geçiş: Bir Kurumsal Değişim Öyküsü. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*.
- Alegöz, H. İ. (2013). Fatih Sultan Mehmer Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 56.
- Arpacıoğlu, Ö., & Yıldırım, M. (2011). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 60 -76.
- Arslan, E., & Kiper, K. (2015). Dış Yardım Nedir? Niçin Yapılır? *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9 - 26.
- Bauman, Z. (2000). *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2014). *Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına Mıdır?* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Belder, F., Dipama Samiratu, S., & Parlar Dal, E. (2015). Afrika’ya Kalkınma Yardımı Politikalarını Anlamak: Türkiye Çin Örnekleri. 8.

- Bilen, M., Şan, M., & Aydın, M. (2005). Yoksulluk Sorunu Üzerine. *Bilgi*, 1-26.
- Borgwardt. (2012).
- Coyne. (2013).
- Çiğdem, A. (2002). “Yoksulluk ve Dinsellik” Yoksulluk Halleri: Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri. *Demokrasi Kitaplığı*, 134.
- Dahir, A. (2018). Aid in Foreign Policy: The Turkey Somalia Relations Case Master's Thesis. *Defining humanitarian assistance, Global Humanitarian Assistance*. (tarih yok). Nisan 20, 2020 tarihinde Global Humanitarian Assistance: <http://www.globalhumanitarianassistance.org/data-guides/defining-humanitarian-aid>. adresinden alındı
- Demir, S. (2006). *Birleşmiş Milletler Klakınma Programı İnsani Gelişme Endeksi ve Türkiye Açısından Değerlendirme*. Ankara: DTP sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Easterly, W. (2006, 02 12). Washington Post: www.washingtonpost.com: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/02/12/AR2006021201150.htm>.l adresinden alındı
- Easterly, W. (2006, 04 02). *Cato Unbound*. <https://www.cato-unbound.org/2006/04/02/william-easterly/why-doesnt-aid-work> adresinden alındı
- Easterly, W. (2006). Journal of Economic Literature,. “*The Big Push Dejavu*”, 7.
- Erdoğan, N. (2002). “Yok-sanma: Yoksulluk-Mâduniyet ve Fark Yaraları” Yoksulluk Halleri: Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri. *Demokrasi Kitaplığı*, 33.
- Eren, E. (2017). Sivil Toplumun Dış Politika İnşasındaki Rolü: Türk Diplomasisi Örneği. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 39 - 41.
- Gebreselassie, S. (2006, 04 20-22). *Food Aid and Small-holder Agriculture in Ethiopia: Options and Scenarios*. www.gov.uk: <https://www.gov.uk/dfid-research-outputs/food-aid-and-smallholder-agriculture-in-ethiopia-options-and-scenarios> adresinden alındı

- Haberler, D. (2015, Haziran 25). *Sol Haber*. Nisan 10, 2020 tarihinde <https://haber.sol.org.tr/> adresinden alındı
- <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>. (tarih yok). Nisan 10, 2020 tarihinde <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa> adresinden alındı
- <https://www.icrc.org/en/>. (2020, 05 14). <https://www.icrc.org/en/>. Principles of Humanitarian Aids. adresinden alındı
- Judy Krysik, J. F. (2015). *Etkili Uygulama için Sosyal Hizmet Araştırması* (s. 201). içinde İstanbul: Nika Yayınevi.
- Kaiwana, A. (2017). İnsani Yardımların Etkiliği. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Karagöz. (2010). Yoksulluk Tuzağı ve Dış Yardım: Eleştirel Bir Yaklaşım. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 - 13.
- Karagöz, F. (2013). Bir Kalkınma Reçetesi Olarak Dış Yardım: Türkiye'nin Verdiği Resmi Kalkınma Yardımlarının Değerlendirilmesi. F. Karagöz içinde, *Türkel Minibaş'a Armağan - Kriz, Kalkınma ve Türkiye Ekonomisi Seçme Yazılar*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Kavak, H. Z. (2014, Şubat 24). Nisan 10, 2020 tarihinde https://insamer.com/tr/insani-yardim-kavraminin-tarihsel-arka-planı_29.html adresinden alındı
- Kulaklıkaya, M. (2019). Kalkınma Yardımında Dünyadaki Son Trendler ve TİKA. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*.
- Lakitsch, M., & Wolter, S. (2015). Humanitarian Assistance in West Africa and Beyond. Austria: Austrian Study Centre for Peace and Conflict Resolution. (J. Pokoo, Röportaj Yapan)
- Lakitsch, W. &. (2015). Humanitarian Assistance in West Africa and Beyond. *Austria: Austrian Study Centre for Peace and Conflict Resolution*, 60-63.
- Önder, M., & Barış, Ş. M. (2017). Kalkınma İşbirliğinde Etkinlik Arayışları ve Yeni Aktörler: Paradigma Dönüşümü / Kalkınma İşbirliğinde ve Yeni Aktörlerde Etkinlik

- Arayışı:Paradigma Dönüşümü. *Siyaset Ekonomi veYönetim Araştırmaları Dergisi*, 25 - 27.
- Örgel, F. (2018). İnsani Yardım Çalışmaları ve Uluslararası Politikalar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.
- Örgel, F. (2019, 09). Afrika Kıtasında Gıda Yardımına Olan Bağımlılık . *Tartışma Metinleri*.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*.
- Özlük, E. (2016). İnsani Diplomasinin İnsani Boyutu. *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Reilef Web. (2010, 07 16).). Niger Emergency Humanitarian Action Plan Revision: <https://reliefweb.int/>: <https://reliefweb.int/report/niger/niger-emergency-humanitarianaction-plan-revision-16-july-2010> adresinden alındı
- Ritzer, G. (1992). *Sociological Theory*. McGraw-Hill.
- Sarver, S. (2007). Counterpoint:UN MDGS and U:S: AID to Africa: İneffective and Unrealistic. *International Social Science Review*,, 79-80.
- Sunal, O. (2011). Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme . *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 66, No. 3*, 283-305.
- Taner, A. (2017, 07-08 14). İnsani Yardım Saha Çalışanları ile Röportaj. (B. İ. Songür, Röportaj Yapan)
- Taşçı, F. (2008). Sosyal Yardım Yapmama Gerekçeleri Üzerine. *Kamu - İş*, 10.
- Vásquez, B. (2005). *The False Promise of Aid to Africa*. . Cato Unbound,Journal of Debate.: www.cato.org:<https://www.cato.org/publications/commentary/false--promise--aid--africa> adresinden alındı
- Weltmeyer. (2006).
- World Food Programme. (2010, 05 28). unger Crisis Deepens In Africa's Sahel Region: www.wfp.org: <https://www.wfp.org/stories/hunger-season-looms-over-africa%E2%80%99ssahel-region> adresinden alındı

World Food Programme. (2010, 07 20). . [www.wfp.org: https://www.wfp.org/news/news-release/wfp-plans-massive-scale-hunger-relief-operationneeds-grow-dramatically-drought-hit-niger](https://www.wfp.org/news/news-release/wfp-plans-massive-scale-hunger-relief-operationneeds-grow-dramatically-drought-hit-niger) adresinden alındı

[www.haber.sol.org.tr/](https://haber.sol.org.tr/). (2015, Haziran 25). *Sol Haber*. Nisan 10, 2020 tarihinde [haber.sol.org: https://haber.sol.org.tr/](https://haber.sol.org.tr/) adresinden alındı

Yıldız, F. (2018). Gelişmekte Olan Ülkelerde Dış Borçlanma ve Dış Yardımların Yoksulluk Üzerindeki Etkisi: Yatay Kesit Analizi İle Bir İnceleme. *International Journal of Economic Studies*, Mart, Cilt:4, Sayı, 1.

Yontcheva, & Masud. (2005). [www.imf.org: https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Does-Foreign-Aid-ReducePoverty-Empirical-Evidence-from-Nongovernmental-and-Bilateral-Aid-17973](https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Does-Foreign-Aid-ReducePoverty-Empirical-Evidence-from-Nongovernmental-and-Bilateral-Aid-17973) adresinden alındı

EKLER

EK-1: Türkiye'nin Dış Temsilciliklerinin Bulunduğu Afrika Ülkeleri

Kaynak: www.mfa.gov sitesinden kendi derlememiz.

Ülkeler	Büyükelçilikler	Konsolosluklar
ANGOLA	LUANDA	
BENİN	Kotonu	<i>Cotonou Fahri Konsolosluğu</i>
BOTSVANA	Gaboron	<i>Gaborrone Fahri Başkonsolosluğu</i>
BURKİNA FASO	Vagadugu	
BURUNDİ	BUJUMBURA	
CEZAYİR	Cezayir	
CİBUTİ	CİBUTİ	
ÇAD	ENCEMİNE	
EKVATOR GİNESİ	MALABO	
ERİTRE	ASMARA	
ETİYOPYA	ADDİS ABABA	
FAS	RABAT	

GABON	Librevil	
GAMBIYA	BANJUL	
GANA	AKRA	
GİNE	KONAKRİ	
GÜNEY AFRİKA	PRETORYA	
GÜNEY SUDAN	JUBA	
KAMERUN	YAOUNDE	
KENYA	NAİROBİ	
KONGO CUMHURİYETİ	BRAZAVİL	
KONGO DEMOKRATİK CUMHURİYETİ	KİNŞASA	
KOTDİVUAR	ABİDJAN	
LİBYA	TRABLUS	MİSURATA BAŞKONSOLOSLUĞU
MADAGASKAR	ANTANANARİVO	
MALİ	BAMAKO	

MISIR	KAHİRE	İSKENDERİYE BAŞKONSOLOSLUĞU
MORİTANYA İSLAM CUMHURİYETİ	NUAKŞOT	
MOZAMBİK	MAPUTO	
NAMİBYA	Windhoek	<i>SWAKOPMUND FAHRİ KONSOLOSLUĞU</i>
NİJER	NİAMEY	
NİJERYA	ABUJA	
RUANDA	Kigali	
SENEGAL	DAKAR	<i>SAİNT LOUIS FAHRİ KONSOLOSLUĞU</i>
SIERRA LEONE	FREETOWN	
SOMALİ	Mogadişu	
SRI LANKA	KOLOMBO	
SUDAN	HARTUM	
TANZANYA	DARÜSSELAM	
TRİNİDAD VE TOBAGO	PORT OF SPAIN	

TUNUS	TUNUS	<i>SFAX FAHRİ KONSOLOSLUĞU</i>
UGANDA	KAMPALA	
ZAMBIYA	LUSAKA	
ZİMBABVE CUMHURİYETİ	HARARE	